

**SANT JUST DESVERN
I
LA SARDANA**

1917-2010

Antoni Fuentes i Núñez

ÍNDIX

Abans de començar	4
1. Les arrels	5
Orígens i evolució de la sardana	
Expansió de la sardana	
2. La sardana arriba a Sant Just Desvern	7
Els primers temps en quatre fotografies	
Més antecedents	
3. La nova dansa es normalitza en la vida local	11
Agrupació Arrels de la Terra	
Secció Sardanes de l'Ateneu Santjustenc	
Aprendre la dansa	
Comença l'ensenyament a la nostra població. Ballades a l'Ateneu	
Agrupació Nacionalista Nosaltres Sols	
Darreres ballades de la primera època	
4. La represa	17
Crònica d'una normalitat anormal	
Unes ballades que es van fer durant trenta-cinc anys	
Inauguració del Parador	
5. Tornar a bastir, de mica en mica	23
Benedicció del Sagrat Cor	
Una curiositat	
Agrupación Sardanista Sanjustense	
Ensenyar en temps difícils	
Les sardanes segueixen el seu curs	
Les activitats es multipliquen: fins i tot a la ràdio fan sardanes	
6. L'esclat	29
Homenatges a la Vellesa	
Gestació i naixement del Grup Sardanista Juli Garreta, de l'Ateneu	
Ofrena de la senyera a l'Orfeó i homenatge a Enric Morera	
Ensenyament de la sardana a Sant Just els anys cinquanta del segle XX	
També a la parròquia	
7. Segueix la història del Grup Juli Garreta	36
Una situació delicada	
Inauguració de la nova centraleta telefònica	
Sardanes a la Creu del Padró	
Anys 1956 i 1957	
Homenatge a Joaquim Serra	
8. Nova dècada, nous temps	42
Breu anàlisi del moment sardanista	
Comença una nova dècada	
De 1963 a 1970	
Dues anècdotes referides a l'Ajuntament	
Tímids intents de fer canvis	
Darrers anys d'aquesta dècada.	
Inauguració de l'Hostal Sant Jaume	
Iniciatives sardanistes de la SEAS	
9. La sardana resisteix a Sant Just	50
Encetem una dècada nova.	
Activitats de 1970 a 1975	
Unes altres ballades	

Congrés de Cultura Catalana Del 1976 al 1980 Revetlles de Sant Joan i Flama del Canigó Dues qüestions que tanquen aquest capítol	
10. Una nova esperança	59
Neix l'Agrupació Sardanista Sant Just Els primers temps Un nou impuls a l'ensenyament sardanista. El Mil·lenari de Sant Just Contractar les cobles. Comunicació i publicitat Organitzar les ballades La Federació Sardanista de Catalunya Els aplecs de sardanes del parc Torreblanca	
11. Cap a la majoria d'edat	67
Cinquè aniversari Diverses activitats i ballada número cent La cobla Ciutat de Cornellà i Sant Just Desè aniversari I si fa mal temps?	
12. Ens apropem al present	73
Avancem cap al futur Quinzè aniversari Homenatge a Josep Sagarra i Robert Trobadres Sardanistes al parc Torreblanca Ja hem fet vint anys !!	
13. Més activitats de l'Agrupació Sardanista Sant Just	80
Una prioritat: la formació Ensenyament destinat als infants L'Agrupació també surt de Sant Just Radiodifusió Una nova persona al capdavant Els vint-i-cinc anys de l'Agrupació Sardanista Sant Just	
14. La font de la Sardana. Iconografia sardanista	87
15. Les sardanes de Sant Just	90
16. Músics i lletristes	104
Compositors Lletristes	
Comiat	111
Apèndix: Activitats sardanistes a Sant Just Desvern de 1917 a 2010	112
Índex onomàstic	122
Procedència de les imatges	126

ABANS DE COMENÇAR

He de dir-vos que sóc sardanista des de fa molts anys, gairebé d'abans de la meva adolescència, i que després d'haver entrat en aquest món màgic de la sardana, el fet d'aprofundir en la pràctica de la dansa, i també en el seu estudi, m'ha portat a estimar-la. Amb el pas dels anys, la sardana i el seu entorn s'han convertit en una de les grans passions de la meva vida.

També us diré que no vaig néixer a Sant Just. Sóc fill d'un poble veí, d'Esplugues, i com altres persones, en casar-me amb una santjustenca, vaig fixar la meva residència aquí. A hores d'ara Sant Just se m'ha fet seu, em sento santjustenc, i he acabat estimant aquest poble i la seva gent.

Després del que acabo d'explicar, no hauríeu de trobar estrany que un bon dia decidís de fer l'estudi que teniu a les vostres mans. Barrejades en la meva persona les dues condicions de sardanista i de santjustenc afillat, he volgut submergir-me en la memòria d'aquesta comunitat per recordar el seu passat relacionat amb la nostra dansa, i afegir-li després la seva història sardanista més recent.

Trobar les dades necessàries per a l'elaboració d'aquest treball no ha estat una tasca senzilla. En la meva recerca he regirat arxius del poble i de fora, cercat i fotografiat un bon feix de documents, he trucat a la porta de molta gent fins que, de mica en mica, s'han anat aplegant els elements necessaris per poder bastir aquest edifici, i tots els detalls han casat fins arribar, finalment, a l'objectiu que m'havia proposat.

Diversos arxius han facilitat la meva tasca, entre d'altres els Arxius Històrics Municipals de Sant Just Desvern i Esplugues de Llobregat, Ateneu de Sant Just, l'Arxiu Josep Maria Gavín, Històric Comarcal del Baix Llobregat i Parròquia dels Sants Just i Pastor. També he rebut ajuts importants de persones a qui he demanat que fessin memòria per confirmar alguns detalls, o bé m'han facilitat fotografies, programes i altres documents, especialment Jordi Amigó, Pere Brull, Daniel Cardona, Teresa Cots, Rosa Piquet, Josep Poll, Lluís Ramban, Marina Rubio(†), Blanca Tarridas i Vicenç Ventura.

Vull agrair especialment la feina de la meva eficient correctora, Carme Travesset que, amb saviesa i paciència, ha esmenat i polit aquestes planes, com ho ha fet en altres ocasions. A tothom expresso el meu agraïment més sincer, per les seves contribucions, que ho són també per Sant Just, i la sardana.

La publicació que teniu a les mans, fruit d'anys de treball i recerca, tan sols intenta eixamplar els coneixements que puguem tenir sobre Sant Just i la nostra dansa tradicional. És també una petita mostra de diversos moments de la vida local que, en aquesta publicació, es va resseguint des de gairebé la primeria del segle XX fins a l'actualitat. Defugint una mica els plantejaments del clàssic llibre d'història, tracto diversos aspectes que guarden alguna relació entre la sardana i la nostra vila, en petites parts diferenciades, que tenen com a nexa comú el binomi Sardana - Sant Just. M'agradaria que aquesta forma d'exposar els diferents elements de l'estudi fos incertada, cosa que haureu de decidir vosaltres quan hàgiu acabat de llegir el treball.

La fotografia de Teresa Cots que encapçala aquest treball ens mostra un fet força conegut de tothom: a les rotllanes que formem els sardanistes, hi ha un conjunt de mans enllaçades signe d'unió i agermanament. Ballant tots alhora el resultat és una anella acompassada i harmònica, perfecta. De la mateixa manera, quan els habitants d'aquest país siguem capaços d'avançar plegats i en bona harmonia, sumant les nostres forces en vers uns objectius comuns, haurem donat un pas de gegant com a poble.

1

LES ARRELS

Orígens i evolució de la sardana

La sardana és la dansa d'origen tradicional més popular de Catalunya.

Sobre els seus orígens no podem dir res segur, ja que, les teories i suposicions que ens han arribat són molt variades, algunes fins i tot pintoresques, i han estat, i són encara avui, objecte de discussió i d'estudis per part de folkloristes, historiadors i músics.

A l'Edat Mitjana, per les seves característiques, els balls "rodons" i "mesclats" podrien ser precursors de la nostra dansa. El que sí sabem del cert és que els mots sardana, cerdana o d'altres de semblants apareixen en diferents manuscrits del segle XVI (Olot 5 d'agost de 1552, i 31 de desembre de 1553, Girona 1573, etc.)¹, referits a diverses danses que es ballaven fent rotllanes, però sense tenir res a veure amb la nostra sardana actual.

Tant el nom com les diferents danses a què fa referència les seguim trobant juntament amb altres balls populars -corrandes, alemanyes, xacones etc.- repartides per la geografia del país fins al començament del segle XIX.

D'aquestes danses populars, la sardana *curta* es ballava a les places i carrers, interpretada generalment per un grup de músics anomenat *cobla de tres quartans*² i anava precedida d'un ball anomenat *contrapàs*, que en paraules del musicòleg Lluís Albert era "una dansa semilitúrgica antiquíssima que, si subsistís, constituïria un dels vestigis folklòrics més interessants del nostre país"³.

El contrapàs es balla formant una sola filera de dansaires i, per aquest motiu, necessita molt d'espai físic perquè hi càpiguen tots. Això era un inconvenient per als balladors, que no sempre disposaven d'un lloc adequat per poder gaudir de la dansa. Per contra, la sardana, en formar una rotllana, requereix menys espai i ofereix un grau més alt de comoditat per als dansaires.

Per causa d'això, i, tractant de substituir al contrapàs, pels volts de 1825-1830 es va transformar la sardana curta, allargant la seva durada, en sardana llarga, ja més propera a la dansa que ballem modernament.

La sardana actual, fruit de la reforma de la dansa efectuada pel músic Pep Ventura cap a l'any 1850, és originària de la comarca de l'Empordà, i ha romàs gairebé invariable des de llavors, per sortir després del seu bressol i escampar-se de mica en mica per tot el territori.

Expansió de la sardana

L'any 1844 ja es ballava a Torroella de Montgrí la sardana llarga i tan sols sis anys després, el 25 de febrer de 1850, una cobla d'aquesta població formada per sis músics, i dirigida per Miquel Gich, també conegut com a Mascaró, va actuar al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.⁴

El dia 1 de juny de 1859, el *Diario de Barcelona*, anuncia per l'endemà, dijous 2 de juny, balls-concerts als jardins del Tívoli dits "Balls dels empordanesos", i a la tarda

¹ Murlà, Josep. La Principal d'Olot 1898-1998. 1a. ed. Besalú: GISC col·lecció MOS vol. 4, 1998, p.9-10

² Conjunt de tres músics que tocaven quatre instruments: sac de gemecs, xeremia (també anomenat tarota), flabiol i tamborí.

³ Albert, Lluís. La sardana, II, el fet musical. 1a. ed. Barcelona: Editorial Bruguera, 1970, p. 23

⁴ Puerto, Jordi, "De la sardana llarga". Revista SOM, núm. 178, desembre 1997, p. 6

“*baile por la Cobla Ampurdanesa, tocándose el baile llamado el contrapás y las sardanas largas (...) cuya cobla tocará con los instrumentos del Rosellón y del Ampurdán llamados tibles, tenores, fluvial y tamboril*”. Aquesta convocatòria, i altres de semblants, es repetiren diverses vegades aquell mateix estiu, en diferents indrets com ara alguns dels cafès-jardins que hi havia al passeig de Gràcia o també al carrer de l’Hospital, en un local que disposava d’un petit jardí. Precisament en aquest lloc el dia 16 de juliol de 1859 va participar-hi Miquel Pardàs, autor del primer mètode que es va publicar per repartir la sardana llarga.⁵

És força conegut que durant les festes de la Mercè del 1872, a la plaça Catalunya de Barcelona es van tocar sardanes amb les cobles Pep Ventura, de Figueres, i Cardoneda, de Girona. Ambdós conjunts van estrenar una de les sardanes més populars de tots els temps: *Per tu ploro* del mateix Ventura⁶, coneguda també com *L’ enamorada*.

És prou sabut també que el músic de Salamanca Tomás Bretón, a la seva òpera Garín inspirada en la llegenda de l’ermità de Montserrat fra Joan Garí, hi va incloure una sardana composta per a l’ocasió. Aquesta obra lírica va ser estrenada al Liceu l’any 1892, i la sardana es va haver de repetir tres vegades per correspondre als grans aplaudiments i l’entusiasme del públic assistent a l’estrena.

A Barcelona la sardana per mitjà de ballades o de concursos de sardanistes, s’havia fet present en diferents edicions de les festes de la Mercè, com s’ha vist abans, i poc a poc anava prenent importància. L’any 1902 l’Ajuntament de la Ciutat Comtal, amb alguns dels seus regidors nacionalistes d’origen empordanès al capdavant, va organitzar un concurs de cobles i un altre de sardanistes que obriren definitivament el camí de la popularitat a la sardana en aquestes contrades. Els anys 1904 i 1906 l’Orfeó Català convoca la primera i la segona festa de la Música Catalana, amb actuacions de les cobles empordaneses.

La sardana, que també havia començat a manifestar la seva presència en diverses poblacions i ciutats de les comarques barcelonines a la darrer part del segle XIX o en començar el segle XX, es va popularitzant i escampant de mica en mica. Per donar algunes dades, a Badalona hi ha constància d’una ballada el 15 de setembre de 1894, a Terrassa el 15 de maig de 1904⁷, a Sitges també l’any 1904 i, ja més tard, en pobles de la nostra rodalia com ara Esplugues, el 1916.

A Sant Just l’activitat sardanista ha seguit de forma continuada amb les naturals oscil·lacions de la seva intensitat, lògiques d’altra banda si tenim en compte l’interval superior als noranta anys que comprèn la seva història. des dels inicis en el primer quart del segle XX fins a la fi de l’any 2010.

En tots aquests anys, segons les informacions que he pogut aplegar, tenim constància de 499 ballades de sardanes celebrades al poble: 15 des de l’inici fins a l’any 1939, 190 en el període 1939-1975, i 294 des de 1976 a la fi del 2010. A més s’hi han d’afegir dos aplecs de sardanes i vuit trobades sardanistes al parc Torreblanca, alguns concerts, diversos actes mixtes o variats relacionats amb la sardana, i tots els cursos i tallers d’ensenyament efectuats. Trobareu una relació d’aquestes activitats en un apèndix al final del treball.

Si observem una mica les dades, pot sobtar la migrada xifra de ballades localitzades de la primera època. Estic fermament convençut que van ser moltes més, segons deixa entreveure algun document de l’època, i els programes o qualsevol notícia referent a aquests actes no ha arribat fins a nosaltres.

⁵ Ídem

⁶ Puerto, Jordi, “Les cobles, el diccionari i els músics”. Revista SOM, num 274, juliol 2008, p. 3

⁷ El diari Egara d’aquest dia, anuncia que hi haurà una ballada de sardanes amb la cobla de Cassà de la Selva a la sortida de l’ofici de Sant Isidre, patró dels pagesos. En aquesta mateixa ciutat ja s’havien interpretat sardanes per orquestres de ball, en diversos concerts al segle XIX.

2

LA SARDANA ARRIBA A SANT JUST DESVERN

Els primers temps, en quatre fotografies

Com s'ha apuntat abans, els grups d'ideologia nacionalista van ser els protagonistes de l'expansió de la sardana per tot el territori. En el cas de Sant Just, aquesta afirmació la podem il·lustrar amb tres fotografies procedents de l'arxiu de can Cardona.

La primera imatge ens mostra un grup de companys del diari nacionalista *Renaixement* assistint a l'aplec de Vallvidrera de l'any 1913 en terrenys de Vil·la Joana, indret on es feia des de l'any 1907 el primer aplec sardanista de les nostres contrades. Promogut inicialment pels senyors Farrerons, Bel i Valls tenia activitats durant tot el dia i una sessió nocturna, a la plaça de Catalunya de Barcelona.⁸

Foto 2-1: Grup d'assistents a l'aplec de Vallvidrera
Vil·la Joana 8-6-1913

El diari *La Vanguardia* del 9-6-1913 en la seva crònica de l'aplec celebrat el dia abans, publica a la pàgina 4 una llista de vint-i-vuit entitats, de tendències catalanistes que havien manifestat la seva adhesió a la festa.

En Jordi Cardona va fer les següents anotacions al marge de la fotografia: “*A mà dreta de la bandera: Josep Sariol i Boldú, Joan Salvat i Papasseit. Assegut a banda i banda de la senyera: Josep Casas i Ròdenes i Daniel Cardona i Civit.*”

⁸ Guinart, Miquel. *Memòries d'un militant catalanista*. 1a. ed. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, p.32

Foto 2-2: Una de les primeres ballades de sardanes a Sant Just
Any 1917 Plaça de la Constitució
(actual J. Verdaguer).

La segona fotografia és la primera prova documental que s'ha localitzat d'una ballada de sardanes celebrada al nostre poble. Tot i la baixa qualitat de la imatge, es veu clarament gent amb les mans agafades formant un parell de rotllanes, alhora que altres persones que hi ha al seu darrera, se'ls miren. La instantània està tirada a contrallum des d'un lloc que es correspondria aproximadament amb la porta principal de l'actual edifici de la Casa de la Vila. Es pot observar, al fons de la imatge, un costat de la plaça Jacint Verdaguer amb el mur que encara avui hi ha a sota de l'hort de la rectoria i, al seu costat, part de la façana i de la porta de can Madorellet. La fotografia original inclou, en el seu revers, un comentari manuscrit del desaparegut Jordi Cardona, amb la següent indicació *"1917. Festa a la plaça de la Constitució, sota els horts de la rectoria. Són les primeres ballades de sardanes a la nostra població, organitzades per la Joventut Nacionalista, amb participació del nouvingut rector, mossèn Antonino Tenas i Alibés"*. Mossèn Antonino, que s'havia incorporat a la parròquia de Sant Just pocs mesos abans, el dia 29 de desembre de 1916, era fill de Ripoll, població d'arrelada tradició sardanista.

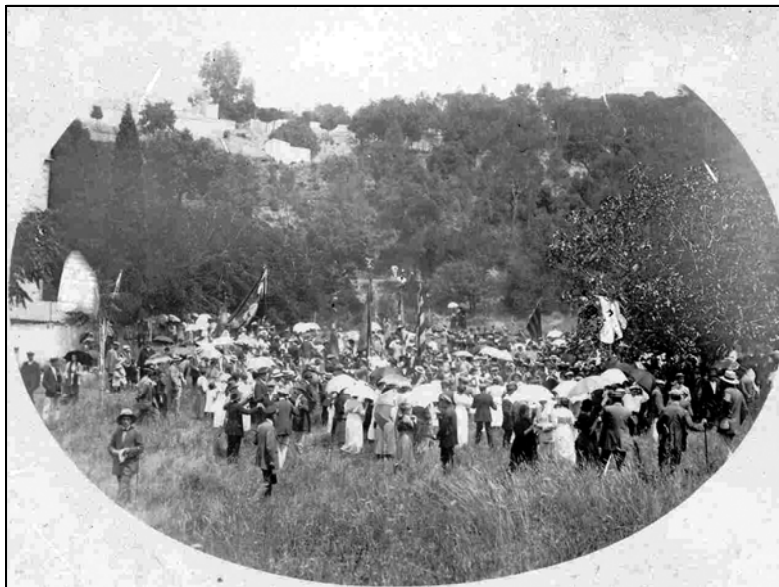

Foto 2-3: Aplec organitzat a Santa Creu d'Olorde pels nacionalistes santjustencs, entre 1913 i 1917
 La tercera imatge, segons el comentari manuscrit de Jordi Cardona que porta aquesta fotografia, ens mostra: "*aplec de sardanes organitzades per la gent catalanista de Sant Just Desvern. Sta. Creu d'Olorde (camp que hi ha sota mateix de can Serra)*". Es poden veure diversos grups de balladors barrejats entre el públic assistent, en primer terme i en el centre de la instantània. Alguns d'aquests s'han pogut identificar, com ara els germans Guilera, Sèculi, Modolell-Modolell, Gelabert-Castellví, Vilarot-Asmarats, Cardona i la família Julià de Piera.⁹

Una darrera fotografia d'aquesta època ens mostra un grup de persones agafades de les mans, ballant els curts d'una sardana, a la plaça dels Estudis Vells. La cobla està situada a la part esquerra de la imatge i es pot distingir perfectament el músic que toca el contrabaix, amb el cap cobert amb un barret, i encara més a l'esquerra i al davant, un altre músic amb una tenora a les mans. La fotografia es va fer emprant com a negatiu una placa de vidre, i les dues franges de la part inferior que resten en blanc a cada costat de la imatge corresponen a les marques de les pinces de fusta utilitzades en el revelat d'aquesta mena de negatiu. Desconeixem la data exacta del document però, per la indumentària dels balladors, es pot situar aproximadament cap als anys 1915-1917.

Foto 2-4: Ballada a la plaça dels Estudis Vells. Possiblement any 1917

⁹ Informació procedent del Arxiu Històric Municipal de Sant Just.

Més antecedents

La revista *El Faro del Llobregat* publica, el 28 de juny de 1916, un reportatge sobre l'excursió que van fer, a la vila de Vallvidrera, seixanta-cinc components del cor *Amistad Sanjustense* acompanyats de l'orquestra *Els Tranquils de Sant Martí*. Després de dinar a les Planes retornaren a l'esmentada vila ... "*Por la tarde, en la plaza Mayor, y ante numerosa concurrencia cantaron la sardana 'Primavera' y el vals 'Lo bon matí' dirigidos por el joven don José Piquet y con la cooperación de la citada orquesta, siendo todos muy aplaudidos...*" El jove esmentat a la notícia és Josep Piquet i Gelabert, que va ser un dels primers promotors i organitzadors de ballades al nostre poble, va estar relacionat durant tota la seva vida amb el cant coral i tingué cert protagonisme en diferents moments de la vida associativa santjustenca. Continuà ballant sardanes fins passats els vuitanta anys.

Segons un rebut ¹⁰ datat el dia 18 d'agost de 1918, Josep Vivés, en nom de la Unió d'Entitats Santjustenca, rep de l'Ajuntament la quantitat de trenta-cinc pessetes com a subvenció en concepte d'ajut a les festes populars dels dies de la Festa Major. Raonablement podem pensar que entre aquests actes populars organitzats per diverses entitats, podia haver-hi alguna ballada de sardanes, tot i que no en tinguem la prova.

¹⁰ Arxiu Històric Municipal de Sant Just. Comptabilitat municipal

3

LA NOVA DANSA ES NORMALITZA EN LA VIDA LOCAL

Es pot considerar l'any 1923 com a força important en la vida sardanista local. Segons la documentació que hem pogut consultar, les activitats relacionades amb la nostra dansa comencen a sovintejar, com anireu veient quan avanceu en la lectura del present treball.

Agrupació Arrels de la Terra

El mes d'abril de d'aquest any 1923 naixia l'associació que va donar un fort impuls a la introducció de la sardana al nostre poble. Es deia Arrels de la Terra i tenia una clara vocació catalanista, com es pot endevinar veient el seu logotip: una estrella de cinc puntes envoltada d'una rotllana de gent que punteja la sardana.

Foto 3-1: Logotip de l'Agrupació Arrels de la Terra, any 1923

Un dels fundadors d'aquesta entitat era l'esmentat Josep Piquet i Gelabert, que ostentava el càrrec de president, juntament amb Josep Milà i Nuell que actuava de secretari. Aquest "*novell agrupament de patriotes*", com es defineixen ells mateixos en una carta adreçada a l'Ajuntament el dia 5 de maig de 1923, va fer l'ofertament de pagar la primera placa per la nova retolació en català de la plaça Mn. Jacint Verdaguer. La placa es va situar en el seu lloc, el dia 5 d'agost d'aquell mateix any, per la Festa Major.¹¹

Als dos mesos de la seva fundació, la tarda del dia 28 de juny de 1923, revetlla de sant Pere, Arrels de la Terra va organitzar a la plaça Verdaguer, el seu *Aplec Catalanista Arrels*. Complementant l'acte polític, es feia una ballada de sardanes amb la cobla Cathalonia. Segons la crònica publicada a la revista nacionalista *La Tralla*, l'estiu de 1923 "*...una gran gentada omplia la plaça espaiosíssima tot just oberta a la circulació pública per aquell municipi...Mentres 'Els Segadors' retrunyien per l'espai, donàvem la darrera encaixada als bons patriotes de Sant Just i a una bona colla dels de Cornellà, que també hi varen assistir.*"¹²

En la seva edició del dia 25 de juny del mateix any, la publicació *Rubricatum* insereix una interessant crònica en la que trobem més activitats sardanistes a Sant Just:

¹¹ El mateix any es va constituir a Sant Just la secció local de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, en la qual també intervenia Josep Piquet, amb el càrrec de tresorer.

¹² De l'organització d'aquesta ballada en parla també la publicació *Rubricatum* el 20-6-1923 p.14

“L’Ateneu Santjustenc celebrà el dia 27 de maig una bonica festa en el seu Casal Escoles en construcció, on tingué lloc un àpat de germanor que fou molt concorregut, amb motiu del èxit obtingut en les Caramelles del dia de Pasqua. Acabat l’àpat el Secretari llegí un bonic discurs, essent llargament aplaudit per aplegar el sentir de tots els socis.

A la tarda la Cobla Catalònia desgranà un enfilall de sardanes que foren puntejades per un estol de damiselas i joves d’aquest festiu poble, veient-se molt concorregut de forasters que amb llur assistència donaren més lluïment a la festa. En un entremig fou cantada pel chor de l’Ateneu Sant Justenc la sardana «Florida» del mestre Lamotte de Grignon la qual fou molt aplaudida. Seguidament la cobla obsequià a la distinguida concurrència que omplia la plaça amb la sardana de concert «Juny» del mestre Garreta.”

La primera ballada de sardanes de què tenim un document escrit tingué lloc el dia 21 d’octubre, també del mateix any 1923 a la plaça Mossèn Jacint Verdaguer, segons consta en el permís concedit pel Govern Civil a Josep Piquet. Aquest permís té el valor històric afegit d’haver estat donat al cap d’un mes, tan sols, d’haver-se instaurat el directori militar del general Primo de Rivera.

Arrels de la Terra va seguir amb les seves activitats, en diverses formes, fins als voltants de la Guerra Civil. En una fotografia de l’any 1931 es pot veure el seu grup excursionista, a Les Planes de Vallvidrera.

En aquesta època, en què ja s’estaven popularitzant les sardanes, els seus afeccionats anaven, com s’ha fet més tard i encara es fa avui, a ballar en altres poblacions per passar-s’ho bé amb la dansa. La fotografia següent ens mostra Carme Gelabert, Crescència Vivés i Josep Piquet (el cap cobert amb una gorra) ballant sardanes a la plaça de Sant Vicenç de Sarrià.

Foto 3-2: Assistència de sardanistes santjustencs en una ballada a Sarrià

Secció Sardanes de l’Ateneu Santjustenc

D’ençà de la seva fundació l’any 1918, és probable que l’Ateneu Santjustenc ja hagués organitzat alguna ballada de sardanes, però no és fins el 1924 quan comencem a trobar aquests actes portats a terme amb una certa regularitat. De fet ja es va publicar que aquesta entitat tenia, abans de la guerra civil, una secció de sardanes dirigida pel Sr.

Lluís Blasco¹³. D'aquesta secció hi ha constància a la Memòria de l'Ateneu dels anys 1932 al 1934 però, malauradament un cop més, no he trobat altres documents que en parlin.¹⁴ Sí que es relata, en una acta de la junta directiva de l'Ateneu¹⁵, que el mes de juny de l'any 1933 dimiteix de la secció de festeigs el senyor Lluís Blasco. No sabem, però, si aquesta dimissió abastava també la direcció de la secció de sardanes de l'entitat.

Foto 3-3: Detall del programa de Festa Major de l'Ateneu, de l'any 1924

Aprendre la dansa

Abans de poder practicar amb desimboltura qualsevol activitat, és necessari passar per un procés d'aprenentatge més o menys llarg, segons quina sigui la seva complexitat. Això és especialment important en el cas de les danses, ja que s'han d'exercitar els diferents passos, coreografies, tècniques i tot un seguit de conceptes teòrics i pràctics sobre la matèria.

En el cas de la sardana, per fer un aprenentatge complet és convenient també, a més del que acabo d'exposar, saber comptar i repartir les diferents parts de la dansa, conèixer els orígens i la història de la pròpia sardana, la cobla, els instruments, cultura musical en general i l'entorn sardanista en particular.

Quan manca l'ensenyament no hi ha balladors, i per ballar correctament la sardana la formació és una necessitat, no tan sols en l'actualitat, sinó també antigament. Els primers tractats i mètodes d'ensenyament coneguts per aprendre a comptar i repartir la sardana, daten de mitjan segle XIX.

Comença l'ensenyament a la nostra població. Ballades a l'Ateneu

A Sant Just, s'ha ensenyat a ballar sardanes en totes les èpoques d'ençà que aquesta dansa es va introduir a la població. El dia 25 d'abril de 1923 la publicació *Rubricatum* va publicar la crònica que es transcriu tot seguit "Sant Just Desvern -*Han començat amb força concurrència de joves i de noies, les lliçons de sardanes i ballets populars en aquest poble, a càrrec del Director de l'Esbart Folk-lore de Catalunya en Joan Rigall*"¹⁶. Aquesta és la primera referència documental que s'ha pogut trobar sobre l'ensenyament sardanista a Sant Just.¹⁷ Al cap d'un temps, l'any 1925, podem

¹³ Diversos autors. *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*. 1a edic. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, p. 491.

¹⁴ L'Almanac de la Sardana de l'any 1926 de l'Editorial Popular de Barcelona, a la seva pàgina 53, publica una relació d'entitats sardanistes i esmenta l'*Agrupació Sardanista de Sant Just Desvern*. Probablement es tracta d'aquesta secció de l'Ateneu.

¹⁵ Acta del 26 de juny de 1933.

¹⁶ Joan Rigall i Casajuana, folklorista i músic, fundador l'any 1923 de l'Institut de Folklore de Catalunya

¹⁷ AC Baix Llobregat - *Rubricatum (SENSE LOCALITAT)* 25/04/1923. Pàgina 13

comprovar que l'escola de l'Ateneu també efectuava aquesta activitat lectiva amb els seus alumnes, com mostra la fotografia publicada en un opuscle editat per la mateixa entitat aquell any.

Foto 3-4: Ensenyament de sardanes al pati de l'escola de l'Ateneu. Any 1925

Tot i les poques ballades de sardanes anteriors a l'any 1939 que s'han pogut localitzar, el fet d'ensenyar la dansa a futurs balladors, i d'haver-hi grups d'activistes i promotors, augmenta les probabilitats de que es fessin moltes més ballades de sardanes a Sant Just, que les ressenyades en aquest treball.¹⁸ A totes les esmentades anteriorment també hi podem afegir les ballades següents: a l'Ateneu, per la Festa Major el dia 6 d'agost de 1924, amb la cobla Barcelona; per la Festa Major de 1930 trobem, també a l'Ateneu, sengles ballades a càrrec de la cobla Empordanesa, una la nit del dia 6 d'agost i una altra la tarda del 7 d'agost.¹⁹

S'ha localitzat una altra ballada el dia 27 d'agost de 1932,²⁰ i també la de Festa Major de l'any 1933, el dia 6 d'agost, a càrrec de la cobla Emporium. En aquesta ocasió es va estrenar la primera sardana que fa referència a la població, *Gentils santjustenques*, com queda reflectit en el capítol dedicat a les sardanes de Sant Just.

La darrera ballada localitzada de les organitzades per l'Ateneu Santjustenc amb motiu de la Festa Major del poble correspon al dia 5 d'agost de 1934, amb la cobla Principal del Llobregat. Tres setmanes abans d'aquesta data, l'entitat entrega a Carolina Catasús cinc pessetes per cobrir les despeses dels viatges dels músics d'aquesta diada.

Ja en plena guerra civil encara van fer-se sardanes a l'Ateneu el dia 6 de juny de 1937, amb motiu d'una festa, tal com es diu al final d'aquest mateix capítol.

Agrupació Nacionalista Nosaltres Sols

Constituïda el mes de gener de 1931, l'agrupació nacionalista radical *Nosaltres Sols*, era una organització política que en els anys de la segona república va utilitzar diverses vegades la nostra dansa per complementar alguns dels seus actes públics.

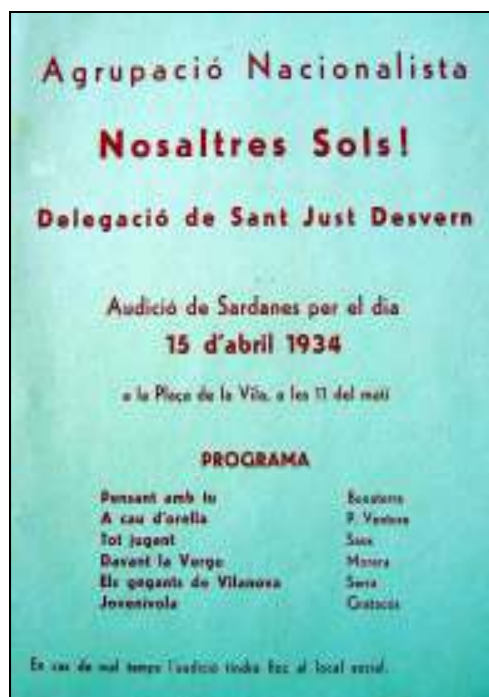
En programes de l'època d'aquest grup catalanista consten algunes d'aquestes ballades: un aplec nacionalista el 26 de març de 1933, una ballada el 5 de novembre de

¹⁸ Per recolzar aquestes afirmacions podem indicar que, en el balanç de la memòria de l'Ateneu 1932-1934 ja esmentada abans, la Secció de Sardanes ingressa 1722,25 pessetes "per diverses recaptacions". Cada recaptació correspondria, lògicament, a la postulació d'una ballada de sardanes diferent.

¹⁹ Sant Feliu de Llobregat. Revista *Claror*, núm.5, juliol de 1930. Noticiari comarcal.

²⁰ Sant Feliu de Llobregat. Revista *Claror*, núm. 30, agost de 1932. Noticiari comarcal.

1933 amb motiu de la inauguració del seu estatge social, i una tercera celebrada a la plaça de la Vila el dia 15 d'abril de 1934.

Fotos 3-5, 3-6, 3-7: Diverses activitats de l'Agrupació Nacionalista Nosaltres Sols entre 1933 i 1934

Totes tres ballades van celebrar-se a la plaça de la Vila o plaça Verdagner, i en els dos primers casos les va interpretar la cobla Principal del Llobregat.

Darreres ballades de la primera època

Les fotografies que reproduïm a continuació corresponen a la ballada que es va celebrar a la plaça de Mn. Jacint Verdagner en la commemoració del Dia del Llibre, el 26 d'abril de 1936.²¹ Es poden observar: el cos principal de l'antic edifici de l'Ajuntament, amb les autoritats al balcó presidint l'acte; més a l'esquerra, la casa pairal de can Cardona, i a

²¹ Carta 6-4-1936 dirigida a Foment de la Sardana Collblanc. Arxiu Històric Sant Just. Correspondència.

la part dreta de la casa consistorial, l'annex on llavors hi havia la Biblioteca Popular Municipal. Encara més a la dreta, una part dels edificis de la rectoria, amb la paret del seu hort i, omplint tota la plaça Verdaguer, els assistents a la celebració amb una rotllana de persones ballant. A la segona imatge Daniel Cardona, es dirigeix al públic assistent des del balcó de l'Ajuntament.²²

Fotos 3-8, 3-9: Sardanes a la plaça Verdaguer el dia 26-4-1936
Daniel Cardona presideix la Festa del Llibre

Després d'aquest acte no esperava trobar cap altra informació sobre les sardanes a Sant Just fins a l'acabament de la guerra civil l'any 1939 però, com he dit abans, en un programa de l'Ateneu s'anuncia la celebració de la Festa del Llibre conjuntament amb la inauguració d'una biblioteca en aquesta entitat, el matí del dia 6 de juny de 1937, i, arrodonint la festa, sardanes en el mateix Ateneu.

Aquesta és, doncs, la darrera ballada de la que tenim notícia i l'activitat que clou l'època en què la nostra dansa es va donar a conèixer i captivà de mica en mica el poble, fins a consolidar la seva presència i convertir-se en un fenomen que va arrelar en els santjustencs de totes les capes socials.

²² Aquestes dues imatges, que formen part d'un conjunt de quatre, han estat tractades electrònicament pel fill del seu autor, Josep, emprant modernes tècniques de digitalització. Això ha permès d'obtenir unes fotografies de molt alta qualitat que, en ser ampliadades degudament, ens han mostrat detalls que d'una altra manera no hauria estat possible d'observar. Així veiem que la persona que acompanya Daniel Cardona al balcó, no és altra que Josep Piquet. Al seu darrera tenen un estendard, segons sembla d'alguna entitat coral. Es descobreix al costat de l'Ajuntament el rètol de la Biblioteca Popular Municipal i, fins i tot, s'arriba a identificar alguna de les persones que ballen, com ara Joaquina Torné.

4

LA REPRESA

Crònica d'una normalitat anormal

Un cop acabat el malson de la guerra, l'activitat sardanista es reprèn en la mateixa mesura que la societat civil intenta fer una vida al més "normal" possible.

Una de les característiques d'aquesta etapa postbèl·lica és la instauració en unes dates determinades triades pels guanyadors de la confrontació, d'algunes festes noves que aquests imposen com a símbols del nou estat de coses. Hi ha gent que encara recorda amb una certa recança la *Fiesta de la Liberación*, el *Dia de la Victoria*, la *Fiesta del aniversario del glorioso Alzamiento Nacional*, o la *Fiesta de la Raza*, posem per cas.

A la darrerria de gener de l'any 1939 els vencedors conquereixen els territoris propers a Barcelona, i el dia 18 de maig, al cap de pocs mesos, es reprèn l'activitat sardanista a Sant Just amb una ballada organitzada conjuntament per la Falange local i l'Ajuntament, per commemorar les *Fiestas de la Victoria*.

Foto 4-1: Fragment del programa d'activitats del 18-5-1939

Els mandataris del nou règim no mostren oposició a les sardanes ja que, a més d'ésser una dansa arrelada a casa nostra, la consideren un dels elements inofensius a conservar. Juntament amb moltes altres danses populars fan la concessió d'autoritzar aquesta "danza regional" amb la que els catalans se senten identificats, i li pengem l'etiqueta de "peculiaridad regional". Ara bé: qualsevol text escrit en els programes s'ha de redactar obligadament en la "lengua del imperio" o "idioma nacional". En el llenguatge, tant si és parlat com escrit, també s'ha d'emprar un determinat estil i forma, i l'omnipresent censura es deixa sentir arreu.

A més del malestar natural això provoca tot sovint unes errades força corrents en els programes d'actes publicats en aquella època, degudes a traduccions defectuoses i confusions en els títols per part dels censors o dels impressors. Com a mostra, aquí en teniu quatre exemples de casa nostra mateix, que bé podríem qualificar de tragicòmics.

LAMPOL ESPARNA		
Liquidació del mes de Octubre del 1940		
REBUTS ATRAVASSATS		
Munt. de ptes.	Munt. de ptes. que corresponen ptes.	
80	11/10	279
1	1/60	1/60
		280'60
REBUTS DEL MES CORRIENT		
Munt. de ptes.	Munt. de ptes. que corresponen ptes.	
723	3/10	536'20
10	1/60	1/60
		537'80
REBUTS RETORNATS		
Munt. de ptes.	Munt. de ptes. que corresponen ptes.	
111	3/10	364'00
1	1/60	1/60
		365'60
REBUTS ANUL·LATS		
Munt. de ptes.	Munt. de ptes. que corresponen ptes.	
		482'10

Foto 4-2: Liquidacions de rebuts de soci de la postguerra.

En el programa de la Festa Major santjustenca de l'any 1939, la coneguda sardana de Francesc Vilaró "En Ton paleta" s'anuncia com a "Tonpau paleta";²³ en el corresponent a la ballada del 26 de gener de 1945, la sardana d'en Josep Sagarra "La saltirona" es converteix en "La solterona". En aquesta mateixa ballada "Muntanyes de Montgó" passa a ser "Muntanyes de Monjó" i, ja molt més tard, en el programa de la *Fiesta de la Liberación* corresponent al 24 de gener de 1960, es programa la sardana "Torruella Viladella" d'un autor anomenat "Pou" que, a poc que ens hi fixem, ens permet de reconèixer la popular composició *Torroella vila vella* de Vicenç Bou i Geli.

Programa	
A las 10 del dia	
Misa solemne	
en la Iglesia Parroquial, con asistencia de las Autoridades y Jueces del movimiento de esta localidad, celebrada la Misa PONS BDNITATIS por el Coro Parroquial con acompañamiento de Orquesta y banda.	
A las 12	
Sardanas y Danzas Regionales	
por las O.O. J.J. Sección Femenina de la P.E.T. y de las J.O.N.S., acompañadas por la Cobla EMPORIUM en la plaza del Ayuntamiento.	
DANZAS REGIONALES	
1.ª La Fatsirera	San Jaume de Vilatorrada
2.ª El Español	Española
3.ª Las Danzas	Vilatorrada y Geli
4.ª La Danza	Castellón
5.ª El "Homenaje"	Fontas
6.ª San Ferrn	Serrallonga
SARDANAS	
Sol Pomada	J. Solera
Sota el Ciner	J. Solera
Torruella Paleta	J. Vilaró

Foto 4-3: Detall del programa de Festa Major de l'any 1939

²³ A Badalona encara va anar pitjor. Segons va explicar-me el músic David Estañol, fill de la població, allà el títol de la mateixa sardana es va publicar com "Antonio el albañil". Déu n'hi do !!

Pel que fa a la ballada de la Festa Major de l'any 1939, la cobla Emporium actua pel mòdic preu de 88,20 ptes., segons consta en la factura presentada pels músics.

Començava així una època en què cada any hi havia dues o tres ballades, organitzades amb més cor que mitjans, per l'Ajuntament o l'Ateneu, i encara que el poder municipal el controlessin persones afectes al nou règim polític, no hem d'oblidar que gairebé tots eren gent del poble, i això de la sardana no els era pas aliè.

Anar a ballar sardanes era per a molta gent una de les poques activitats permeses que tenia uns certs avantatges: no estava mal vist, era econòmic, s'ho passaven bé i, en molts casos, podien donar una petita mostra de la seva catalanitat.

En aquesta part del treball tan sols hi comentarem els actes que considero destacables per alguna raó; els trobareu tots detallats a l'acabament d'aquesta obra.

Les danses tradicionals també tenien la benedicció dels nous mandataris. Encara que no sigui l'objectiu central d'aquest treball, afegeixo aquesta fotografia pel seu valor històric que, a més, té el valor afegit de ser encara inèdita.

La imatge mostra algunes alumnes de l'Escola Núria fent una exhibició de danses en una de les visites del governador Correa, probablement l'any 1942 o 1943. Es veu el governador amb americana blanca, i a la seva esquerra el rector mossèn Antonino Tenas, l'alcalde accidental Miquel Gazulla, altres autoritats, seguici oficial i persones del públic. La balladora que apareix de cara en primer terme sembla la mestra Maria Cinta Amigó.

Foto 4-4: Exhibició de dansa catalana a la plaça Verdaguer

En aquesta etapa, a més dels balladors santjustencs habituals, una persona es va significar força en el panorama sardanista del poble. Es deia Joan Matas i Llopart, i va arribar a Sant Just juntament amb la seva família en acabar la guerra, procedent d'Esparreguera la seva població de naixement. Vivia a la Rambla, gairebé a tocar del domicili d'un altre sardanista il·lustre: Josep Piquet.

Al cap de molt poc temps de trobar-se entre nosaltres ja el trobem integrat, col·laborant en diverses activitats ciutadanes: com a responsable i ànima durant gairebé una dècada de les ballades de sardanes que organitzava l'Ateneu, o al costat de l'Arcadi Cortès fent d'apuntador en les representacions del grup de teatre de la mateixa entitat.

En la fotografia següent podem veure Joan Matas, de cara al centre de la foto, en una ballada, probablement de la Festa Major de 1941. La resta dels components de la rotllana són noies del poble amb uniforme falangista, i a la dreta un ballador de cognom Albareda, que podria ser un regidor de l'Ajuntament d'aquell moment.

Foto 4-5: Ballada de Festa Major, probablement el 1941

Unes ballades que es van fer durant trenta-cinc anys

El 27 de gener de 1940 se celebra la primera de les ballades de sardanes que es van fer per commemorar la *Fiesta de la Liberación*, repetint-la gairebé cada any fins el 1974, en què tenim constància de la darrera d'aquesta sèrie que es va portar a terme.²⁴

Fins el 1953 es feien puntualment cada vint-i-sis de gener i, des de llavors, el diumenge escaient més proper a aquesta data. En les primeres edicions, era l'Ajuntament qui contractava les cobles per mitjà del recordat Arcadi Cortès: ell era l'encarregat d'anar a Barcelona a fer aquesta gestió, i moltes d'altres, per al consistori santjustenc.²⁵ Ja més endavant, van posar-se d'acord amb l'Ateneu, perquè aquest tràmit el fessin des d'aquesta entitat i l'Ajuntament abonava el cost de la ballada, sencer o repartit, ja que va arribar un moment en què es feia coincidir aquesta data amb l'activitat ordinària dels diferents grups sardanistes per reduir els costos econòmics.

Disposem d'aquest testimoni gràfic de la que es va celebrar a la plaça Verdaguer l'any 1941. A més del valor estrictament històric que té aquest document, es pot observar una inusual formació de la cobla amb nou músics solament.

Foto 4-6: Ballada a la plaça Verdaguer 26-1-1941

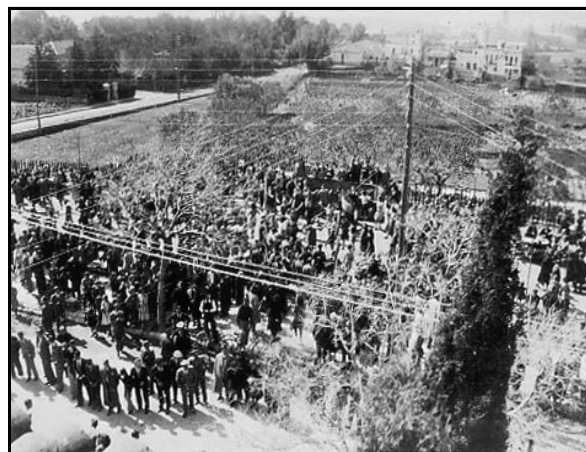
²⁴ 27 de gener de 1974, 35na. Fiesta de la Liberación. Ballada al Parador amb la cobla Pral del Penedès.

²⁵ Com a mostra del que es diu, el mes de gener de 1945 fa viatges a Barcelona els dies 21 i 22, per contractar la cobla que havia d'actuar a la ballada d'aquest mes, però també en fa els dies 5, 9, 16, 24, 25 i 31 per fer altres gestions com ara portar documents al Govern Civil. (Arxiu Històric Municipal S. Just)

A la ballada del 26 de gener de 1943 la cobla Principal de Badalona va estrenar dues sardanes del músic Josep Sagarra i Robert domiciliat llavors a Sant Just: *Anem al Chipi* i *La pubilla de Sant Just*. Vegeu la part dedicada a les sardanes de Sant Just.

Inauguració del Parador

El dia 19 de març de 1944 es va inaugurar la nova terminal d'autobusos construïda al nostre poble. Juntament amb els jardinetes afegits al costat mateix, era una millora important i l'Ajuntament va tirar la casa per la finestra; en el programa d'actes hi trobem benedicció, inauguració, sardanes, cursa ciclista i repartiment d'obsequis als nens de les escoles.²⁶ Amb aquest motiu va celebrar-se una de les ballades destacables d'aquell temps, la va interpretar la cobla d'Albert Martí i Josep Rovira ²⁷ i, si hem de jutjar pel que es veu a les fotografies que ens han arribat, l'afluència d'assistents va ser força nombrosa. Les imatges de conjunt que s'acompanyen estan recollides des de casa de la família Piquet, al davant mateix del lloc de l'esdeveniment.

Fotos 4-7 i 4-8: Inauguració del Parador el 19-3-1944

²⁶ El Diario de Barcelona anunciava aquest fet en una nota de premsa publicada el 16-3-1944:

“El próximo domingo será bendecido e inaugurado un edificio destinado a apeadero de los autobuses que hacen el servicio con la capital y que ha recibido la denominación de ‘Parador de San Justo’. Con tal motivo se celebrarán varios festejos populares, audiciones de sardanas y reparto de obsequios.

El ‘Parador de San Justo’ además de la sala de espera, servicios higiénicos, etc., contiene una moderna instalación de bar, a cargo del restaurante ‘Chipi’ y se halla situado en un simpático rincón que ha sido convertido en jardines infantiles y que también se inaugurarán.

Dichas obras llevadas a cabo por el Ayuntamiento, además de resolver una sentida necesidad, son principio de una serie de reformas que piensa llevar a cabo el Municipio para poner a la altura que corresponde a la población como avanzada que es de la magnífica entrada a la capital por la parte de la carretera de Sarriá y Avenida del Generalísimo.”

El diari Solidaridad Nacional s'expressava en termes gairebé idèntics.

²⁷ Segons el rebut oficial signat per l'Albert Martí, que he tingut ocasió d'examinar, el cost d'aquesta ballada va ser de 400 pts. per a l'audició, 22 pts. per als viatges i 15 pts. en concepte de transport del contrabaix; total: 437 pessetes.

Foto 4-9: Alguns assistents a la ballada.
Al centre, de cara, Teresa Pi amb Pere Calopa a la seva esquerra

Foto 4-10: Ballada als jardins del Parador 18-7-1944

Foto 4-11: Simpàtica instantània de l'any 1944 o 1945. A la plaça Verdaguer es veu Josep Piquet, acompanyat de les seves filles Rosa i Mercè, una a cada costat, dues amigues de Barcelona i, a la vostra esquerra, Maria Pau llavors promesa de l'autor de la fotografia.

5

TORNAR A BASTIR, DE MICA EN MICA

Entre els anys 1939 i 1950, ambdós inclosos, sabem que es van fer un mínim de trenta-sis ballades de sardanes a Sant Just, i, d'aquestes una bona part van fer-se a l'Ateneu. Pel poble desfilaren algunes de les cobles més conegudes de l'època: Emporium, Pral. del Llobregat, Pral. de Badalona, Albert Martí, Popular, Barcelona, Canigó, Pral. de Llagostera, Moderna, Pral. de Barcelona i Nois d'Olesa.

A mitjan dècada de 1940, sembla que la situació de la sardana al poble comença a redreçar-se de mica en mica i es fan audicions gairebé cada any per la "Fiesta de la Liberación", Festa Major i Nadal.

Benedicció del Sagrat Cor

La plaça del Sagrat Cor és el nucli d'una petita urbanització, a tocar de la Rambla, que l'any 1924 va promoure Gaspar Modolell i Jané. De la construcció, se'n va encarregar l'empresa que encapçalava el seu mestre d'obres de confiança, Jaume Pi i Rius, associat llavors amb Francesc Sèculi i Vicenç Campreciós. El resultat va ser un conjunt de vuit cases unifamiliars que envolten el dipòsit que les abasteix d'aigua, situat en el centre d'aquesta plaça. El promotor, en prova de la seva devoció al Sagrat Cor, va fer-ne col·locar una estàtua, entremig de les columnes que sostenen i enlairen l'esmentat dipòsit que avui encara podem admirar.²⁸

Foto 5-1: Una part del conjunt del Sagrat Cor en l'actualitat.

A sota, placa commemorativa de la inauguració del dipòsit el dia 19-7-1923

Aquesta imatge primitiva es va malmetre durant la guerra i l'escultor Xavier Modolell i Lluch, fill del promotor, va ser l'encarregat de crear-ne una de nova per substituir-la. Així el dia 10 de desembre de 1944 amb l'assistència del governador Correa i les autoritats locals, el bisbe Modrego va fer la benedicció solemne d'aquesta nova imatge, un cop situada en el seu emplaçament. En acabar la cerimònia religiosa,

l'acte es va cloure amb una ballada a càrrec de la cobla Albert Martí.

En aquell temps qualsevol acte públic relativament important que se celebrés al poble era adequat per afegir-hi el complement de les sardanes. Com a mostra d'això indiquem que aquell mateix any Sant Just Desvern havia estat triat per la *Unión Velocipedista Española* com a seu per celebrar la Festa del Pedal, i així el dia 9 de juliol un dels actes complementaris d'aquest esdeveniment fou una ballada de sardanes a la plaça de l'Ajuntament.

²⁸ La imatge s'hauria de poder veure de lluny, guaitant des de qualsevol dels carrers que conflueixen a la plaça, però el poc encert a plantar uns arbres ornamentals a la base del monument ara fa uns anys, ha portat com a conseqüència que, per poder-la observar, hom hagi de situar-se en els seus voltants més immediats.

Una curiositat

Per tot el que anem veient no hi ha dubte que uns anys després d'haver finalitzat la guerra civil, la sardana guanyava adeptes i popularitat de forma notable. Fins i tot hi havia qui aprofitava per presentar-la a la seva manera, fent-la servir de reclam. Un anunci publicat a la premsa diària diu textualment: “*Chipi. San Justo Desvern. Hoy noche festival homenaje a la sardana. Interpretada por primera vez en España por la bailarina italiana Nina Marchessi. Gran fin de fiesta con el concurso de artistas regionales...*” .²⁹

Agrupación Sardanista Sanjustense

Tot i la poca documentació trobada, en els llibres de comptabilitat de l'Ateneu de l'època, com a mínim entre els anys 1945 i 1947 es detecta l'existència d'una secció de sardanes³⁰ pels pagaments efectuats des de la caixa central de l'entitat, destinats a dotar econòmicament aquesta secció.

Segons testimonis orals de gent que va viure aquells anys, la persona que anava al capdavant d'aquest grup de sardanistes era Joan Matas, com ja s'ha explicat en el capítol anterior.

He tingut la sort de trobar un programa de la Agrupación Sardanista Sanjustense corresponent al dia 19 de març de 1947.³¹ A més de la ballada, també anuncia la celebració d'un concurs de sardanes per al mes de maig següent, amb assistència de diverses colles sardanistes de Barcelona.

Aquell mateix dia a la tarda va estrenar-se amb tots els honors, a la sala de l'Ateneu, el sàinet líric original de Pere Mañé i Jaume Villanova *La festa de la placeta*, que obtingué un gran èxit en aquella estrena i en les representacions posteriors que es van efectuar aquell mateix any i el següent. Aquesta obra, de la que trobareu més informació en el capítol dedicat a les sardanes de Sant Just, inclou una sardana cantada per solistes i cor.

²⁹ La Vanguardia Española, 15-6-1946, p. 8

³⁰ En parla també: Malaret, Antoni. *Sant Just Desvern. Aproximació a quaranta anys de vida local (1939-1975)*. Sant Just Desvern: Ajuntament de St. Just i Centre d'Estudis Santjustencs. 1997. p. 51

³¹ En el programa no consta l'any d'aquesta activitat, que s'ha pogut establir mitjançant les dates d'estrena de les sardanes dels mestres Mañé i Mas Ros, i també perquè la cobla va modificar el seu nom l'any 1948.

Foto 5-2: Programa de la ballada del 19-3-1947

Ensenyar en temps difícils

En el programa que acabem de veure de la Agrupación Sardanista Sanjustense també indica que en aquell temps tots els diumenges de dotze a dues del migdia, hi havia una "audición-ensayo" als locals de l'Ateneu, i a més diu "nos complacemos en ofrecerles nuestros ensayos de cada domingo, donde se les darán las instrucciones y enseñanzas necesarias".

Com ja he dit una mica més amunt, no sabem les dates exactes d'actuació d'aquesta agrupació sardanista, que era una secció de l'Ateneu, però aproximadament les podríem establir entre els anys 1945 i 1950. Això deurien ser cinc o sis anys d'ensenyament en temps difícils, per aconseguir que no es trenqués al poble la cadena de la iniciació sardanista i assegurar la continuïtat dels balladors.

Les sardanes segueixen el seu curs

Per la Festa Major d'aquell any 1947 es fan dues ballades de sardanes. Una, amb la cobla Barcelona, la tarda del dia sis d'agost al Parador i una altra, amb la cobla Emporium, el matí del dia deu al pati de les Escoles Nacionals. També hi ha un festival de danses a l'Ateneu el dia vuit al vespre, amb actuacions de la cobla Barcelona i la Institució Folklòrica Montserrat.

Com ja he comentat en un altre lloc, és tradició que els sardanistes de tot arreu es desplacin a ballar sardanes a d'altres poblacions diferents de la seva o als aplecs i trobades de tota mena que es fan arreu. Sant Just no n'és cap excepció, i així era força corrent trobar sardanistes de casa nostra ballant a Sarrià, Vallvidrera, Barcelona o qualsevol dels pobles de les rodalies, i en els aplecs propers, com ara Santa Creu d'Olorda, la Salut de Sant Feliu o, fins i tot, Sant Medir o Sant Ramon Nonat.

Diverses fotografies van recollir en el seu moment el testimoniatge d'aquestes sortides. Aquí us n'ofereim una petita mostra de les d'aquesta època.

Foto 5-3: Balladores santjustenques a Santa Creu d'Olorda, l'agost de 1946

Foto 5-4: Membres de la família Fosalva a l'aplec de Santa Creu d'Olorda cap el 1945

L'any 1948, es commemora amb solemnitat el 30è aniversari de la fundació de l'Ateneu i, a més de les ballades tradicionals que s'han esmentat al començament d'aquest capítol, curiosament el *Carnet del Sardanista*³² n'anuncia una a celebrar el dia tres d'octubre al matí, a càrrec de la cobla Moderna-Canigó, de la que no s'ha trobat cap altra informació en lloc. Possiblement es va produir una errada en la redacció de la notícia o en la confecció del *Carnet*.

Hem de tenir en compte que durant molts anys, de fet des del final de la guerra, van fer-se dues programacions de Festa Major diferents i separades: la que es feia per part de l'Ateneu, amb activitats dirigides principalment als seus socis, i la de l'Ajuntament, adreçada a la població en general. Això implicava, sardanísticament parlant, que també es fessin més actes, i s'arribés en algun cas a doblar el nombre de ballades de les festes.

Avançant en el temps arribem a l'any 1950, en què trobem la celebració de cinc ballades al poble: a més de la que es feia el vint-i-sis de gener per commemorar la *Liberación*, se'n va fer una altra el dia nou de juliol, dues per la Festa Major i una per

Nadal. Tres interpretades per la cobla Pral. de Barcelona, una per la Sales-Nois d'Olesa i l'altra amb discos.

³² Popular publicació en petit format que es va editar entre finals de l'any 1945 i la darrereria de la dècada de 1960. La informació variada i una pràctica cartellera amb les ballades de la setmana eren els seus punts forts, per això era molt apreciada pels sardanistes.

Les activitats es multipliquen: fins i tot a la ràdio fan sardanes

Al nostre poble, l'expressió de la sardana en els mitjans de comunicació, tret d'alguna col·laboració o crònica esporàdica en periòdics o revistes, s'ha limitat a un parell d'experiències radiofòniques que han tingut una certa continuïtat i durada.

La primera va tenir lloc justament aquell any 1950.³³ Per la Festa Major es va organitzar la *Exposición de Artesanía y Feria de Muestras*, instal·lada en el recinte del pati de les Escoles Nacionals i la pista d'esports adjacent. Aquesta mostra era la quarta vegada que es feia, coincidint amb la festa gran del poble, i havia estat impulsada per les persones que dirigien la Falange local. Com que algunes d'aquestes persones sentien una forta atracció per la radiodifusió, que llavors estava en plena puixança, van decidir de muntar en el recinte firal una emissora experimental de ràdio amb un equip de gent que dirigia Josep Lluís Surroca i Pratdesaba.

Aquella demostració pública que Sant Just també avançava en les modernes tecnologies es va fer palesa durant tres dies en la variada programació de *Radio San Justo*, que emetia en els 1400 Kcs. de l'ona mitjana, tal com podeu veure a la reproducció del programa.

Com que les sardanes també agradaven als protagonistes d'aquesta iniciativa, i la nostra dansa s'anava posant de moda, el diumenge sis d'agost a les 13:15 hores, l'emissora va retransmetre en directe l'audició que s'estava celebrant en el recinte firal amb la cobla Pral. de *Barcelona*, i al dia següent a les vuit del vespre, una altra audició, aquesta vegada amb discos, segons consta en el programa esmentat.

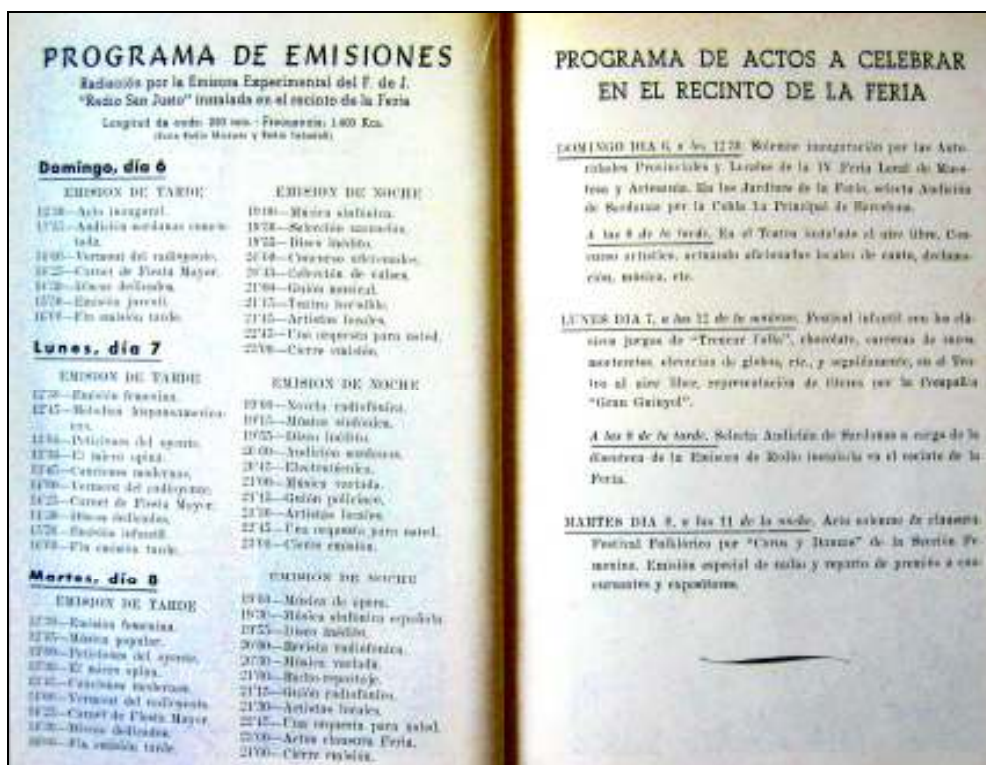

Foto 5-5: Programa de la IV Exposició d'Artesania. Festa Major de 1950

Aquestes dues audicions de sardanes radiades van ser una llavor que donà fruit durant molts anys en el radiofonisme barceloní. L'emissora experimental Radio San Justo del Frente de Juventudes es va instal·lar ja de forma fixa, a Esplugues, en un pis de la carretera, convertida ara en Radio Esplugas-San Justo, i més tard en Radio Unión. Posteriorment, sempre amb Josep Lluís Surroca al capdavant,³⁴ l'instal·lació radiofònica es va traslladar a Barcelona, transformada en Radio Juventud de Barcelona

³³ La segona s'explica en el capítol 13.

³⁴ Josep Lluís Surroca, va seguir la seva vida professional en el món de la ràdio. Quan es va jubilar era director de Radio Nacional d'Espanya a Barcelona.

i, més tard, en Radio Juventud-La Voz de Cataluña, catalanitzant finalment aquest darrer nom quan això va ser possible. Els programes sardanistes sempre van tenir el seu lloc en les programacions d'aquesta emissora, com podeu comprovar en un parell d'anuncis publicats al Carnet del Sardanista.

Fotos 5-6, 5-7: Anuncis en el Carnet del Sardanista, els dies 9-2-1955 i 18-5-1955

6

L'ESCLAT

Homenajes a la Velleja

Aquesta festa que encara avui se celebra a molts pobles i ciutats de casa nostra, fou impulsada per la Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis l'any 1915, tot i que a Sant Just el primer Homenatge a la Velleja no es va celebrar fins el 20 de maig de 1951. L'organitzava un patronat amb seu a l'oficina de la Caixa a Esplugues, i el seu delegat a Sant Just era Arcadi Cortès, de qui ja s'ha parlat anteriorment.

Entre els mesos d'abril i juny es feia una jornada anomenada Festa de la Flor, destinada a recaptar entre els santjustencs aportacions econòmiques per ajudar a finançar les despeses de l'homenatge. Dies més tard, se celebrava la diada que tenia com a protagonistes centrals els homenatjats, homes i dones del poble més grans de setanta cinc anys.³⁵ Un dels actes que solia fer-se, bé fos a la jornada preparatòria o bé el mateix dia de l'homenatge era, com és fàcil de suposar, una ballada de sardanes.

Al poble el darrer homenatge es va fer a la darrereria de la dècada del 1960, probablement l'any 1968. En els programes consultats s'ha pogut localitzar una ballada cada any entre el 1950 i el 1959, ambdós inclosos, tret del 1957 que se'n van fer dues: una el dos de maig, i una segona tres dies després, el cinc de maig. De la resta d'homenatges fins a la seva fi, no s'ha trobat informació, si bé es lògic pensar que se'n devien de fer cada any, ja que aquestes ballades a Sant Just s'havien convertit en tradicionals en el marc de la celebració d'aquesta festa.

Foto 6-1: Programa del 1r. Homenatge a la Velleja

Com es pot veure les activitats sardanistes anaven augmentant ràpidament, ja que altres entitats o col·lectius diversos també hi posaven el seu granet de sorra i solien fer ballades per solemnitzar alguna de les seves celebracions. Com a exemple podem posar el Club d'Escacs de l'Ateneu, que el dia 10-6-1951 va organitzar una ballada per festejar el seu quart aniversari.

³⁵ Ho indica el programa del 1r. Homenatge. St. Just Desvern, 20-5-1951.

Gestació i naixement del Grup Sardanista Juli Garreta, de l'Ateneu

Salvador Vilalta i Surós, fill de Castellar de n'Hug, era un membre actiu de la resistència antifranquista. En acabar la guerra civil i pel que se sap actualment, sembla que col·labora amb els aliats i, posteriorment, s'instal·la a Sant Just a casa de la seva germana i el seu cunyat. És admès com a soci de l'Ateneu Santjustenc el gener de 1948, amb el nom fictici de Silvestre Valls i Surroca³⁶.

El dia 5 de febrer de 1952 a la reunió de la junta directiva d'aquesta entitat,³⁷ fa acte de presència una comissió de socis formada per Casimir Barba, Pere Pastor, Agustí Suñé, Janio Solé i Josep Rajadell, proposant la creació d'una secció de sardanes a l'entitat. Els membres de la junta de l'Ateneu, presidida per Jaume Mir, els responen que faran un estudi i, si veuen interès per part d'un nombre suficient de socis, rebran una comissió ampliada per intentar tirar endavant la proposta. Al cap d'un mes, Silvestre Valls parla amb el president per conèixer l'estat d'aquest afer, i la junta directiva creu convenient no prendre encara cap acord sobre això³⁸.

Ell torna a insistir de nou, aquest cop personalment, a la reunió de junta de la setmana següent³⁹, i presenta una llista de persones voluntàries disposades a col·laborar en aquesta nova iniciativa sardanista. A més del mateix Silvestre Valls, s'ofereixen Casimir Barba, Pere Montagut, Jaume Solé, Vicenç Ventura, Josep Vidal i Jaume Carbó.

Després de pactar les condicions que regularien les seves relacions amb l'Ateneu i de donar nom a la novella secció, finalment es constitueix el Grup Sardanista Juli Garreta, el president del qual i enllaç amb l'entitat mare és Silvestre Valls (o Salvador Vilalta, com vulgueu). S'acorda fer la seva presentació oficial dotze dies més tard i l'endemà mateix es demana el preceptiu permís municipal per fer aquest acte.⁴⁰

El Grup es va presentar oficialment el dia 23 de març de 1952 amb una ballada de sardanes als jardins del Parador, en la qual va actuar la cobla *Principal de Barcelona*, i tingué una excel·lent acollida per part dels sardanistes. Del reportatge fotogràfic amb tretze imatges que va fer Jesús Cots, us presentem seguidament les sis més representatives.

Tres dels balladors de la primera fotografia es poden reconèixer amb facilitat: Jaume Matas, Maria Pau i Mercè Piquet. Els tornem a trobar a la cinquena i sisena imatge, al costat d'Hermínia Domènech.

³⁶ Llibre d'actes. Ateneu Santjustenc. 25-1-1948. Podeu veure també: Malaret, Antoni. Sant Just Desvern. Aproximació a quaranta anys de vida local (1939-1975). Sant Just Desvern: Ajuntament de St. Just i Centre d'Estudis Santjustencs. 1997. p. 54

³⁷ Ídem. 5-2-1952

³⁸ Ídem. 4-3-1952

³⁹ Ídem. 11-3-1952

⁴⁰ Aquesta celeritat en la creació i posada en funcionament del Grup Juli Garreta em fa sospitar que tot el procés s'hagués pactat amb anterioritat i que aquesta tanda de reunions es feia solament de cara a omplir l'expedient oficial.

Fotos 6-2 a 6-7: Presentació del Grup Sardanista Juli Garreta, al Parador 23-3-1952

Foto 10-2: 1a. Diada del Baix Llobregat Torrelles de Llobregat 9-10-1988. Marina Figueras amb els seus fills Genís i Estel, juntament amb Teresa Cots.

La Federació Sardanista de Catalunya

Amb l'objectiu de coordinar els diversos elements del món de la sardana, al començament de la dècada de l'any 1930 es va fundar a Barcelona la Lliga Sardanista de Catalunya, una federació formada per entitats, cobles i músics, que tingué una actuació notable i profitosa dins del seu àmbit, fins a la seva desaparició per causa de la guerra civil.

Amb uns objectius semblants i seguint les petjades que va deixar aquesta supra entitat, l'any 1990 es va promoure, també a Barcelona, la creació de la Federació Sardanista de Catalunya. L'Agrupació Sardanista Sant Just, en rebre la invitació per afegir-se a aquesta iniciativa va respondre positivament i va ser una de les primeres entitats a federar-se. La pertinença a la Federació Sardanista s'ha mantingut des de llavors i, per tant, l'Agrupació és co fundadora de l'entitat i un dels seus membres més antics.

Foto 10-3: 22-1-1989 Ballada a la plaça Joan Maragall el 22-1-1989

.Foto 10-4: Ballant al costat del Centre Cívic Salvador Espriu. 5-3-1989

Els aplecs de sardanes del parc Torreblanca

En començar l'any 1989 vam posar fil a l'agulla per portar a la pràctica un projecte que ens feia molta il·lusió i que havíem pensat des de l'inici de l'Agrupació: organitzar un aplec sardanista. Vam considerar que l'entitat ja era prou forta i estable com per afrontar aquest repte.

Les ganes de fer una activitat ben feta i, a més, amb cara i ulls ens van portar a escollir el parc Torreblanca com el marc ideal per fer el nostre aplec. Com que el territori del parc se'l reparteixen Sant Joan Despí i Sant Feliu de Llobregat, a més de Sant Just, vam engrescar les entitats sardanistes d'ambdues poblacions per fer-hi un aplec compartit entre tots.

Després dels preparatius, el primer aplec del parc Torreblanca es va celebrar, en sessions de matí i tarda, el diumenge dia dotze de novembre d'aquell any, amb la participació de les cobles Montgrins, Principal del Llobregat i Sant Jordi.

Havíem demanat al mestre Tomàs Gil, si ens podia fer per aquella nova ocasió una altra sardana, que fos com una mena d'himne de l'aplec i, el músic molt gentilment, ens va compondre *Parc Torreblanca*, que es va estrenar aquell dia.

S'havia fet un gran esforç per part de tots, perquè el nostre aplec, fruit d'una gran il·lusió i un treball feixuc, comencés el seu camí de forma destacada i... ho vam aconseguir de forma notable: va ser tot un èxit, tant de públic com de crítica.

Tota la gran plaça del parc, presidida per l'escenari on actuaven les tres cobles, era plena de gom a gom amb assistents que ballaven, o que solament admiraven aquell bonic espectacle, i gairebé tothom ens deia que tenia els elements necessaris per convertir-se en un dels millors aplecs de Catalunya.

Fotos 10-5 i 10-6: 1r. aplec del parc Torreblanca, 12-11-1989
Vistes parcials de la sessió de tarda.

Després d'aquest èxit afalagador, vam posar-nos mans a la feina preparant la segona edició de l'esdeveniment: pràcticament s'estaven calcant els plantejaments i actuacions del primer aplec. Per part de les tres agrupacions gairebé ho teníem tot a punt, però un mes i mig abans de la seva celebració, un malaurat accident de trànsit ens va deixar sense Josep Palet, el company de l'Agrupació de Sant Feliu que llavors era el pal de paller en què es recolzava l'entorn sardanista del poble veí. Sense ell, els seus companys no van gosar tirar endavant i van abandonar el projecte. S'acostava la data de la celebració, amb els preparatius força avançats, i nosaltres no ho podíem deixar estar. Així doncs, la materialització d'aquest segon aplec la vam haver de fer les dues agrupacions restants.

Fotos 10-7 i 10-8: 2n. aplec del parc Torreblanca, 11-11-1990
Galop d'entrada i vista parcial del concurs de colles improvisades.

La xifra d'assistents en aquest segon aplec va ser novament força satisfactòria, però no podem dir el mateix dels resultats econòmics, per la qual cosa vam plantejar-nos la seva continuïtat. *"Podria ser un dels millors de tot Catalunya, ja que té les condicions adients per a ser-ho si les col·laboracions -econòmiques sobretot- d'institucions, empreses i particulars ens hi ajuden. Si no, tot haurà restat en dues edicions fetes d'un aplec que ja va començar com un dels bons i que la manca de suport ha fet morir tot just quan començava a aixecar el vol."*¹ Fent les corresponents valoracions, finalment es va decidir tirar la tovallola i no fer cap altra edició d'aquest aplec, enterrant d'aquesta manera els nostres somnis. *"Com ja heu pogut comprovar, malauradament hem hagut de suspendre (i potser definitivament) el nostre Aplec al Parc de la Torreblanca. Ha estat una llàstima que després de dues edicions ben llüides, s'hagi acabat el que podia convertir-se en un dels millors aplecs de tota Catalunya. Per nosaltres ha estat massa feixuga, la càrrega econòmica que representava el mirar d'aconseguir prop d'un milió de pessetes per les despeses de cada edició. Tot i això, ens queda el bon regust d'haver reeixit endegant una tasca i una festa important, i també la il·lusió i, per què no?, l'esperança que més endavant ho puguem tornar a intentar."*²

¹ Agrupació Sardanista Sant Just. Full informatiu, núm. 41, desembre 1990.

² Idem, núm. 48, desembre 1991.

11

CAP A LA MAJORIA D'EDAT

Cinquè aniversari

L'Agrupació Sardanista Sant Just l'any 1991 caminava, amb força empena i pas segur, cap a la seva majoria d'edat com a entitat. Feia cinc anys solament que s'havia constituït i el seu bagatge començava a tenir un cert pes específic: tenia cent trenta-cinc socis i havia organitzat cinquanta set ballades de sardanes repartides per diversos indrets del poble, a més de cinc curssets d'ensenyament de la nostra dansa. La junta directiva la presidia encara Antoni Pi, al capdavant d'un equip que havia sofert molts pocs canvis d'ençà dels inicis.

La presentació oficial del grup s'havia fet l'octubre del 1986; per aquest motiu l'Agrupació sempre ha celebrat els aniversaris en aquest mes, sense fixar cap data concreta. Així doncs, es va preparar la commemoració del cinquè aniversari, amb un parell d'actes senzills però força dignes.

El dissabte dia cinc estava previst de fer a l'Ateneu una taula rodona amb el títol *La sardana avui* moderada per l'Antoni Pi i jo mateix, a la qual havíem convidat diversos representants de músics, compositors, dirigents d'entitats sardanistes i antics balladors de colles.

Aquell dia plovia amb ganes i, arribada l'hora de l'activitat, vam fer cap a la Sala Piquet mentre anava descarregant la pluja, d'una forma impressionant, des de hores abans. En el moment de la veritat, dels convidats tan sols va comparèixer representant els músics, José Santos de la cobla Rambles, amb la seva esposa; per part de l'Ateneu, el seu president Ramon Moragas, acompanyat també de la seva esposa, dos o tres socis de l'Agrupació i els membres de la junta. Era desolador veure la sala amb solament una dotzena d'assistents disposats a participar a la taula rodona.

L'acte es va realitzar, però jo no sé què devia pensar el musicòleg Moragas del nivell de les nostres intervencions i comentaris, lògics d'altra banda, si tenim en compte que tan sols disposàvem d'un músic i unes quantes persones per poder tractar el tema. Tot plegat desastrós.

L'endemà vam tenir més sort: amb un dia radiant, la ballada de sardanes que va interpretar a Can Ginestar la cobla Mediterrània va tenir una afluència de públic força important. Això salvava la celebració de l'aniversari.

Foto 11-1: Celebració de la Diada Nacional al parc de Pau Casals, 11-9-1991

Diverses activitats i ballada número cent

Les ballades, cursets i altres actes s'anaven succeint amb el pas del temps. Entre els anys 1990 i 1995 es van fer sardanes a les Basses de Sant Pere, Can Ginestar, Av. Indústria, Llar Mare de Déu de Lourdes, Monument Onze de Setembre, Parador, Parc de Salvador Espriu, places Campreciós, Maragall i Verdaguer, i davant de l'edifici Walden-7, amb les cobles Ciutat de Berga, Ciutat de Cornellà, Els Igualadins, La Lira, Mediterrània, Nova Vallès, Popular, Pral. de Collblanc, Pral. del Llobregat, Pral. de Terrassa, Pral. del Vallès, Rambles, Sabadell, Sant Jordi, Sitgetana, Verneda i Vila d'Olesa.

Per fer una trobada dels seus fidels, la parròquia dels Sants Just i Pastor va voler celebrar un aplec pasqual el diumenge 5 de maig de 1995. L'acte es va efectuar a les instal·lacions de l'antic convent de dominiques que hi havia a l'espai ara ocupat pel complex del Mil·lenari, i es va demanar a l'Agrupació si podia encarregar-se de l'organització d'una ballada de sardanes. Hi vam accedir i amb una bona aflluència de públic hi va actuar la cobla Tibidabo.

El diumenge següent, amb l'actuació de la cobla Popular, es va fer a l'Ateneu una altra ballada programada per nosaltres amb anterioritat. Així, doncs, aquell mes Sant Just va gaudir de dues activitats sardanistes.

El dia 8 d'octubre de 1995, es va celebrar la ballada número cent organitzada per l'Agrupació. Per commemorar l'efemèride conjuntament amb el novè aniversari de la seva fundació, la cobla Mediterrània ens va oferir un excel·lent programa a la ballada de sardanes que vam fer als jardins de Can Ginestar i, per arrodonir la festa, es va convidar a tothom a coca i vi bo.

Un simpàtic detall envers l'Agrupació Sardanista, el va tenir la sòcia de l'entitat Matilde Pérez i Andrés, que va escriure per a l'ocasió aquesta petita poesia que transcrivim seguidament, feta "*amb el cor, il·lusió i sense pretensions literàries*" segons les seves pròpies paraules.

Ja en van cent

La sardana és una dansa
que ballem els catalans,
tots junts fem una rotllana
ben agafats de les mans.

Fins i tot hi ha gent de fora
que també la sap ballar
i l'estimen i la dansen
com qualsevol català.

Per la propera trobada
els sardanistes del poble
a tothom fem convidada
per ballar o escoltar la cobla.

Si demaneu el motiu
de convidar tanta gent
és que amb aquesta ballada
celebrem la que fa cent.

La cobla Ciutat de Cornellà i Sant Just

També en aquell temps, el músic i compositor de sardanes Carles Santiago cercava un lloc per fer els assaigs de la cobla Ciutat de Cornellà de la qual era, i encara és, el representant. Va demanar-nos si a Sant Just disposàriem d'un local que es pogués utilitzar amb aquesta finalitat i nosaltres vam pensar en Can Ginestar.

Posats en contacte amb l'Ajuntament es va arribar a un acord perquè aquesta cobla pogués fer els seus assaigs a la sala del celler; com a contraprestació, oferirien al poble unes actuacions sense cap cost econòmic.

La cobla ha assajat a Can Ginestar catorze anys, des de 1990 fins al 2004 quan, a causa de les obres de restauració de l'edifici, han hagut de marxar en un altre lloc. A la fotografia adjunta podeu veure aquest conjunt el dia vint-i-sis de desembre de 2004 dalt de l'escenari a la Sala Municipal de l'Ateneu, en la seva darrera actuació a Sant Just, en compliment del conveni esmentat. Aquesta ballada de sardanes s'havia de celebrar a la plaça Maragall però, a causa del mal temps, es va traslladar en aquesta sala.

Foto 11-2 : Sala Municipal de l'Ateneu, 26-12-2004

Desè aniversari

L'any 1996 l'Agrupació feia deu anys que funcionava de forma prou satisfactòria. S'havia consolidat, tenia pràcticament els mateixos socis que cinc anys enrere i ja s'havien organitzat cent vuit ballades i deu cursets d'ensenyament, a més d'assolir altres objectius musicals.

Antoni Pi havia marxat a viure fora del poble i, per aquest motiu, la presidència de l'Agrupació va recaure en la meua persona, per seguir treballant conjuntament amb els altres membres de la junta directiva.

En aquest context es va organitzar la celebració del desè aniversari. Com de costum els actes commemoratius es van fer el mes d'octubre, amb l'exposició "L'Agrupació i la Sardana", al celler de Can Ginestar, dues ballades de sardanes el diumenge vint-i-set d'octubre i, el mateix dia, un dinar de germanor al que van assistir més de cent comensals.

També es va fer un reconeixement als associats més jove i més gran de l'entitat, que casualment eren dues dones. Sílvia Cànovas, la més jove, que en aquell moment estava a punt de fer set anys d'edat, va rebre per part de l'Agrupació un petit obsequi i un record el dia de la inauguració de l'exposició a Can Ginestar. Pel que fa a la més gran, la distinció va recaure en una persona de llarga trajectòria sardanista: Carme Gelabert,

balladora santjustenca que podem qualificar d'històrica.³ Tota la junta es va desplaçar fins a la llar Mare de Déu de Lourdes per lliurar-li, igualment, un obsequi i un record per la seva dilatada fidelitat de gairebé setanta anys a la dansa catalana.

La cobla Ciutat de Girona va amenitzar les ballades de matí i tarda, i a la primera vam estrenar la nova composició que el mestre Gil ens va dedicar en aquella ocasió: "*Endavant Sant Just*".

Foto 11-3: Tomàs Gil fa lliurament a l'Agrupació de les partícels de la sardana *Endavant Sant Just*, en presència de l'alcalde Ramon López i Lozano. 17-10-1996

Foto 11-4: Reconeixement a Silvia Cànovas, sòcia més jove de l'Agrupació. 17-10-1996.

³ Vegeu el capítol 3r. Quan es va fer l'acte de reconeixement la Carmeta tenia noranta-dos anys, estava afiliada a l'Agrupació des del seus inicis, i va mantenir aquesta afiliació fins a la seva mort esdevinguda l'any següent d'aquesta celebració.

Foto 11-5: Reconeixement a Carme Gelabert, sòcia més veterana de l'Agrupació. 19-10-1996

I si fa mal temps?

Les ballades de sardanes són una activitat que normalment s'acostuma a fer a l'aire lliure, i tan sols una petita part d'aquestes ballades es realitza a dins d'un local tancat. Poder ballar a la llum del sol i respirant amb tota llibertat és molt bonic, però -sempre hi ha el però- cada vegada s'ha d'estar pendent de les condicions meteorològiques que, si són adverses, et poden esguerrar l'acte. Podem dir sense por a que ens considerin exagerats, que la pluja és un dels grans enemics de le sardanes.

Foto 11-6: Celler de Can Ginestar, 4-10-1992

En aquests vint-i-cinc anys d'existència de l'Agrupació el temps ens ha obligat diverses vegades, per sort proporcionalment no gaires, a arrecerar-nos per poder fer les sardanes. El celler de Can Ginestar ens va aixoplugar el 4 d'octubre de 1992; també a Can Ginestar, els porxos situats a sota de la part oest del jardí van acollir-nos en una altra ocasió. A més, hem ballat a dins de l'edifici Walden per causa d'una petita nevada i, també per salvar-nos de la pluja, ho hem fet entremig de les columnes de l'antiga plaça Maragall, a les sales Municipal, del Cinquantenari i al vestíbul de l'Ateneu. A la festa de l'arbre de l'any 2005, les sardanes es van fer als porxos dels pisos de l'avinguda Indústria, al costat del cementiri.

Potser hi ha persones que aquest aspecte no els semblarà gaire important però, a causa del seu cost econòmic, les ballades no es poden suspendre el darrer moment, ja que els músics, quan vénen, cobren els seus honoraris i desplaçaments tant si toquen com si no.

Foto 11-7: A l'interior de l'edifici Walden. A fora estava nevant. 21-11-1999

Foto 11-8: Aixoplugats als porxos de la plaça Maragall, 21-1-1991

12

ENS APROPEM AL PRESENT

Avancem cap al futur

L'Agrupació Sardanista Sant Just, d'ençà que va celebrar el seu desè aniversari, ha continuat les activitats que li són pròpies fins enguany, seguint la mateixa línia que hem vist fins ara. En aquesta etapa també s'han organitzat deu ballades cada any amb molt poques variacions en els seus escenaris o en les cobles participants. Amb motiu d'algun esdeveniment extraordinari, com ara les diverses edicions de Firadesvern, s'han fet ballades expressos per a l'ocasió i, a més, s'han estrenat noves sardanes. També s'ha participat força en altres actes i activitats del poble, no específicament sardanistes.

Foto 12-1: Elisabet Fuentes i Marta Giralt porten la Flama del Canigó, representant a l'Agrupació. 23-6-1996

Per fer un seguiment de l'evolució de la sardana a casa nostra els darrers anys, els estudis de participació i assistència de públic que s'han realitzat, han permès obtenir dades interessants. Els resultats són variables segons la data, el lloc, el clima i l'atractiu de cada ballada, però, a grans trets, podem dir que la participació s'ha situat entre els trenta i els quaranta dansaires de mitjana en cadascuna, xifra que no difereix gaire del que darrerament veiem pertot arreu. Del nombre d'assistents, que ha estat força més alt, no se n'ha fet cap estadística, sinó solament aquesta constatació referida als balladors.

Foto 12-2: Participació a Firadesvern 2005

Es poden destacar les celebracions dels 15è i 20è aniversaris, les Trobades Sardanistes del parc Torreblanca i, per la seva simpatia, la que va protagonitzar a Can Ginestar la cobla Contemporània. També, per la seva significació i emotivitat, la ballada que es va fer per homenatjar i recordar el compositor Josep Sagarra i Robert.

Foto 12-3: Can Ginestar. La cobla Contemporània interpreta la sardana "Dintre el galliner". 25-4-1999

Quinzè aniversari

El darrer cap de setmana d'octubre de l'any 2001, en el marc de les Festes de Tardor santjustenques, es va celebrar el quinzè aniversari de l'Agrupació. El divendres dia 26 d'octubre, l'entitat va ser l'encarregada de fer el pregó a la Sala Municipal de l'Ateneu. Per fer-ho es va crear una petita representació teatral que va permetre la participació de fins a setze socis en aquest pregó, incloent-hi les protagonistes infantils i juvenils.

Fotos 12-4, 12-5, 12-6: 26-10-2001, 28-10-2001
 Sala Municipal de l'Ateneu. Salutant després de la representació
 Plaça. Campreciós. Les colles sardanistes i el públic assistent ballen la sardana de germanor
 Jardins de Can Ginestar. Concert per la cobla Ciutat de Girona

L'acte central de la celebració va tenir lloc el diumenge vint-i-vuit. Al matí, la plaça Campreciós va acollir una exhibició de colles sardanistes de competició, ballant al so de la música interpretada per la cobla Ciutat de Girona. A la tarda, en el marc incomparable dels jardins de Can Ginestar, la mateixa formació musical va oferir un excel·lent concert de sardanes i música escrita expressament per a cobla.

Homenatge a Josep Sagarra i Robert

Després d'uns anys de recerca vam poder contactar amb els descendents de Josep Sagarra i Robert, un músic que va viure al nostre poble a la dècada de l'any 1940, ja que el seu fill Francesc regentava la farmàcia del carrer Bonavista. Aquest compositor va dedicar algunes de les seves sardanes a Sant Just o a la seva gent,⁴ i l'Agrupació li va voler retre un petit homenatge.

Foto 12-7: Homenatge a Josep Sagarra i Robert. Pl.Joan Maragall, 17-10-2004
El fill de l'homenatjat (centre) i altres familiars, amb alguns amics santjustencs i membres de l'Agrupació.

El dia 17 d'octubre de 2004 es va organitzar, a la plaça Joan Maragall, una ballada de sardanes amb un programa format exclusivament per obres del mestre, que va interpretar la cobla Ciutat d'Igualada. Hi van assistir una part dels membres d'aquesta família i molts santjustencs que, a més de descobrir o recuperar algunes composicions del mestre Sagarra, van aprofitar l'ocasió per tenir un retrobament molt emotiu amb aquests altres santjustencs d'adopció.

Trobades Sardanistes al parc Torreblanca

Seguint el fil dels dos aplecs organitzats els anys 1989 i 1990 al parc Torreblanca, al cap d'un temps les agrupacions dels tres pobles ens vam plantejar la creació d'una altra activitat periòdica més senzilla, que poguéssim desenvolupar-la en el mateix indret i fos més adequada als nostres limitats recursos econòmics.

El dia 23 de maig de 1993 es va fer la prova del que vam batejar com a "Trobades Sardanistes del Parc Torreblanca". Aquesta primera edició va consistir en una ballada de sardanes interpretada per la cobla Pral. de Collblanc, que ens va servir per veure el grau d'acceptació d'aquesta activitat per part del públic. No fou fins deu anys més tard que es va decidir donar-li continuïtat, traslladant la data de celebració al novembre, mes en què s'havien fet els aplecs, modificant el format de l'acte per fer dues ballades seguides, o expressat en termes sardanístics una doble ballada.

Després de la segona trobada, el 23 de novembre de 2003, se n'ha fet una cada any fins arribar a la novena, que s'acaba de materialitzar el diumenge 21 de novembre d'enguany, amb les cobles Ciutat de Cornellà i Mediterrània. L'assistència de balladors

⁴ Vegeu el capítol dedicat a les sardanes de Sant Just

en cada edició celebrada ha rondat sempre al voltant de cent-trenta balladors. Si afegim en aquesta xifra les persones espectadores assistents no balladores, el número total d'assistents a les trobades de la Torreblanca, el podem xifrar al voltant de les dues-centes cinquanta persones en cada edició.

De les celebrades fins ara cal destacar la del dia 27 de novembre de 2005, quan es va commemorar el 45è aniversari de l'estrena de la sardana *La nostra pubilla*, del mestre Josep Maria Tarridas.⁵ Casualment aquell any la trobada es feia el mateix dia vint-i-set i també s'esqueia en diumenge, com el dia que es va estrenar aquesta obra. Per aquest motiu es va decidir de fer la commemoració en aquesta data.

Ens va acompanyar com a convidada especial la senyora Blanca Tarridas, filla del compositor, que va desplaçar-se expressament des de Madrid on resideix, per assistir a la commemoració. Els convidats santjustencs eren la senyora Montserrat Loren, néta de Joan Martí i Aparici -autor de la lletra de la sardana-, acompanyada d'altres membres de la seva família, el president de l'Ateneu de Sant Just, Josep Maria Marquès i el regidor de Cultura de l'Ajuntament de Sant Just, Enric Viladot.

Les cobles Ciutat de Cornellà i Sabadell van interpretar conjuntament aquesta recordada composició, dins del programa previst.

Foto 12-8: 27-11-2005 parc Torreblanca. Els convidats amb Enric Viladot, regidor de Cultura de l'Ajuntament de Sant Just, i membres de l'Agrupació Sardanista.

També cal comentar que la Trobada de l'any any 2009 la vam compartit amb la compositora ripollesa Montserrat Pujolar, que ens va honorat amb la seva visita.

⁵ Vegeu el capítol dedicat a les sardanes de Sant Just

Foto 12-9: Més de 130 persones ballen la sardana de germanor, una bonica forma d'acabar la Trobada.
Parc Torreblanca. 22-11-2009

Ja hem fet vint anys!!

Arribats en aquell any 2006, amb uns tocs de maduresa considerable, l'Agrupació Sardanista Sant Just va celebrar el seu vintè aniversari. Tal com és costum, es va fer emmarcant els actes commemoratius dins de les Festes de Tardor del poble. Aquesta vegada també es va participar en el pregó, fet el dia 10 d'octubre, conjuntament amb el cor El Pom de Flors i el Club de bàsquet Sant Just, dues entitats santjustenques que, com nosaltres, celebraven aniversaris.

Foto 12-10: La presidenta de l'Agrupació, Marina Figueras, llegeix una part del pregó de les Festes de Tardor
Plaça Campreciós, 10-10-2006

L'acte oficial de commemoració de l'aniversari es va fer el diumenge dia vint-i-dos del mateix mes, amb la representació d'un espectacle anomenat "Trencats i seguits", per l'Esbart Montgrí i la colla sardanista Continuitat, de Torroella de Montgrí. La cobla Genisenca de Taradell i una cobla de tres quartans de Cambrils acompanyaven musicalment aquests conjunts.

La plaça Campreciós, com en ocasions anteriors, fou el lloc triat per portar a terme aquesta actuació, que es va portar a terme amb la natural curiositat de la majoria del públic assistent, atrets per les diferents evolucions de la dansa i pels vestits, les caracteritzacions i els abillaments de diferents èpoques que presentaven els dos cossos de ball participants en la representació.

Foto 12-11: Colla sardanista Continuïtat fent una demostració de punts lliures
Plaça Campreciós, 22-10-2006

Per acabar aquest capítol direm que, en el decurs d'aquests vint-i-cinc anys, s'ha anat creant un important fons fotogràfic constituït per diversos milers d'imatges de l'Agrupació Sardanista Sant Just i les seves activitats. Les fotografies han estat recollides principalment per Teresa Cots i Lluís Ramban, als quals podem afegir les de Lluís Tarrés, Marina Figueras, Miquel Sanchís o jo mateix, sense oblidar però altres persones que, de forma ocasional, han posat el seu granet de sorra immortalitzant els nostres esdeveniments.

En el capítol següent es tractaran altres aspectes de la història de l'Agrupació Sardanista Sant Just.

13

MÉS ACTIVITATS DE L'AGRUPACIÓ SARDANISTA SANT JUST

Una prioritat: la formació

Al capítol anterior s'ha explicat que l'Agrupació Sardanista Sant Just va incloure entre els seus objectius prioritaris la formació de nous sardanistes. Així doncs, el mes de gener de l'any 1987, pocs mesos després de la seva presentació pública, va posar a l'abast de tothom el seu primer curset d'ensenyament de la nostra dansa. Els cursos s'han continuat celebrant anyalment des d'aquell moment i els santjustencs gaudeixen de la possibilitat de fer un aprenentatge sardanístic de qualitat sense haver de sortir del poble.

Del començament fins al 1992, els cursets es feien a les aules de l'Escola d'Adults de Can Ginestar, del 1993 al 2003, al Centre Cívic Salvador Espriu; l'any 2004, a la Sala Municipal de l'Ateneu i, des de l'any 2005, a les sales del nou Centre Cívic Joan Maragall.

De 1987 a 2010, ambdós inclosos, s'han impartit vint-i-quatre cursets d'ensenyament de sardanes en els quals han participat al voltant de 600 alumnes, un 30% dels quals eren infants.

La gran majoria d'aquestes persones han après a ballar la sardana amb un grau de correcció força acceptable; en molts casos, a comptar-la i repartir-la correctament, i a tots se'ls ha ensenyat cultura sardanista.

Foto 13-1: Centre Cívic Salvador Espriu, 6-3-1999
Celebració al final del 13è curset d'ensenyament

No han estat tan sols els catalans, ni tampoc els nascuts dins del territori de l'estat espanyol, els únics alumnes assistents als cursets. Com a curiositat indicaré que també n'hem tingut d'alemanys, austríacs, colombians, holandesos i, fins i tot, iranians, que s'han interessat per aprendre la dansa més bella.

Darrerament s'han tirat endavant altres iniciatives relacionades amb la divulgació i la instrucció de la sardana, portades a terme fora del marc convencional dels cursets d'ensenyament, com ara un taller d'aprenentatge celebrat el 16 d'octubre de 2004 a la plaça Joan Maragall, dins de les jornades de reivindicació per la llengua. Un altre

taller d'aprenentatge es va fer a la plaça de Camoapa el dia 5 de juny de 2005, en els actes celebrats amb motiu de Firadesvern. També un parell de vegades se n'han fet durant alguna de les edicions de la festa de la Pau, en el marc de la plaça que porta el mateix nom.

Com a darrera mostra d'aquestes accions, cal esmentar un taller de sardanes adreçat a mestres de l'Escola Alemanya d'Esplugues, que es va fer en els locals d'aquesta institució el mes d'abril de 2004. La participació va ser d'una quinzena d'alumnes, en cadascuna de les tres activitats.

També s'han de fer constar els ensenyaments impartits per monitors locals, en altres àmbits diferents dels exposats fins ara. El matrimoni format per Miquel Sanchís i Magda Querol han fet classes a jubilats del Club Sant Jordi santjustenc, i en altres llars de jubilats de Barcelona, preparant els avis que participen en concursos de sardanes per a gent gran. Igualment, la companya Teresa Cots ha fet ensenyament infantil en alguna escola de primària del poble veí d'Esplugues.

Entre els mesos de setembre i desembre de l'any 2001, als locals del Centre Cívic Salvador Espriu es va celebrar un altre curs però, aquesta vegada, les persones que van anar a estudi no eren els habituals alumnes sinó els mestres, ja que era un curs de formació de monitors de sardanes, impartit per docents de la Federació Sardanista de Catalunya.

L'Agrupació Sardanista Sant Just va proposar l'activitat, i es va encarregar després de la seva realització. Hi van assistir més de trenta persones vingudes de diverses comarques barcelonines que, un cop finalitzades les jornades de formació i superades les proves corresponents, van obtenir el diploma de monitor de sardanes. Cinc dels alumnes assistents eren monitors de la pròpia Agrupació convocant.

Foto 13-2: Els assistents al curs de formació de monitors de sardanes. Desembre 2001.

Ensenyament destinat als infants

Aquest treball restaria incomplet si no ens féssim ressò d'aquests altres ensenyaments sardanistes a la nostra població, dels quals tenim constància.

Ja s'ha parlat en capítols anteriors d'iniciatives en aquest sentit de l'Escola de l'Ateneu i l'Escola Parroquial Núria, però n'hi ha d'altres.

Amb el nom "El país a l'escola", l'any 1978 es va iniciar una campanya generalitzada a tot el territori per fomentar, als centres d'ensenyament, el coneixement de les nostres tradicions i la nostra cultura. L'objectiu era donar continuïtat a la tasca començada

dins del marc del Congrés de Cultura Catalana en diversos àmbits, entre ells el de la nostra dansa.

Dels centres d'ensenyament públics de Sant Just, almenys l'escola Montseny, a mitjan dècada de 1980, va participar en aquesta campanya amb alguns dels seus alumnes, sota el guiatge del monitor senyor Blanes. També l'escola Montserrat, cap a l'any 1995, va gaudir d'ensenyament de sardanes durant tres temporades. El curs era impartit per Isabel Batlle, del Grup Sardanista de Sant Joan Despí, amb una mitjana de vint alumnes cada curs. De l'escola Canigó no s'han trobat dades que indiquin cap mena de curs o curset.

L'any 2004 Magda Querol i Miquel Sanchís van fer un altre curset, destinat a formar una quinzena de joves de 14 anys alumnes de l'escola Madre Sacramento. El curs es va fer a petició de la pròpia escola, i si retrocediu a la pàgina 59 comprovareu com poden evolucionar les coses amb el pas del temps.

Enguany l'ensenyament de sardanes a les escoles, i aquestes dades ho confirmen novament, es presenta força dificultós perquè s'ha d'efectuar en el que s'anomena horari d'activitats extraescolars. Per aquesta causa costa molt trobar monitors sense obligacions laborals, que estiguin en disposició de fer les classes en aquestes franges horàries. També hi conflueixen, la majoria de vegades, altres factors negatius, com ara haver d'ensenyar en instal·lacions inadequades, el poc o nul interès de la majoria de pares i, encara pitjor, també dels mestres. Les tradicions de la pròpia terra i la cultura popular, interessin ben poc a moltes d'aquestes persones, que les consideren carrinclones o antiquades, o bé valoren més les tradicions i cultures d'altres indrets de la península o les d'importació anglosaxones.

Foto 13-3: Els menuts del curset juntament amb Teresa Cots
Centre Cívic Salvador Espriu, 5-3-1994

L'Agrupació també surt de Sant Just

Diverses vegades l'Agrupació Sardanista ha fet d'ambaixadora dels santjustencs a diferents indrets del país.

El dia deu de setembre de 1988, una representació de la junta directiva es va desplaçar fins a Horta de Sant Joan, poble nadiu del compositor Tomàs Gil i Membrado, per afegir-se al gran homenatge que li van retre tots els hortolans, amb les seves autoritats al capdavant, conjuntament amb diversos col·lectius sardanistes vinguts de tot Catalunya, músics i altres estaments del món de la nostra dansa.

El mes de setembre del 1993 un grup de socis, a títol personal, vam viatjar fins a Ribarroja d'Ebre per correspondre a la visita que sardanistes d'aquesta població havien fet

anteriorment a Sant Just. En un ambient d'agermanament i companyonia assistírem al tradicional aplec que se celebra a l'ermita del Berrús.

Foto 13-4: Sardanistes santjustencs i riba-rojans a l'ermita del Berrús
Riba-roja d'Ebre, 19-9-1993

Llavors ens vam plantejar fer una prova per veure si es podia encetar amb unes mínimes garanties d'èxit una nova activitat i l'any següent es va fer una altra sortida, aquesta vegada oberta a tothom, per anar plegats a un altre aplec sardanista, el de la Garriga. Des de llavors la presa de contacte amb altres col·lectius del món de la nostra dansa, repetida any rere any, s'ha incorporat com un element tradicional més al calendari d'activitats ordinàries de l'Agrupació.

Foto 13-5: Recuperant forces per a la sessió de tarda
Aplec de la Garriga, 18-9-1994

Fins aquest any s'han efectuat un total de setze sortides. Hem anat, per aquest ordre, a la Garriga, Calella, Palamós, Banyoles, Ripoll, la Bisbal d'Empordà, Reus, Montblanc, Castelló d'Empúries, Lleida, Tossa de Mar, Peralada, Igualada, Salou, Torroella de Montgrí i, enguany, Martorell.

Per fer més atractius i millorar els continguts d'aquestes sortides, en tots els aplecs s'han combinat les sardanes amb el lleure, les visites culturals i les relacions fraternals amb altres col·lectius i entitats sardanistes.

Foto 13-6: Una part de l'expedició santjustenca visita l'antiga muralla de la població.
Montblanc, 30-6-2002

Com qualsevol altra activitat aquestes sortides també tenen la seva petita història i el seu anecdotari. El dia que es va assistir a l'aplec de Calella va ploure a bots i barrals tota la jornada, i els actes es van haver de celebrar en uns envelats muntats per a l'ocasió al passeig de Mar de la població, en lloc de fer-los en el seu emplaçament habitual del parc Dalmau. A l'aplec de Palamós, un grup format per part de la nostra gent es va presentar al concurs de colles improvisades, aconseguint un dels primers llocs de la classificació, i el mateix va passar a l'aplec d'Igualada. A Castelló d'Empúries, a causa també de la pluja, un nombrós grup dels expedicionaris vam dinar a la tribuna coberta del camp de futbol municipal, contemplant el bonic espectacle de veure com anava caient aigua i més aigua. Finalment, a l'aplec de Lleida, l'Agrupació, que hi va anar en qualitat d'entitat convidada, va haver d'assistir a una recepció oficial a la Paeria.

Foto 13-7: Mostrant els records commemoratius juntament amb la locutora Maria Dolors Busquets
Lleida. Saló de la Paeria, 19-9-2004

Com a darrera mostra d'aquesta faceta representativa utilitzada per estendre i promoure la nostra dansa, el mes de maig de 2006 un grup reduït de monitors de l'Agrupació Sardanista es va desplaçar, a títol personal, a Montoliu de Lleida per col·laborar en els actes sardanistes de la Festa Major d'aquest poble.

Foto 13-8: Monitors santjustencs barrejats amb els sardanistes locals
Montoliu de Lleida, 14-5-2006

Radiodifusió

Al capítol cinquè s'ha parlat de dues experiències radiofòniques al poble que han tingut una certa continuïtat en el temps, i també s'ha explicat la història de la primera, a càrrec de Ràdio Sant Just.

La segona experiència es refereix al programa "L'Audició" que s'emet actualment en la programació habitual de Ràdio Desvern.

A mitjan any 2002, després de comprovar les possibilitats dels espais radiofònics dedicats a la sardana a la rodalia de Sant Just, vaig proposar a l'emissora municipal santjustenca de crear-ne un per omplir aquest buit existent a casa nostra, de manera que a Sant Just i voltants se sentissin sardanes per la ràdio d'una forma periòdica i amb una certa continuïtat. El meu oferiment va tenir una bona acollida per part dels responsables de Ràdio Desvern: el disset de setembre d'aquell mateix any, sortia a les ones el primer espai de "l'Audició", nom amb el qual vam batejar aquest nou programa sardanista.

Com que ens havien adjudicat mitja hora per a cada espai, es va plantejar un format eminentment musical, que permetés molta variació en els seus continguts. En aquest interval de temps es poden interpretar en cada edició cinc o sis sardanes, quantitat que coincideix, o gairebé, amb les que es programen en una ballada de sardanes clàssica, que molta gent encara anomena "audició". Per això es va escollir aquest nom per a l'espai radiofònic que, a hores d'ara, ja està en la seva vuitena temporada a les ones, ultrapassant la xifra de tres-cents programes emesos i que, a més dels oïdors i oïdores de Sant Just, l'escolten persones de diversos indrets del Baix Llobregat, segons que ens han fet saber elles mateixes. Els programes de Ràdio Desvern es poden sintonitzar també per Internet, la qual cosa dóna la possibilitat d'escoltar en directe *l'Audició*, des de qualsevol lloc que permeti la connexió amb aquesta xarxa.

L'equip que fa el programa gairebé sempre ha estat format per Enric Riba, com a tècnic de so, i jo mateix com a guionista - presentador. A més de les emissions habituals dels dimarts a la tarda, repetides els dissabtes, s'han fet alguns programes especials, com el que es va emetre el dia 25 d'abril de l'any 2004, per col·laborar en les vint-i-quatre

Foto 13-9: Emissió *Especial 200 programes* de l'Audició, 22-4-2007. Firadesvern.

hores de marató radiofònica santjustenca, o el del dia 22 d'abril de 2007 des del recinte de Firadesvern, en que es van festejar els 200 programes de *l'Audició*.

En aquesta fotografia podeu veure asseguts a la taula, començant per la vostra esquerra, Antoni Fuentes i Marc Solé, de l'Agrupació Sardanista Sant Just; d'esquena, Joaquim Bonet de la Secció Sardanista de l'Avenç, d'Esplugues; Victòria Gelabert, de la Colla Sardanista de Sant Joan Despí, i Lluís Monfort de l'Agrupació Cultural Folklorica de Sant Feliu de Llobregat. A la fotografia no es veu el tècnic de so, Enric Riba.

Una nova persona al capdavant

Per no deixar aquesta crònica incompleta hem de fer constar que en l'assemblea de socis de l'any 2007, Teresa Cots i Pau va accedir a la presidència de l'Agrupació substituint Marina Figueras, i el mes de desembre de l'any 2010, moment en que finalitza aquest treball de recerca, segueix comandant l'entitat, posant-hi tota la seva il·lusió i dedicació en aquesta tasca.

Els vint-i-cinc anys de l'Agrupació Sardanista Sant Just

Aquest any 2011 que estem a punt d'encetar l'Agrupació ha de celebrar les seves noces d'argent. A mitjans de gener hi ha previst començar el 25è curset d'ensenyament per a tothom i, casualment, la primera ballada de l'any, programada per al mes de febrer, serà també la número 250 de les organitzades per aquesta entitat. En aquesta xifra alhora rodona màgica i significativa, es reflecteix una part important del treball portat a terme en aquests vint-i-cinc anys. Tot i l'actual crisi econòmica, l'ombra de la qual plana per damunt de tots, mirarem de celebrar aquesta efemèride el més dignament possible. Estem contents de la nostra trajectòria i ens felicitem per haver arribat fins aquí. Per molts anys més !!

14

LA FONT DE LA SARDANA. ICONOGRAFIA SARDANISTA

Molta gent no recorda que Sant Just també va tenir el seu petit monument a la sardana, tot i que el poble no en va poder gaudir gaire temps.

Amb la finalitat de divulgar i honorar la nostra dansa, el Grup Juli Garreta va impulsar una iniciativa força interessant. A mitjans del mes de febrer de l'any 1964 es va fer, conjuntament amb l'Ateneu de Sant Just, una petició a l'Ajuntament per demanar que els jardins situats darrera del Parador, o bé la font que hi ha en aquest lloc "*es bategin com a jardins o font de la Sardana*".

El consistori va respondre positivament i el diumenge 26 d'abril del mateix any, en aquest lloc emblemàtic del poble, s'inaugurà la *Font de la Sardana*, coincidint amb la commemoració de la Diada Universal de la nostra dansa.

L'acte, presidit per l'alcalde Josep Lluís Surroca i el president del Grup Juli Garreta, Josep Maria Martí, va anar acompanyat d'una ballada de sardanes a càrrec de la cobla Principal de Badalona.

Foto 14-1: Font de la Sardana.

La font ⁶ estava situada en el nivell inferior de la plaça, en un dels seus extrems, al costat de les escales que accedien al nivell del carrer.

A sobre d'ella, i en el mateix mur de pedra vista on s'havia bastit, es va instal·lar l'al·legoria de la sardana, una creació de l'escultor santjustenc Xavier Modolell.⁷ Aquesta al·legoria estava formada per una parella de dansaires, amb una anella estilitzada que els servia de fons i, a la seva part superior esquerra, sobrevolant aquests elements, hi havia la figura d'un colom.

L'autor havia treballat tot el conjunt en bronze amb estètica agradable, estilitzada i de línies molt simples, alhora que presentava un simbolisme força encertat i representatiu de la nostra dansa.

⁶ Segons va comentar-me Rafael Malaret, l'aigua que abastia aquesta font era una derivació de la mina que, baixant de can Cortès, anava fins a la Torreblanca tot passant per l'actual carrer de la Font.

⁷ Xavier Modolell i Lluich (1917-1986) del que ja n'hem parlat en un altre capítol, també és autor d'una altra obra dedicada a la dansa promoguda per l'Obra del Ballet Popular. Es va inaugurar a Montserrat el dia 9 de maig de 1965, i va finançar-se per subscripció popular. L'Ajuntament de Sant Just també hi va col·laborar amb una aportació econòmica.

Foto 14-2: Una altra vista de la font el dia de la seva inauguració

D'ençà d'aquell dia, moltes de les ballades organitzades al poble, tingueren aquest espai com a marc i, encara que abans ja se'n feien en aquest indret, ara hi havia l'atractiu afegit d'aquest símbol i, naturalment, la font.

Però, com he dit abans, l'alegria no va durar gaire més de tres anys. L'any 1967,⁸ entre el mes d'abril i la Festa Major, el grup escultòric va començar a desaparèixer de mica en mica.

Els nens, tot jugant, feien servir els elements de l'al·legoria per enfilarse, com si es tractés d'una escala, per pujar i baixar d'un nivell de la plaça a l'altre. Com a conseqüència d'això, a poc a poc es van anar descollant i extraviant les peces que formaven aquest conjunt artístic, per acabar desapareixent gairebé totes. El monument es va malmetre, sense que mai es tornés a refer, i la font va ser despullada del seu abillament davant d'una indiferència i un desinterès força generalitzats.

Foto 14-3: La cobla Sant Jordi actua en el Parador el dia 26-12-1987.
De l'al·legoria tan sols hi resten el colom i una part de l'anella.

⁸ D'ençà de la inauguració, sempre que es feien sardanes en aquest indret, el nom del lloc indicat en els programes era el de Font de la Sardana; el darrer programa correspon al 30 d'abril de 1967. El programa de la Festa Major d'aquell mateix any i tots els posteriors canvien el nom de Font de la Sardana pel de Jardins del Parador.

A la primeria dels anys noranta, en una nova remodelació dels jardins del Parador, es va enderrocar també la font, i d'aquesta manera va morir definitivament la il·lusió que, com passa en tants altres pobles i ciutats de casa nostra, Sant Just Desvern tingués un petit monument dedicat a la sardana.

Aquest capítol restaria incomplet si no diguéssim que, com gairebé a tot arreu del país, també a Sant Just trobem, encastades a les façanes i tanques d'algunes cases, les conegudes rajoles decorades amb diversos motius tradicionals. De les que expressen temes sardanistes, la gran majoria estan formades per algun dibuix o figura relacionats amb la nostra dansa, i van acompanyades dels populars textos "Aquí hi viu un sardanista", o la primera estrofa de la coneguda poesia de Joan Maragall "La sardana", o bé d'altres de semblants.

No és gaire coneguda l'existència, en el pati de les antigues escoles parroquials Núria, d'un mural fet amb peces de ceràmica dedicat a la nostra dansa. Quan el vaig veure per primera vegada per a mi va ser una autèntica i agradable troballa.

Foto 14-4: Mural ceràmic del pati de l'Escola Parroquial Núria

La peça forma part d'un grup de tres murals, instal·lats cap a l'any 1984 coincidint amb el 50è aniversari de la seva fundació, en una millora de l'escola realitzada quan era rector de la parròquia mossèn Miquel Alayrach, segons que

va indicar-me Pepita Méndez antiga mestra d'aquest centre educatiu.

Aquesta obra d'art té una superfície aproximada d'un metre quadrat, i és el que està situat més a l'esquerra del grup. El central, el més gran del conjunt, és una representació de sant Jordi matant el drac i el tercer està dedicat a la vall de Núria. Tots tres inclouen un text relacionat amb el motiu que representa cadascun, a més de les seves imatges corresponents.

En el nostre cas, com es pot observar a la foto, una sanefa amb motius vegetals envolta un quadrat a dins del qual hi ha una rotllana formada per quatre parelles de dansaires que puntegen una sardana al davant d'una típica masia i, a la part inferior d'aquestes imatges hi ha escrit un fragment d'un poema, original del poeta i mestre en Gai Saber Lluís Gassó i Carbonell.

Atès que aquest conjunt de murals, té un valor sentimental i simbòlic per a un nombrós grup de persones, a més del que poguéu tenir com a patrimoni històric i artístic, la qual cosa desconec, no s'hauria d'ignorar i caldrà tenir cura de la seva conservació a fi d'evitar, dins del possible, que el seu destí segueixi els passos de la font de la Sardana.

15

LES SARDANES DE SANT JUST

L'any 1987 des de l'Agrupació Sardanista preparàvem l'estrena de la sardana "Bell Sant Just". A més d'oferir al poble una composició que recordés la celebració del mil·lenari, volíem que la vila tingués també una sardana pròpia, però, el temps s'ha encarregat de demostrar-nos que, en aquells moments, ja hi havia set sardanes dedicades a la població. Si les afegim a totes les que posteriorment ha promogut l'Agrupació, i alguna altra que he tingut la sort d'anar trobant en diferents llocs, actualment la xifra de creacions que tenen com a motiu d'inspiració el poble de Sant Just Desvern, la seva gent o el seu entorn ha arribat a la bonica xifra de vint sardanes.

Seguidament s'exposen, ordenades cronològicament, les dades i la història d'aquestes composicions relacionades amb la vila.

Gentils santjustenques

La més antiga de totes també és la més desconeguda. És una obra de la que gairebé tan sols en sabem el títol, el nom de l'autor i poca cosa més.

Foto 15-1: Detall del programa de Festa Major de l'any 1933

Es va estrenar per la cobla Emporium a l'Ateneu el sis d'agost de 1933, diada de la Festa Major. L'autor de la peça que consta en el programa de mà és un músic anomenat J. Ventura.

Les recerques que s'han fet per esbrinar alguna altra dada sobre el compositor d'aquesta sardana no han obtingut resultats positius. Tots els músics de nom J. Ventura que consten en diversos llibres, arxius i bases de dades sardanistes, han estat investigats i s'han deixat de banda després de constatar que les dates de la seva activitat musical no coincideixen amb la data d'estrena d'aquesta peça o bé per alguna altra raó.

Una de les fonts d'informació consultades, l'Arxiu Sardanista de Jaume Bosch i Sort de Mollet del Vallès, atribueix aquesta obra a Jaume Ventura Tort, el popular compositor de l'Hospitalet, però en parlar amb el seu biògraf oficial, Lluís Abarca, va dir-me que no li constava en la producció del mestre, tot i que aquest músic va estrenar la seva primera sardana l'any 1930.⁹

⁹ És força difícil catalogar, de manera fiable, la producció musical de determinats compositors de sardanes. El mateix autor, de vegades, canvia posteriorment el títol d'alguna obra seva en qualsevol revisió que fa de la seva creació. També es dona el cas d'obres dedicades i regalades per l'autor

Als arxius de la Societat d'Autors (S.G.A.E.), tampoc no s'ha trobat cap partitura ni partitella registrada amb aquest títol. D'altra banda, la cobla Empòrium de Barcelona va actuar en el període que va dels anys 1925 al 1960, amb la qual cosa actualment s'esgoten les possibles vies per continuar investigant sobre aquesta peça.

Anem al Chipi

L'any 2004, després de molt de temps de recerca, vaig poder establir contacte amb la família del músic Josep Sagarra i Robert, que havia viscut a Sant Just entre els anys 1942-1952 aproximadament. El seu nét Antoni em lliurà, a més d'altra documentació personal, algunes partitelles de sardanes escrites pel seu avi. D'aquestes composicions n'hi ha un parell que, per la seva temàtica, tenen a veure amb Sant Just. Les dues porten data de 26 de gener de 1943 i, encara que no ho sabem amb certesa, es de suposar que també van estrenar-se aquell mateix dia.

La primera està inspirada en el popular local d'oci anomenat "Chipi" que estava situat al número 52 del carrer de la Creu, una miqueta més avall del carrer de l'Ateneu, a la vorera del costat muntanya.

El Chipi era una barreja de bar, restaurant i sala de festes, força popular a l'època, tant al poble com a fora de Sant Just, i el seu record encara és present en la memòria de molta gent que va viure aquells anys.

Aquesta sardana a la carpeta de les partitelles, te escrita a sota del títol, una dedicatòria amb aquest text: "Dedicada a don José Maria Modolell, creador y propietario de Chipi"

La composició, oblidada durant molts anys, la va tornar a interpretar la cobla Ciutat d'Igualada el dia 17 d'octubre de 2004, a la ballada-homenatge que vam celebrar a la plaça Joan Maragall dedicada al seu autor, a la qual van assistir el seu fill, néts i altres familiars, a més d'autoritats del poble i públic en general.

Fotos 15-2 i 15-3: Restaurant Chipi. Vistes de la porta d'entrada, al carrer de la Creu, i del porxo interior.
Any 1947

La pubilla de Sant Just

És el títol de la segona sardana datada el 26 de gener de 1943.

D'aquesta peça, no se n'ha pogut esbrinar res pel que fa a la seva història, ni la persona que la va inspirar. Tan sols podem recordar que aquell dia la cobla Principal de Badalona va interpretar sardanes a Sant Just en la ballada que es feia amb motiu del "Dia de la Liberación" que el nou règim polític va establir des que va acabar la guerra civil.

Com les altres sardanes de Josep Sagarra i Robert que hi ha en aquesta relació, es va recuperar pel públic en l'esmentada ballada del 17 d'octubre de 2004.

La font de la Bona aigua

Composta l'any 1945, el seu autor fou també Josep Sagarra i Robert, en l'època que aquest músic va viure a Sant Just.

El títol de la sardana és ben explícit: l'autor s'inspira en la popular font que, juntament amb un berenador, estava situada en una part dels terrenys que actualment ocupa l'Institut d'Ensenyament Secundari.

Tot i que posteriorment l'indret s'ha conegut (i es coneix) com la font de la Bonaigua, el nom de la font quan es va escriure la composició també era "Font de la Bona aigua", com podeu veure en a la fotografia següent. Posteriorment el nom s'ha anat transformant en l'actual per una contracció de les paraules que el formen.

Amb aquesta peça hem tingut més sort perquè, després de fer la recerca corresponent, vaig aconseguir, les partícels a Barcelona, a l'arxiu de l'Obra del Ballet Popular. Això ens confirma que va ser estrenada, encara que no en coneguem els detalls.

Foto 15-4: Font de la Bona Aigua
 Procedent d'un calendari de la farmàcia Sagarra, cortesia de Pere Brull Àngela

Hi ha encara una altra sardana del mateix autor datada el 1946, que per l'any en que es va estrenar suposo pot també estar inspirada en Sant Just, encara que no en tinguem cap prova concreta. El seu títol és **“De l'església a la plaça”**. Diverses sardanes d'altres compositors s'anomenen de manera semblant -“De Sant Feliu a S'Agaró”, “De l'Empordà a la Garrotxa”, “De l'Hospitalet a Lloret”, “De l'Escala a Palamós” per posar-ne alguns exemples d'entre els molts existents- i acostumen a estar inspirades, encara que no totes, en viatges, passejades o altres relacions entre els dos indrets que s'esmenten en el títol corresponent. En el cas que ens ocupa, ¿per què no pensar en una tranquil·la passejada entre la parròquia i el mercat, mentre el mestre rumiava un motiu musical per fer la sardana? Però ja he dit que això no deixa de ser una intuïció, i no se'n pot aportar cap prova.

La festa de la placeta

A la segona part de la dècada del 1940, el músic espluguenc Pere Mañé i Baleta estava compromès amb l'Ateneu de Sant Just, dirigint el cor El Pom de Flors. També a l'Ateneu, Jaume Villanova, un afeccionat al teatre integrant del quadre escènic d'aquesta entitat, destacava també com autor teatral. En aquell temps preparava “La festa de la placeta”, un sàinet líric de temàtica costumista. Van posar-se a treballar plegats amb el mestre Mañé, i el dia 19 de març de l'any 1947 aquesta “sarsuela”, com es deia llavors popularment, es va estrenar a l'escenari de l'Ateneu Santjustenc.

L'obra inclou una sardana en una de les darreres escenes i, a causa de l'èxit obtingut, es va representar de nou en el mateix escenari per la Festa Major d'aquell any, i una tercera vegada l'octubre de l'any següent al Teatre de Sants, del carrer Galileu de Barcelona.

D'aquesta creació lírica, se'n va fer una reposició a l'Ateneu el 18 de març de 1969, amb participació del seu grup de teatre, l'Orfeó Enric Morera i una orquestra formada per vint-i-cinc professors components de l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu. Curiosament en totes tres representacions el lletrista Villanova va protagonitzar diversos papers i, en la tercera, efectuà també la direcció escènica de l'obra.

Foto 15-5: Programa de la reposició del 1969 després de passar la censura

A continuació podem llegir la lletra d'aquesta sardana, amb el text transcrit de les partitures originals, incloses les petites modificacions que els autors van fer amb llapis.

La dansa que ens agermana
la ballen petits i grans,
formant la bella rotllana
units el cor i les mans.
Tot lligant i deslligant
al compàs del contrapunt,
sembla que el món és més gran,
l'ànima vola més amunt.
Les notes de la tenora
són com oreig matiner...
Ai!, noia, com m'enamoren
aquests ulls de cel serè.
Cantem, cantem tots junts la sardana
la sardana de l'amor.
Tots units formant rotllana
deixem parlar els nostres cors.
Tanco els ulls i no et vull veure,
les notes que s'endú el vent
em diuen que tinc de creure
les paraules que em vas dient.
No m'importa que no em miris
si els teus llavis estan rient,
poc m'importa el que tu em diguis
si em parles amb sentiment.
Com refila la tenora...
Ai! que no la vull sentir,
Ai! nois com m'enamora...
el sentir-la repetir.
Tanco els ulls i no et vull veure.
Les notes que s'endú el vent
em diuen que tinc de creure
les paraules que em vas dient.

Nines santjustenques

La primera vegada que aquesta sardana s'interpretà a Sant Just fou a l'Ateneu el dia 4 d'agost de 1956, en una ballada de festa major a càrrec de la cobla Principal del Llobregat. L'havia compost aquell mateix any el músic Joan Padreny i Solivia, resident

a Cornellà, població on la cobla esmentada va estrenar la sardana i es va tornar a interpretar a Sant Just, per la festa major del 1957.

Foto 15-6: Pàgina del programa de Festa Major de l'any 1956.

Anys enrere quan vaig assabentar-me de l'existència d'aquesta obra, barrinava on podria trobar les partitelles. En aquells moments encara no disposava del programa que més tard vaig localitzar a l'arxiu del Ateneu de Sant Just i, per tant desconeixia quina cobla podia tenir aquests papers.

Un cop esbrinat aquest extrem Josep Vilà, representant de la Llobregat, va assabentar-me que l'autor havia escrit i dedicat la sardana a unes veïnes seves que eren de Sant Just, sense poder detallar més aquesta informació, ja que ell no coneixia personalment aquestes persones. El mateix músic tingué l'amabilitat de fer-me'n una còpia i ja en possessió de les partitelles, l'Agrupació Sardanista Sant Just la vam recuperar en una ballada per les Festes de Tardor el dia 25 d'octubre de 1998 a Can Ginestar, a càrrec de la cobla Principal

del Llobregat, la mateixa que ja en va fer l'estrena original.

La nostra pubilla

Aquesta sardana, tot i ser la més popular entre el públic de totes les dedicades a Sant Just, té una complicada història que la converteix, precisament, en la més desconeguda de totes per part d'aquest mateix públic, conseqüència de la manipulació que van fer en el seu moment determinats mitjans de comunicació a l'hora de publicar la història real. Espero i desitjo que després d'haver desfet els nusos que entortolligaven la realitat, no li resti a ningú cap dubte, sobre l'autenticitat dels fets que ara s'explicaran.

Cap a l'any 1957 aproximadament, el periodista del diari *Solidaridad Nacional* Valentín Garcia va promoure la creació d'un concurs. Es tractava (i es tracta, ja que l'esdeveniment encara se celebra en l'actualitat, encara que amb una altra filosofia i uns altres organitzadors) d'elegir anualment a tot el territori, unes pubilles que durant un any representessin la població que les havia escollit.¹⁰

De les tres edicions del concurs en què el nostre poble va participar, l'elecció de la pubilla de Sant Just es va fer per primera vegada durant la Festa Major de l'any 1960.

¹⁰ Rafael Tamarit i Pelejero, estudiós de la matèria i membre del Foment de les Tradicions Catalanes entitat que des de l'any 1979 patrocina l'elecció de les pubilles, ens aporta la còpia d'un document que explica les motivacions indicades a l'època per justificar la creació d'aquest concurs: *"para exaltar las virtudes de la mujer, atendiendo no solo su belleza física, sino también, y de modo principal, sus cualidades morales, profesionales e intelectuales y aquellas circunstancias personales o familiares dignas de ser destacadas como ejemplo y estímulo para la sociedad. Recogiendo de una parte la recomendación de S.S. Pío XII de alentar iniciativas que se enfrentaran a los frívolos concursos de "Miss" y recogiendo de otra la simpática tradición de las "Pubilles", se instituyó este certamen"*.

La jove de vint anys Ramona Pagès i Aiguaviva va ser guardonada amb el títol i les seves dames d'honor foren Renata Weisel, Mercè Serra, Maria Teresa Gallart i Lúdia Gelabert.

Com a complement d'aquell acte, el dia vint d'agost es va celebrar a la pista Sant Ferran un festival artístic i musical en el qual es feia, per part de l'organització, el lliurament d'uns regals a les guanyadores del concurs. Joan Martí i Aparici, autor local, va escriure una petita poesia titulada "La nostra pubilla" que va ser inclosa en el programa de mà d'aquest acte.

Els sardanistes santjustencs van demanar a Josep Maria Tarridas, un dels músics més populars i prestigiosos de l'època, si els podia compondre una sardana inspirada en aquells versos. Després d'acceptar l'encàrrec, el compositor va crear una sardana que té una inspirada i encomanadissa melodia destinada bàsicament a ser cantada, i el poeta Martí, que no era la primera sardana a la que posava lletra, la va fer una mica més extensa per tal d'adaptar-la a la música escrita pel mestre Tarridas.¹¹

Un cop enllestida la sardana, la cobla Comtal va estrenar-la el diumenge 27 de novembre de 1960, en una ballada que es va fer al carrer de l'Ateneu, davant de la seu de l'entitat, amb l'assistència personal del compositor Tarridas¹² i del poeta Martí. Posteriorment es va tornar a interpretar a Sant Just el 26 de desembre del mateix any, per la cobla Principal de Gràcia, el 23 d'abril de 1961, per la cobla Principal del Llobregat, i altra volta la cobla Comtal, el 6 d'agost d'aquest mateix any 1961.

Foto 15-7: Programa del festival de lliurament de premis

Posteriorment a tot això que acabem d'explicar, el diari *Solidaridad Nacional* -no oblidem que era el promotor del concurs- en diversos reportatges publicats entre els mesos d'agost i desembre d'aquell any 1961,¹³ va donar a entendre que la sardana s'havia estrenat recentment en un altre indret, que els autors l'havien escrit pensant en el

¹¹ La poesia original de Martí Aparici era massa curta perquè es pogués fer la sardana. Tot i les estrofes que hi va afegir posteriorment, el resultat és una composició que té solament seixanta-cinc compassos de llargs. En termes sardanístics, un "tiratge" d'aquesta llargada és un tiratge més aviat curtet.

¹² No s'ha trobat cap programa de l'estrena, però les dades estan perfectament documentades en el llibre d'actes de l'Ateneu i en un document municipal. També s'ha conservat l'assentament comptable del cost dels desplaçaments del mestre Tarridas fins a Sant Just i tornada, programes d'interpretacions.

¹³ Les còpies d'aquests reportatges són una generosa aportació de Blanca Tarridas i Gómez.

seu concurs i que l'havien dedicat a la figura que representaven simbòlicament les pubilles.

Concretament a la secció *Información de Cataluña* del 25 d'agost de 1961, el diari publica un extens reportatge dedicat a l'elecció de la pubilla de Castellar del Vallès. En aquesta crònica explica "... entre entusiastas aplausos del gentío que llenaba el recinto, mientras el actor Antonio Andrada, acompañado por la orquesta "Costa Brava" interpretaba, con carácter de estreno y por primera vez en público, la sardana "La Nostra Pubilla", que el poeta Martí Aparici, junto con el maestro Tarridas, crearon exprofesamente."

Aquesta versió deformada dels fets és la que el públic coneix i ha cregut autèntica des de llavors. La sardana ha constatat fins avui en els arxius sardanistes com a estrenada gairebé un any després de la realitat, en un indret erroni i dedicada a la pubilla de Catalunya de 1961, i no a la seva destinatària real Ramona Pagès pubilla de Sant Just l'any 1960.¹⁴

L'obra ha estat enregistrada en disc diverses vegades per part de les cobles Barcelona, Maravella i Principal de la Bisbal, la soprano Montserrat Alavedra i els tenors Gaietà Renom i Ramon Calduch.

A la Trobada Sardanista del parc Torreblanca, el dia 27 de novembre de 2005, es va commemorar el 45è aniversari de l'estrena de la composició, amb l'assistència a l'acte de la senyora Blanca Tarridas i Gómez, filla del mestre Josep Maria Tarridas, autor de la música, i de la senyora Montserrat Loren i Martí, néta del poeta Joan Martí, autor de la lletra de la sardana. La commemoració es va fer aquest any perquè l'aniversari s'esqueia en diumenge igual que la data de l'estrena l'any 1960.

Us adjuntem seguidament la lletra d'aquesta sardana que, com ja he dit abans, va ser concebuda especialment per ser cantada.¹⁵

La nostra pubilla

Bonica i honesta
senzilla i subtil,
ets com una rosa
flairosa d'abril.
Ets graciosa i bella
ets bona i creient
gemma lluminosa
com diamant d'Orient.

La teva bellesa
el teu gran tresor
la tens entre reixes
a dins del teu cor.
Feinera i galana,
espill de virtut
com totes les dones
que al poble han viscut.
Ets la primavera,
qui pogués teixir
el fil dels teus somnis
quan vindrà la nit.
La pubilla catalana
té l'encís d'un dia clar

¹⁴ Ramona Pagès i Aiguaviva es va traslladar a viure a Reus i va morir a Salou el dia 3 de gener de 2001.

és orgull de nostra terra
 i és la reina de la llar.
 Pubilleta si ets fadrina
 no t'impacientis l'amor
 ja et durà la mà divina,
 la parella del teu cor.

A hores d'ara aquesta sardana segueix gaudint del favor del públic, com ho demostra el fet que els darrers tres o quatre anys s'ha interpretat per diverses cobles cinc o sis cops a diferents indrets de les nostres comarques. El mes d'octubre de 2007 l'associació catalana Casa Nostra de Suïssa va celebrar la seva festa major a la població de Muttentz, prop de Basilea. Curiosament un dels actes programats en l'esdeveniment, era la recitació de *La nostra pubilla*.

Enyor

En una ballada celebrada al centre l'Avenç d'Esplugues el dia 1 de desembre de 1974, la cobla Badalona va estrenar aquesta sardana, original del recordat mestre Pere Mañé i Baleta. Segons he sentit a dir, essent un fervent admirador de Daniel Cardona i Civit, va dedicar-la a la seva memòria. Aquest detall no consta ni a les partitelles ni a la partitura original.

A Sant Just, un cop aconseguides les partitelles, es va programar a la ballada celebrada al pati del Roure de l'Ateneu el 25 de maig de 1997, i posteriorment s'ha interpretat diverses vegades més. De les partitelles se'n va lliurar una còpia a la família Cardona, per a l'arxiu familiar.

Bell Sant Just

L'any 1987 es va celebrar el Mil·lenari de Sant Just. Per aquest motiu la gent de la llavors novella Agrupació Sardanista vam demanar al mestre i bon amic Tomàs Gil i Membrado si ens podia compondre una sardana que commemorés l'efemèride. Aquest va acceptar de fer-ho, i el dia 26 de desembre, en una ballada als jardins del Parador, la cobla Sant Jordi va fer l'estrena d'aquesta composició.

Bell Sant Just ha sigut la segona sardana santjustenca que ha estat enregistrada en disc; el mestre Gil la va fer incloure juntament amb dues composicions seves més, en un disc de llarga durada que la cobla Montgrins va registrar l'any 1988.

L'Agrupació va enviar les partitelles a totes les cobles que existien llavors a Catalunya, i la sardana va tenir una difusió notable, ja que una part d'aquestes agrupacions musicals la van incorporar als seus repertoris. També va fer-ho la cobla Ciutat de Cornellà, que la va interpretar en moltes de les seves actuacions arreu del país diverses temporades.

Foto 15-8: Tomàs Gil mostra el pergamí commemoratiu, i l'alcalde Lluís Segura es dirigeix als assistents a l'estrena de Bell Sant Just. 26-12-1987

La sardana Bell Sant Just té una lletra que vam escriure conjuntament amb l'Antoni Pi Torrent . Posteriorment el mestre ens va fer versions de la mateixa per a cor mixt a quatre veus, i per a cor a tres veus d'homes sols. Aquestes versions es van estrenar respectivament per part de l'Orfeó Enric Morera el dia 21-2-1988, i pel cor El Pom de Flors el dia 3-2-2002, en el decurs de sengles ballades organitzades per l'Agrupació. Com hem fet amb la resta de sardanes afegim aquesta lletra a continuació.

BELL SANT JUST

Si sortint de Barcelona a ponent aneu,
 tot passant Sant Pere Màrtir us el trobareu.
 És el poble de Sant Just
 que jo porto molt endins,
 m'han corprès els seus carrers i els seus veïns
 i amb tendresa jo li canto una sardana,
 agafem-nos tots les mans, fem la rotllana.
 Apa, veniu ja, grans i menuts
 que a ballar-la anem.
 A recer de Collserola
 et trobem rialler, bell Sant Just,
 amb els braços sempre ben oberts,
 acollidor.
 Pots lluir la campana
 a l'escut com a guardó,
 i amb més de mil anys d'història
 ets tant viu i fort com un minyó.
 Veïns nascuts a fora
 i els qui hem nascut aquí
 tots plegats farem alhora, units,
 el teu demà.
 A les valls i les muntanyes
 el teu aire és diferent,
 són la flaire i les aromes
 com un bes que dona el vent.
 En els parcs i en els jardins tens
 tota la frescor del verd

i al cognom que tant t'honora
 hi tens el vern.
 Des de la Penya del Moro
 tot s'eixampla al meu davant,
 com el vell Llobregat nostre
 quan s'esplaia a la mar.
 I del cant aquesta veu
 sortint del cor arriba lluny,
 que s'escampi a tots els pobles, per arreu:
 Això fa que jo t'estimi bell Sant Just.

Parc Torreblanca

Amb motiu de la celebració del primer aplec al parc Torreblanca, novament el mestre Gil, una persona carregada d'inspiració i amor a la feina, ens va compondre una altra sardana. Vam pensar que podia ser una mena d'himne d'aquella formosa aventura que llavors encetàvem.

Així doncs el dia 12 de novembre de 1989 en el recinte de l'aplec es van sentir per primera vegada les notes de "Parc Torreblanca", interpretada per la cobla Principal del Llobregat, encarregada d'estrenar-la. L'any següent es va tornar a programar en el mateix aplec i després, tot i haver desaparegut aquest esdeveniment, s'ha continuat tocant en diferents llocs i ocasions.

Elisabet

Com he dit en un altre lloc, amb el mestre Tomàs Gil m'uneix des de fa anys una bona amistat. Ell sempre havia volgut fer un regal a la meua filla Elisabet, de qui admirava la seva simpatia i desimboltura. Aquest regal va arribar el dia de Reis de l'any 1991, en forma de sardana. La nena, que llavors tenia 8 anys, no era conscient del que representava aquesta mena de regal, tan sols sabia que el mestre, en una de les seves visites a casa, li havia portat aquella música que duia el seu nom i va ballar-la en l'estrena, el disset de febrer d'aquell mateix any, dia que gairebé coincidia amb el seu aniversari.

L'estrena la va efectuar la cobla Rambles en una ballada que s'havia de realitzar als jardins del Parador però a causa de la pluja es va traslladar a la sala municipal de l'Ateneu.

L'avi Vadó de Sant Just

Amb en Marcel Casellas i Navinés ens coneixem de fa molts anys, ja que tots dos vam néixer a Esplugues amb no gaire anys de diferència. És un excel·lent músic que domina, a més de diversos instruments, també les tècniques de la composició musical i està dotat d'una gran creativitat. Per aquest motiu, i per la bona i llarga relació de coneixença que mantenim, vaig demanar-li si ens podia compondre una sardana, amb la intenció d'enriquir una mica més el repertori d'obres sobre Sant Just.

No es va fer pregar i va escriure aquesta peça, marcada amb el seu segell personal característic, que va dedicar al seu avi Salvador Navinés, santjustenc que havia sigut molt popular al poble, entre d'altres coses, per les seves activitats teatrals.

Vam aprofitar una ballada de Festes de Tardor per estrenar-la a Can Ginestar, per la cobla Principal del Llobregat, el dia vint-i-cinc d'octubre de l'any 1998.

Recentment n'ha fet una revisió musical de l'obra, fent més extensa aquesta composició.

Foto 15-9: La cobla Principal del Llobregat estrena *L'avi Vadó de Sant Just*
Al fons, en Marcel observa la cobla interpretant aquesta seva sardana. 25-10-1988

Endavant Sant Just

Quan vam fer la commemoració del desè aniversari de l'Agrupació, a més del que ja s'ha explicat en el capítol corresponent, vam estrenar una altra sardana, composta per Tomàs Gil i Membrado una vegada més.

L'acte de l'estrena va tenir lloc a Can Ginestar, a la ballada del matí del dia 27 d'octubre de 1996, que va interpretar la cobla Ciutat de Girona.

L'Eulàlia

El músic santjustenc Joan Pascual i Campreciós ja havia compost diverses sardanes corals quan va decidir d'entrar en el món de la composició per a cobla.

L'Eulàlia, que va dedicar a Eulàlia Puig i Via, mare de la seva esposa, va ser la seva primera sardana d'aquestes característiques. Es va estrenar a Can Ginestar per la cobla Principal de Collblanc, el dia 27 d'abril de 1997.

L'Amèlia de Can Ginestar

Amèlia Nogués i el seu marit Ismael Díaz, juntament amb la seva família, es van encarregar de la consergeria i el bar de Can Ginestar des de mitjan la dècada de l'any 1980 fins a l'any 2005, en que aquest equipament municipal va tancar les seves portes temporalment per a fer-hi una restauració a fons i remodelar-la com a moderna Casa de Cultura. Persones molt planeres i acollidores es van guanyar les simpaties i estimació de tothom. Sardanistes veterans, l'Ismael havia ballat en una colla de competició durant la seva joventut i l'Amèlia, membre de la nostra Agrupació des de l'inici, va exercir de sots presidenta durant dotze anys. El bon amic i mestre Tomàs Gil, una vegada més, va escriure aquesta partitura inspirant-se en el senzill optimisme i l'alegria característics de la nostra companya Amèlia, a qui la va dedicar.

La sardana es va estrenar a can Ginestar el dia 21 d'abril de 2002, per la cobla Sabadell.

La Rambla de Sant Just

Al cap d'uns anys d'haver escrit la seva primera sardana per a cobla, en Joan Pascual i Campreciós va voler fer la seva segona experiència d'aquesta mena i, fruit de la seva inspiració, va néixer aquesta obra. La va estrenar als jardins del Parador la cobla Ciutat d'Igualada, a la ballada del 2 de febrer de 2003.

Està dedicada a la seva esposa Maria Pilar Zapata.

El Pom de Flors

L'any 2006 el cor de Clavé santjustenc El Pom de Flors va commemorar el seu 125è aniversari. Per aquest motiu en Joan Pascual i Campreciós que, a més de músic, també és cantaire d'aquesta històrica agrupació coral, li va dedicar aquesta sardana.

La cobla Sabadell va estrenar la composició el dia 21 de maig del mateix any, en una ballada celebrada al pati del Roure de l'Ateneu de Sant Just.

Foto 15-10: Pati del Roure de l'Ateneu. Joan Pascual parla amb els músics després de l'estrena.
21-5-2006

Com que aquesta peça està escrita per ser cantada per un cor d'homes a quatre veus, l'autor va demanar-me que li escrivís la lletra, que podeu llegir a continuació.

Voltant per carrers i places
ressona la nostra veu,
corejant belles tonades,
escampant-les per arreu.
Bocins de l'ànima nostra,
que surten del fons dels cors,
i cantem per a vosaltres,
de Sant Just, "El Pom de Flors"
cor "El Pom de Flors"

Som hereus d'una tradició
de més de cent vint-i-cinc anys,
i els cantaires sentim l'orgull
d'aquesta nostra identitat.
Representats per l'estendard,
al seu voltant ens apleguem,
fent via cap a un horitzó
que Anselm Clavé albirà per a nosaltres.
Quan sentireu les nostres veus,
formant un bell conjunt,
cantarem caramelles, himnes,
sardanes i altres cançons,
i entonarem alegres
tot allò que puguem cantar.
Cantaires atents,

poseu-vos a punt,
 que les veus s'enlairin ben amunt.
 I si escolteu la xamosa sardana,
 penyora d'homenatge al Pom de Flors,
 de joia esclatant,
 seguirem cantant,
 cantarem, cantarem, cantarem...
 amb goig i amb entusiasme seguirem sempre cantant.

Aquesta versió coral de la sardana la va estrenar el cor El Pom de Flors, a les caramelles de l'any 2008.

Sant Just Desvern

L'any 2006 l'Agrupació Sardanista Sant Just va commemorar els seus primers vint anys d'existència i, per aquest motiu, el mestre Miquel Tudela i Benavent li va dedicar aquesta composició.

El dia 22 d'octubre, dins dels actes commemoratius de l'esmentat aniversari, a la plaça Campreciós de la vila, va tenir lloc la representació de l'espectacle "Trencats i seguits", una popularització de l'evolució de la nostra dansa d'ençà dels seus inicis. Hi van actuar l'Esbart Montgrí de Torroella, la cobla Genisenca de Taradell i una cobla de tres quartans de Cambrils.

En arribar el final de la representació, la Genisenca va ser el conjunt encarregat d'estrenar aquesta sardana i posteriorment a l'estrena, la peça ha estat interpretada diverses vegades a Sant Just i també a d'altres poblacions de Catalunya, ja que les partícels s'han lliurat a les cobles que actuen a casa nostra.

Com a curiositat cal dir que aquesta obra és la que fa cent setanta-tres en el catàleg de composicions de sardanes del seu autor, i la que fa divuit en el catàleg de sardanes dedicades a Sant Just.

Una flor

Seguint el costum de dedicar la majoria de les seves sardanes al seu entorn familiar més proper, en Joan Pascual i Campreciós quan va compondre aquesta peça va dedicar-la a Pilar Via Oliveras, àvia de la seva esposa.

La cobla Lluïsos de Taradell va estrenar aquesta composició a la sala gran de l'Ateneu de Sant Just, el dia 26 d'abril de l'any 2009,.

Encara que no tingui res a veure amb Sant Just, com a curiositat indicarem que en aquesta mateixa ballada es va estrenar una altra sardana que porta per títol *L'amic Ventura*, del compositor de Riudoms Antoni Guinjoan i Simeon.

Mirant la vida amb il·lusió

Aquest és el títol de la darrera sardana estrenada fins ara a la nostra població. La partitura la devem una vegada més a la inspiració d'en Joan Pascual i Campreciós.

La estrena la va protagonitzar la cobla Reus Jove en el marc de la vuitena Trobada Sardanista del Parc Torreblanca, el diumenge 22 de novembre de 2009.

Està dedicada a la meva esposa Montserrat Prat i Pi, sardanista veterana, que l'any anterior va superar amb èxit una delicada situació personal. Aquesta circumstància va despertar novament la simpatia i sensibilitat del músic per obsequiar-la amb aquesta composició amb la que el seu autor assoleix la xifra de sis sardanes dedicades a Sant Just o a la seva gent.

16

MÚSICS I LLETRISTES

M'ha semblat interessant afegir petits resums biogràfics dels creadors que han materialitzat les sardanes santjustenques, sense més pretensions que apropar-los a les persones que esteu llegint aquest treball, tot i que alguns són personatges força coneguts en aquest àmbit de la composició de música per a cobla. Si tenim en compte els autors d'aquestes obres i les seves circumstàncies, podem donar una mirada una mica més completa al patrimoni sardanístic del nostre poble i valorar-lo més adequadament.

Compositors

Josep SAGARRA i ROBERT (Vilanova i la Geltrú, 1-9-1879 - Barcelona, 8-7-1964)

Des de molt petit va demostrar gran afecció a la música i estudià solfeig i piano amb Àngels Latorre. Continua els estudis d'harmonia, fuga, contrapunt i instrumentació amb Antoni Urgellés, i entrà a formar part de la seva orquestra com a violinista.

Als divuit anys va compondre la seva primera sardana, **Vilanova**, que fou molt celebrada. El 1917 es traslladà a Barcelona on més tard formà part de l'Agrupació de Mestres Directors Concertadors.

Va compondre música religiosa, motets, ballables i unes cinquanta sardanes, entre les que podem destacar: **Rosella marcida** (Premi Foment de la Sardana 1907), **Emigració** (Premi Orfeó Gracienc 1918), **Festa Major** (Premi Ateneu Arenyenc 1923), **La saltirona** (1945), **L'aplec de Calella** (1945), **Festa Major a Sarrià** (1945), **Flaire de ginesta** (1945), **Juliol** (1945), **Margaridoia** (1946), **Caramelles** (1946), etc.

Va viure a Sant Just perquè el seu fill, farmacèutic de professió, regentava la farmàcia que encara hi ha a hores d'ara, al carrer de Bonavista.

Sardanes referides a la nostra població: **La pubilla de Sant Just** (1943), **Anem al "Chipi"** (1943), **La font de la Bona Aigua** (1946) i, possiblement, **De l'església a la plaça** (1946)

Pere MAÑÉ i BALETA
(Esplugues de Llobregat, 21-6-1897 - 18-5-1982)

De petit cantava a la parròquia d'Esplugues i l'organista Pau Gelabert, en descobrir les seves aptituds musicals va ensenyar-li solfeig i piano. Posteriorment estudià solfeig, violí, harmonia i instrumentació amb el compositor i director d'orquestra Cassià

Casademont.

La seva trajectòria com a intèrpret de violí es va iniciar l'any 1914 a l'Orquestra de Cornellà. Més tard actuà en una altra de Molins de Rei que en desconeixem el nom, per passar després per les orquestres Munné d'Esparreguera, La Principal de Piera i Els

Nois d'Olesa. També va ser violinista dels teatres de Barcelona Eldorado, Novedades i Tivoli. També va treballar com a músic de cobla tocant el flabiol i el tamborí.

Cors i orfeons ocuparen una part important de la seva vida musical. S'inicià en el camp de la direcció coral conduint la Unió Coral de Cornellà. Després fundà l'Orfeó del Grup Excursionista Germanor d'Esplugues i dirigí el primer Orfeó de l'Ateneu Santjustenc. Els darrers anys de la dècada del 1940 fou nomenat director del cor Lo Pom de Flors i, l'any 1950, de l'orfeó Enric Morera. També dirigí l'Orfeó Catalunya de Cornellà i el 1959 fundà la Coral Santa Magdalena d'Esplugues, per encarregar-se més tard del cor Novells de Cerdanyola fins l'any 1972.

El mestre Mañé fou un notable treballador que va dedicar bona part de les seves energies a compondre música força diversa. Va escriure 34 sardanes, unes per a cor mixt i altres per a ballar, sis poemes simfònics per orfeó i cobla, gairebé vint cançons per a piano i veu, harmonitzacions de tipus simfònic de cançons populars, sonates per a violí i piano, caramelles, himnes per a veus mixtes, música lleugera i el sàinet líric "La Festa de la Placeta" escrit en col·laboració amb el lletrista santjustenc Jaume Villanova.

Les seves sardanes més representatives són: **Adelaida** (1943), **Carme** (1953), **Baix en lloc** (1960), **La vila d'Esplugues** (1971), **Les Fonts de Peramola** (1974), **Natàlia** (1975), o **Els Dansaires de l'Avenç** (1975).

Com a sardanes referides a Sant Just ens va deixar la ja esmentada **La festa de la placeta** (1947) i **Enyor** (1974) que, segons van comentar-me, està inspirada en el polític Daniel Cardona i Civit.

Francesc PADRENY i SOLIVIA

(Castellgalí 11-11-1911 - Cornellà de Llobregat, 1977)

D'aquest músic no hem aconseguit cap fotografia, però reproduïm aquest dibuix publicat a la revista *El Pensamiento de Cornellà* l'abril de 1952, l'autor del qual no hem pogut localitzar. Si alguna persona el coneix li agrairíem que ens ho comunicués.

Encara que son força minses, us indiquem les dades biogràfiques que n'hem pogut esbrinar d'aquest compositor.

Nascut al petit poble de Castellgalí (Bages), l'any 1931 la seva família es va traslladar a Cornellà de Llobregat per fer-se càrrec de l'anomenat Molí Vell, un molí fariner que hi havia a la part baixa de l'actual Rambla.

En Francesc, que era solter i vivia al carrer del Sol (actual carrer Verge del Pilar), a més d'exercir el seu ofici de moliner, va estudiar música amb el mestre Enric Morera.

Mantingué contactes amb diverses cobles de Barcelona i rodalies, que van estrenar les seves sardanes, de les quals en coneixem una desena.

En Pep de la gralla (1944), **El bon ocell** (1945), **Ruixada d'estiu**, **Penedesna**, **Juganera** (1945) o **L'aplec de Castellet** (1946), són algunes d'aquestes obres.

Com s'ha explicat en un altre lloc, l'any 1956 la cobla Principal del Llobregat va estrenar a Cornellà la seva composició **Nines santjustenques**, dedicada a unes veïnes seves originàries de Sant Just.

Josep Maria TARRIDAS i BARRI
(Sant Pol de Mar, 18-11-1903 - Madrid, 6-1-1992)

Aquest conegut compositor, destacà al llarg de la seva llarga carrera en diferents aspectes dintre del món de la música, si bé fou la sardana que el va fer més popular a casa nostra.

Amb una vocació ben definida i després d'una formació musical molt senzilla l'any 1921, quan tenia solament disset anys, va fundar la cobla-orquestra *Llevantina* a Calella de la Costa. En aquesta formació el mestre Tarridas va fer, a més de director, de primer tenora, violí i piano, instruments que també dominava. L'any següent, va fundar l'orfeó *La Barretina* de Malgrat de Mar.

Només havia fet dinou anys i ja disposava d'un repertori de cinquanta sardanes escrites per ell, moltes de les quals s'havien popularitzat i eren interpretades per altres cobles.

L'any 1933, es trasllada a Barcelona i amplia les seves activitats a la composició d'altres gèneres musicals, l'ensenyament de la música, i també actuacions en diversos conjunts com ara la popular orquestra *Els Fatxendes*, on va exercir de pianista i director musical. Durant molts anys va ser demanat per les cobles com a intèrpret i compositor, fins a les darreries de la seva vida.

El mestre ens va deixar cent tretze sardanes, dues operetes, diverses suites simfòniques i, moltes peces ballables entre les que podem destacar el popular pasdoble "Islas Canarias".

Entre les seves sardanes més representatives trobem **Hores que volen** (1922), **Volguda Calella** (1923), **A posta de sol** (1925), **Melangia** (1927), **El desert de Sarrià** (1929), **Quan els ulls parlen** (1933), **Deixondiment** (1933), **La coquessa** (1947), **La mel als llavis** (1948), **Tarragona té un balcó** (1960), o **Una sardana** (1973).

L'any 1960 va escriure **La nostra pubilla**, sardana dedicada a Ramona Pagès, primera pubilla de Sant Just Desvern.

Tomàs GIL i MEMBRADO
(Horta de Sant Joan, 20-4-1915)

Fill d'una família camperola de molt jove aquest excel·lent músic va aprendre solfeig amb Joaquim Antoni Vives, per poder formar part de la banda de música del seu poble com a instrumentista de trombó i bombardí.

Juntament amb l'aprenentatge de l'ofici de sastre, va iniciar estudis de violí i harmonia amb el músic de Gandesa Josep Zaragoza.

Traslladat a Barcelona per ampliar els seus estudis, la guerra civil el va portar cap el front i, malauradament, a diversos camps de concentració, presons i batallons de treballadors, fins el 1945. En aquesta etapa Tomàs Gil va aprofitar qualsevol oportunitat que li permetès seguir en contacte amb la música i, entre altres activitats, va dirigir corals formades per companys de captiveri.

De retorn a Horta es fa càrrec de la direcció de la nova banda de música municipal i ho simultaneja amb l'ensenyament de solfeig i d'instruments. Amb altres amics funda l'orquestrina *Esmeralda* i es dedica a les actuacions d'aquest conjunt i la composició de música variada, especialment ballables, que es fan populars ben aviat..

L'any 1956 se'n va novament cap a Barcelona per formar part de la Gran Orquestra Palermo, per anar després a la Maxim's i, més tard, la Gran Orquestra Bianca. Amb tot aquest bagatge d'instrumentista i compositor no és gens estrany que, l'any 1963, el flabiolaire de la cobla - orquestra Barcelona Pere Moner, li proposés incorporar-se com a instrumentista de fiscorn en aquesta formació, tocant també el trombó i el violí en les actuacions que feien en la seva vesant d'orquestra. És així com Tomàs Gil descobreix el món de la sardana i la cobla, adonant-se de les moltes possibilitats que aquest descobriment mostra al seu davant.

Sense renegar del seu passat, comença una nova etapa dedicada a la música per a cobla que ja no ha abandonat mai. Des de llavors la seva abundosa producció en aquest gènere ens ha acompanyat, i ens acompanya fins al moment present, en un camí curull de prestigi, premis i distincions. Per aquest motiu ha rebut gran quantitat d'homenatges en moltes poblacions d'arreu de Catalunya.

Fruit de la seva inspiració són més de mil tres-cents sardanes, una trentena d'obres simfòniques, ballets i arranjaments de cançons populars per a cobla i cant coral. Si a tot això li afegim els prop de tres-cents ballables, música coral i religiosa i altres activitats com a compositor i arranjador de la seva primera etapa, ens adonarem de la importància que té el conjunt de l'obra i el prestigi, guanyat a pols, d'aquest músic i gran treballador.

De la llarga llista de les seves obres tan sols destacarem una de les composicions més emblemàtiques i apreciades per tots els sardanistes, **La Flama de la Sardana** (1975) que totes les cobles inclouen en el seu repertori.

Ha dedicat a la nostra població les sardanes **Bell Sant Just** (1987), **Parc Torreblanca** (1989), **Elisabet** (1991), **Endavant Sant Just** (1996), i **L'Amèlia de can Ginestar** (2002).

Marcel CASELLAS i NAVINÉS
(Esplugues de Llobregat, 1-3-1954)

Fill de pare espluguenc i mare santjustenca, estudia al Conservatori Superior de Música de Barcelona, contrabaix, tuba, harmonia i contrapunt. La seva tasca està compartida per la música popular tradicional, i la música moderna.

La cobla *Cotó flux*, cobla-orquestra *Galana*, la *Principal del Metro*, la *Simfònica de la Canya*, *Transsardània*, *Casellas Sextet Folk*, la *Principal de la Nit*, *Mesclat*, o el *Quintet Fibonacci*, son alguns dels grups en els que ha participat, dirigit o ambdues coses alhora. També va dirigir l'orquestra del programa de TV3 *Bojos pel ball*.

Ha participat en els cursos *Música del segle XX* i *Música Moderna i jazz*.

El 1989 va guanyar a Valls, el primer premi del certamen de composició de música per a gralla i, amb l'*Orquestra Galana*, va rebre el Premi Nacional de Música de la Generalitat.

El 1990 escriu la seva primera sardana per a cobla **Terra de gegants** i posteriorment estrena al Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat, **Recordant Morera**.

De 1992 a 2003 va dirigir l'Aula de Música Tradicional i Popular de la Generalitat i, des de llavors fins a l'actualitat, és professor de l'Escola Superior de Música de Catalunya.

El 14-6-1997 estrena al Palau de la Música Catalana l'obra **Rapsodia per a tres quartans i cobla**.

Autor de balls d'envelat, música per formacions tradicionals, sardanes i diverses obres de música de cambra, també ha compost bandes sonores per cinema i teatre musical. Com a intèrpret ha col·laborat en l'enregistrament de molts discos amb diverses formacions i cantautors.

L'any 1998 va dedicar-nos la sardana **L'avi Vadó de Sant Just**, obra de la que posteriorment ha fet una revisió.

Joan PASCUAL i CAMPRECIÓS
(Sant Just Desvern, 27-8-1956)

Va iniciar els estudis musicals a l'escola de música de l'Orfeó Enric Morera de l'Ateneu de Sant Just amb el mestre Antoni Coll i Cruells i, més tard, a l'escola Hammond, els d'harmonia i orquestració amb els mestres Joaquim Mezquita, Joaquim Vencells i Josep Maria Paps. És intèrpret d'orgue i cantaire del cor *El Pom de Flors*, que ha dirigit ocasionalment.

Com a compositor ha escrit obres de caire simfònic, sonates, música religiosa, coral, peces per a piano i orgue i un concert per a cobla. L'any 2004 va orquestrar per a instruments de corda i vent diverses obres dels mestres Josep Anselm Clavé, Lluís Millet i Pere Mañé, estrenades posteriorment en un concert a la plaça del Rei de Barcelona.

En el tradicional concert del dia de Nadal a l'església de Sant Just, aquest any 2009 acaba d'estrenar una petita Nadala per a cor d'infants.

És autor de les sardanes **Els escolans** (1990), **L'Eulàlia** (1997), **La rambla de Sant Just** (2003), **El Pom de Flors** (2006), **Les valls d'Andorra** (2007), **Una flor** (2009) i **Mirant la vida amb il·lusió** (2009).

Com s'ha dit abans es refereixen a Sant Just Desvern **L'Eulàlia**, **La Rambla de Sant Just**, **El Pom de Flors**, **Una flor** i **Mirant la vida amb il·lusió**.

Miquel TUÑELA i BENAVENT
(Benigànim, 5-3-1927)

Quan tenia vuit anys va rebre les primeres lliçons de música al seu poble nadiu. Instal·lat de molt jove a Sant Hilari Sacalm, va seguir estudis d'harmonia tot fent el servei militar a Girona.

Ha estat instrumentista de fiscorn, trombó de vares i violí a diverses cobles i orquestres de casa nostra: Casablanca (1947), Vidrerense (1948), Orquestrina Pizarro (1949-1951), Maravella (1951-1958),

Principal de Girona (1958-1965), Caravana (1965-1972), Barcelona (1972-1975), Ciutat de Girona, com a membre fundador, (1975-1982), Costa Brava (1982-1986) i Genisenca del 1986 al mes de febrer de 1999 en que es va jubilar de la interpretació.

En la seva vessant de compositor, activitat que va començar el 1968, és autor de més de dues-centes sardanes.

Es dona el cas que una sardana seva dedicada a la seva esposa **Com tu la volies**, ha trigat gairebé quaranta anys en tenir-la a punt.

Entre les seves sardanes podem esmentar: **Bona amistat** (1966), **El rossinyol d'en Pradell** (1966), **Trencacaps** (1970), **Enyorament** (1970), **Única** (1979), -la preferida del músic-, **Sardanes a Canyamars** (1989), o **L'aplec de la pedregada** (2000).

És autor de la sardana **Sant Just Desvern**, que va compondre l'any 2006 per commemorar el vintè aniversari de l'Agrupació Sardanista Sant Just.

Lletristes

Jaume VILLANOVA i TORREBLANCA
(Barcelona, 1-1-1909 - Sant Just Desvern, 20-8-1985)

Gran afeccionat al teatre, era soci de l'Ateneu Santjustenc i durant molts anys va estar vinculat amb el seu quadre escènic en qualitat d'actor, i també va fer diverses vegades de director d'escena.

Autor teatral d'èxit, algunes de les seves obres com ara **Jo seré el seu gendre**, **La cura d'amor** o **Ella és ella** es van representar, i se segueixen representant en l'actualitat per companyies d'aficionats o professionals, als escenaris dels territoris de parla catalana.

La secció de teatre i el propi Ateneu li van retre un sentit homenatge a mitjan dècada de 1950.¹⁶

Va escriure la lletra de la sardana del sainet líric **La festa de la placeta**.

Joan MARTÍ i APARICI
(Barcelona, 6-9-1895 - Sant Just Desvern, 20-6-1966)

Als vint anys, quan formava part de l'orfeó del Centre Social de Betlem, va guanyar el concurs d'aquesta entitat per escriure l'himne de la seva la senyera, que va musicar el seu director Marià Mayral.

Igualment és autor de la lletra de les sardanes **Dansa d'amor** i **El rabadà** del mateix músic, amb qui va col·laborar fent diverses composicions destinades a petits cantaires. Aquestes obres les va publicar una editorial barcelonina en un recull a tot color amb el títol de **Cançonetes d'infants**.

També va treballar amb els músics Joan Costa, Joan Viladomat, Manuel Tell, Tomàs Sanmartín, Ramon Laka, Garcia Moreno, Demaré, Oliva, i Benito.

Poeta llorejat, obtingué guardons com ara una *Flor natural* i una *Viola d'or* en jocs florals celebrats a Barcelona, i altres en diverses poblacions de Catalunya.

Va actuar com a secretari del jurat en els Jocs Florals celebrats a l'Ateneu el 10-8-1944.

Fruit de la seva inspiració és igualment la lletra de *Senyera nostra*, himne de l'Orfeó Enric Morera, al que va posar música el mestre Pere Mañé l'any 1953

Joan Martí i Aparici va ser president de l'Ateneu Santjustenc entre els anys 1955 i 1957. L'any 1960 amb motiu del desè aniversari de la fundació del patronat local dels homenatges a la vellesa, es va editar el llibret *Garba florida* que conté algunes de les seves poesies dedicades als avis.

És el lletrista de la sardana **La nostra pubilla** de Josep Maria Tarridas.

¹⁶ A.Malaret. *Una història de l'Ateneu*. Pàg.40. Sant Just Desvern 1969.

Antoni PI i TORRENT
(Barcelona, 14-4-1940)

Mestre, pedagog terapeuta i logopeda, va viure a Sant Just entre els anys 1982 i 1998.

Sardanista veterà, va ser membre de l'Orfeó Enric Morera, del Grup de Cant Gregorià, cofundador de la secció Arteneu de l'Ateneu de Sant Just, i un dels socis fundadors de l'Agrupació Sardanista Sant Just, de la que fou el primer president entre 1986 i el 1992. Va escriure, conjuntament amb Antoni Fuentes, la lletra de la sardana **Bell Sant Just**.

Antoni FUENTES i NÚÑEZ
(Barcelona, 31-5-1948)

Mestre industrial, als dotze anys aprèn a ballar sardanes. L'any 1966 s'incorpora a la secció sardanista de la Societat Coral la Coloma d'Esplugues, com a col·laborador i monitor dels cursos d'ensenyament de sardanes.

Aquells anys publica ressenyes sobre activitats sardanistes a la publicació local *Vida d'Esplugues*, inicia els primers contactes amb músics i, després d'assistir a una conferència del mestre Lluís Albert ¹⁷ decideix investigar sobre la sardana i el seu món, aplegant dades i materials destinats a la formació d'un arxiu sardanista, tasca que encara porta a terme en la actualitat.

En motiu del seu matrimoni trasllada la seva residència a Sant Just Desvern, i des de l'any 1986 forma part de l'Agrupació Sardanista Sant Just, de la que va ser president entre 1992 i 1999.

Ha publicat ocasionalment col·laboracions a la revista santjustenca *La Vall de Verç*, i és autor del treball de recerca històrica *Sant Just Desvern i Anselm Clavé*.¹⁸

També és col·laborador del *Diccionari d'autors de sardanes*.¹⁹

Ha promogut la composició de noves sardanes i treballat en la recuperació d'altres antigues.

Dirigeix el programa radiofònic *L'audició*, forma part del col·lectiu d'Informadors de la Federació Sardanista de Catalunya i és autor d'aquest treball que esteu llegint.

Ha escrit la lletra de les sardanes **Bell Sant Just**, de Tomàs Gil i Membrado, conjuntament amb Antoni Pi i Torrent i, **El Pom de Flors** de Joan Pascual, en solitari.

¹⁷ Albert, Lluís. *La sardana, II, el fet musical*. 1a. ed. Barcelona: Editorial Bruguera, 1970.

¹⁸ *Miscel·lània d'estudis santjustencs num.XIV*. Sant Just Desvern: Centre d'Estudis Santjustencs, 2006

¹⁹ *De la A a la Z, Diccionari d'Autors de Sardanes*. 2a. ed. Editorial SOM, 2002 i, suplement 2007.

COMIAT

Les planes que acabem de deixar enrere contenen la història sardanista de Sant Just Desvern i, entremig barrejada, la corresponent a l'Agrupació Sardanista Sant Just, que entra en els seus 25 anys d'història. Això es complementa en paral·lel amb altres històries i fets que ocorreguts al poble en els darrers noranta i escaig d'anys.

He arribat fins allà on els documents o relats orals m'han permès, sempre amb les dades degudament documentades i contrastades. Estic content d'haver-ho aconseguit, però un xic decebut de no haver pogut arribar més enllà, per manca d'una informació encara més completa que no he pogut o no he sabut trobar. Intueixo que aquesta informació existeix però tampoc no en tinc cap certesa provada.

En escriure he mirat de ser el més neutre i objectiu possible, encara que de vegades es fa difícil, i he tractat sempre de no posar o donar a entendre coses que poguessin desvirtuar, ofendre o tacar la memòria de cap persona viva o morta. Espero haver-ho aconseguit i si no, demano disculpes als interessats o interessades, manifestant expressament que ha estat fet sense cap intenció negativa per la meva part.

Solament em resta tornar a donar les gràcies públicament a totes les persones que han fet possible que aquest estudi hagi arribat a bon port, i desitjar a tothom que sigui del vostre grat el que acabeu de llegir i veure, alhora que serveixi perquè tots aprenguem a conèixer i estimar un xic més la nostra volguda sardana.

Apèndix 1

ACTIVITATS SARDANISTES A SANT JUST DESVERN DE 1917 A 2010

BALLADES I CONCERTS

Data	Lloc - Motiu	Hora	Cobla	Organitza
06-08-1917	Pl.Constitució (Verdaguer)			
27-05-1923	Edifici en construcció escoles de l'Ateneu	tarda	Catalònia	Ateneu
28-06-1923	Pl.Verdaguer. Aplec catalanista	tarda	Catalonia	Arrels de la terra
21-10-1923	Pl.Verdaguer. (Primer permís escrit)			Arrels de la terra
06-08-1924	Ateneu Sardanes + ballets	18:00	Barcelona	Ateneu
06-08-1930	Ateneu	nit	Empordanesa	Ateneu
07-08-1930	Ateneu	tarda	Empordanesa	Ateneu
27-08-1932	Ateneu			Ateneu
26-03-1933	Pl.Verdaguer. Aplec nacionalista	15:30	Pral.Llobregat	Nosaltres Sols
06-08-1933	Ateneu. Pista patinatge	11:00	Emporium	Ateneu
05-11-1933	Pl.Verdaguer. Inaug.estatge social entitat	11:00	Pral.Llobregat	Nosaltres Sols
15-04-1934	Pl.Verdaguer	11:00		Nosaltres Sols
05-08-1934	Ateneu	17:00	Pral.Llobregat	Ateneu
26-04-1936	Pl. Verdaguer. Festa del Llibre		Pral.Llobregat ??	Ajuntament
06-06-1937	Ateneu. Inauguració biblioteca	matí		Ateneu
18-05-1939	Pl. Verdaguer	12:30		
06-08-1939	Pl. Verdaguer Danses + 3 sardanes	12:00	Emporium	Ajuntament
27-01-1940	Ateneu	11:00	Si	Ajuntament
26-01-1941	Pl. Verdaguer			Ajuntament
06-08-1941	Pl. Verdaguer	12:00	Pral.Llobregat	Ajuntament
06-08-1942	Pl. Verdaguer	12:00	Pral.Llobregat	Ajuntament
06-08-1942	carrer Ateneu	18:00		Ateneu
09-08-1942	Ateneu. Pati roure	18:00	Emporium	Ateneu
26-01-1943			Pral.Badalona	Ajuntament
06-08-1943	Pl.Verdaguer (Danses + sardanes)	12:00	Pral.Llobregat	Ajuntament
08-08-1943	Pl.Verdaguer	12:00	Pral.Llobregat	Ajuntament
26-01-1944	Pl.Verdaguer	12:00	Albert Martí	Ajuntament
19-03-1944	Parador. Inauguració edifici	12:00	Albert Martí	Ajuntament
09-07-1944	Plaça Ajuntament. Festa del Pedal	11:30		
18-07-1944	Parador			
06-08-1944	Pl. Verdaguer	12:00	Pral.Llobregat	Ajuntament
10-12-1944	Pl.Sagrat Cor. Benedicció escultura	12:00	Albert Martí	Ajuntament
26-01-1945	Pl.Verdaguer		Popular	Ajuntament
06-08-1945	carrer Ateneu	19:00	Barcelona	Ajuntament
26-01-1946			Canigó	Ajuntament
06-08-1946	Pl. Verdaguer	12:00	Pral.Llagostera	Ajuntament
06-08-1946	Ateneu. Teatre (Danses + sardanes)	18:30	Pral.Llagostera	Ajuntament/Ateneu
26-01-1947	Ateneu			Agr.Sard.Sanjustense
19-03-1947	Pati escoles nacionals	12:00	Moderna	Agr.Sard.Sanjustense
06-08-1947	Parador	18:00	Barcelona	Ajuntament
10-08-1947	Pati escoles nacionals	12:00	Emporium	Ajuntament
26-01-1948	??			Ajuntament
08-08-1948	Ateneu. Pati Roure	12:15	Moderna Canigó	
03-10-1948	??	matí	Moderna Canigó	
25-12-1948	Ateneu. 30è aniversari entitat	11:00	Moderna Canigó	Ateneu
26-01-1949	??		Pral.Barcelona	Ajuntament
08-08-1949	Ateneu. Pati Roure	12:00	Pral.Barcelona	Ateneu

26-01-1950	??		Pral.Barcelona	Ajuntament
09-07-1950	??		Pral.Barcelona	
06-08-1950	Recinte Fira d'Artesania	12:30	Pral.Barcelona	Frente Juventudes
07-08-1950	Pati escoles nacionals. Ràdio San Justo	20:00	Discs	Frente Juventudes
08-08-1950	Ateneu. Pati Roure	12:30	Pral.Barcelona	Ateneu
25-12-1950	Ateneu	12:00	Sales-Nois Olesa	Ateneu
26-01-1951	??	matí	Pral.Badalona	Ajuntament
05-1951	??	tarda		Patronat H. Vellea
10-06-1951	?? 4t.aniversari Club Escacs			Club Escacs
05-08-1951	Ateneu. Sala. Festival danses + coral	22:30	Pral.Barcelona	Ajuntament
06-08-1951	Ateneu. Pista	18:30	Pral.Barcelona	Ateneu
23-03-1952	Parador. Presentació Grup Juli Garreta	tarda	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
20-04-1952	??	matí	Comtal	Grup S.J.Garreta
22-05-1952	Parador	12:00	Pral.Badalona	Grup S.J.Garreta
08-06-1952	Parador	18:15	Comtal	Patronat H. Vellea
14-06-1952	Parador	22:15	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
12-07-1952	Parador	22:30	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
06-08-1952	Ateneu	19:00	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
09-08-1952	Parador	21:30	Pral.Badalona	Grup S.J.Garreta
28-09-1952	Parador	17:30	Sabadell	Grup S.J.Garreta
12-10-1952	Parador	12:30	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
09-11-1952	Parador		Badalona	Grup S.J.Garreta
25-12-1952	Ateneu. Pista	12:00	Escolans	Grup S.J.Garreta
18-01-1953	Parador	matí	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
08-02-1953	carrer Ateneu. Homenatge a Enric Morera	12:30	Barcelona	Ateneu
08-03-1953	Parador	12:00	Pral.Badalona	Grup S.J.Garreta
19-04-1953		matí		Grup S.J.Garreta
14-05-1953	Parador	matí	Renaixement	Grup S.J.Garreta
14-06-1953			Pral.Barcelona	
06-08-1953	Ateneu	19:00	Barcelona	Grup S.J.Garreta
08-08-1953	Parador	21:30	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
09-08-1953	Ateneu (Danses + tres sardanes)	13:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
19-09-1953	Ateneu	22:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
18-10-1953	Parador	12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
06-12-1953	Parador	12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-12-1953	Ateneu	12:00	Sales-Nois Olesa	Grup S.J.Garreta
06-01-1954	Ateneu	matí		
31-01-1954	Parador	matí	Pral.Llobregat	Ajuntament
21-02-1954	Ateneu	matí	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
01-03-1954	Ateneu	matí		Grup S.J.Garreta
28-03-1954	Parador	12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
02-05-1954		matí		Grup S.J.Garreta
27-05-1954	Ateneu	matí		Grup S.J.Garreta
30-05-1954	Ateneu	tarda	Pral.Barcelona	Patronat H. Vellea
13-06-1954	Ateneu. Pati roure. Inauguració pista.	matí	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
18-07-1954		matí		Grup S.J.Garreta
08-08-1954	Ateneu. Pati roure	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
08-08-1954	Parador	22:00	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
26-09-1954	Parador	matí	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
17-10-1954		matí		Grup S.J.Garreta
07-11-1954		matí		Grup S.J.Garreta
28-11-1954		matí	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-12-1954	Ateneu	matí	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
30-01-1955	Davant Mercat Municipal. Acaba Ateneu	12:30	Pral.Badalona	Ajuntament
19-03-1955	Ateneu	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
01-04-1955	Ateneu	12:30	Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
24-04-1955		12:30		Grup S.J.Garreta

26-06-1955		12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
10-07-1955	Creu del Padró	18:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
06-08-1955	Ateneu. Pista (tres sardanes)	19:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
08-08-1955	Parador	22:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
12-10-1955	Ateneu	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-11-1955				Grup S.J.Garreta
25-12-1955	Ateneu	12:15	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
26-01-1956	Pl.Verdaguer	12:30		Grup S.J.Garreta
19-02-1956	Parador	matí	Popular	Grup S.J.Garreta
19-03-1956	Ateneu	matí	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
08-04-1956	Ateneu	matí		Grup S.J.Garreta
27-05-1956	Parador (també danses)	tarda	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
30-06-1956	carrer Anselm Clavé	22:30	Popular	Grup S.J.Garreta
04-08-1956	Ateneu. Pati Roure	19:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
05-08-1956	Ctra.Reial. Inauguració obres	22:00	Popular	Ajuntament
08-08-1956	Parador	22:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
02-09-1956	Font Bonaigua. Inauguració bar		Pral.Llobregat	Ajuntament
11-11-1956	Ateneu. Pati Roure	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
11-11-1956	Villa Dolores. Inauguració urbanització	tarda		Promotors
25-12-1956	Ateneu	matí		Ateneu
19-03-1957			Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
02-05-1957	Pl.Calvo Sotelo	tarda	Pral.Barcelona	Patronat H.Vellesa
05-05-1957	Font Bonaigua	12:30	Comtal	
06-07-1957			Pral.Barcelona	Grup S.J.Garreta
08-08-1957	Parador	22:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-12-1957	Ateneu. Pista	matí		Grup S.J.Garreta
06-01-1958	Pl. Verdaguer	12:00	Pral.Girona	Grup S.J.Garreta
12-01-1958	Ateneu. Concert homenatge a Joaquim Serra	11:00	Barcelona	Ateneu
19-03-1958	Ateneu. (també danses)	matí	Comtal	Grup S.J.Garreta
04-06-1958	Parador	22:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
06-08-1958	Ateneu. Pista	12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
08-08-1958	Parador	22:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
06-09-1958		22:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
16-11-1958			Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-12-1958	Ateneu. Pista	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-01-1959	Pl.Campreciós	12:45	Comtal	Ajuntament /J.Garreta
05-04-1959	Ateneu. Pista. (també danses)		Comtal	Grup S.J.Garreta
07-05-1959	Parc de la Bonaigua	12:00	Pral.Llobregat	Patronat H.Vellesa
05-07-1959	Escoles Núria. Dia de la Parròquia		Comtal	Grup S.J.Garreta
06-08-1959	Bonavista, davant Caixa Catalunya	13:00	Pral.Llobregat	C.Estalvis Diputació
08-08-1959	Parador	22:00	Comtal	Grup S.J.Garreta
08-11-1959	??		Barcelonina	Grup S.J.Garreta
26-12-1959	??	12:00	Comtal	Grup S.J.Garreta
24-01-1960	Pl. Campreciós		Pral.del Vallès	Ajuntament
24-04-1960	Ateneu. Pista. (també danses)	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
08-08-1960	Parador	22:30	Pral.Gràcia	Grup S.J.Garreta
27-11-1960	carrer Ateneu	12:00	Comtal	Grup S.J.Garreta
25-12-1960	Ateneu. Pista	12:30	Pral.Gràcia	Grup S.J.Garreta
29-01-1961	Pl. Campreciós			Ajuntament
23-04-1961	Ateneu	12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
30-04-1961	Ateneu. Pista	12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
11-06-1961	?? Possiblement Homenatge a la vellesa	12:00	Comtal	
06-08-1961	Ateneu. Pati Roure	18:30	Comtal	Ateneu/G.S.J.Garreta
24-12-1961		12:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
06-01-1962			Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
26-01-1962	Pl. Verdaguer			Ajuntament
13-05-1962	carrer Ateneu	12:30	Barcino	J.Garreta+Patronat

06-08-1962	carrer Ateneu	19:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
18-11-1962			Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
25-12-1962	Ateneu	12:30	Comtal	Grup S.J.Garreta
28-04-1963	carrer Ateneu	12:30	Comtal	Grup S.J.Garreta
06-08-1963	Ateneu. Pati Roure	18:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
01-09-1963	Pl.Secretari J.Oliva. (La Miranda. Esplugues)	12:30		Assoc.Proprietaris
25-12-1963	Ateneu	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
26-04-1964	Parador. Inauguració Font de la Sardana	17:30	Badalona	Ajuntament+J.Garreta
07-08-1964	Font de la Sardana	19:00	Pral.Badalona	Grup S.J.Garreta
04-10-1964	Parador. 2n.aplec Anella del Cantaire	17:30	Comtal	Ateneu
26-12-1964	Font de la Sardana	12:30	Comtal	Ateneu
03-01-1965	Font de la Sardana	12:00	Barcelona	Ateneu+G S.J.Garreta
25-04-1965	carrer Ateneu	12:00		Grup S.J.Garreta
05-06-1965	Ateneu. Pista. Concert de música per a cobla	22:30	Pral.Badalona	Grup S.J.Garreta
04-07-1965	?? Aplec d'Orfeons de Catalunya	12:00		Orfeó Enric Morera
08-08-1965	Parador	20:00	Comtal	Grup S.J.Garreta
26-12-1965	Font de la Sardana	12:30	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
24-04-1966	Parador	18:00	Pral.de Gràcia	Grup S.J.Garreta
07-08-1966	Parador	19:00	Comtal	Grup S.J.Garreta
26-12-1966	Parador	17:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
30-04-1967	Font de la Sardana	18:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
06-08-1967	Parador	18:00	Popular	Grup S.J.Garreta
26-12-1967	Parador	12:00	Pral.Llobregat	Ateneu
17-03-1968	carrer Tudona. Inaugurac.Hostal Sant Jaume	12:00	Pral.Llobregat	Hostal + G. J.Garreta
06-08-1968	Parador	19:00	Pral.Llobregat	Grup S.J.Garreta
26-12-1968	Parador	12:00	Costa Daurada	Ateneu
15-05-1969	Parador	12:00	Pral.Llobregat	Ateneu
06-08-1969	Parador	18:30	Pral.Llobregat	Ajuntament/J.Garreta
26-04-1970	Ateneu	12:00		Ateneu
09-08-1970	Ateneu. Pati Roure	13:00	Genisenca	Ajuntament
25-10-1970	Ateneu		---- Discs	Ateneu
24-01-1971	Parador	13:00	Bofills	Ajuntament
08-08-1971	Parador	19:15	Comtal	Ajuntament
05-08-1972	Parador	19:00	Pral.Penedès	Ajuntament
29-10-1972	Ateneu. Pati Roure	11:00	Pral.Girona	Ateneu
22-04-1973	Ateneu			Ateneu/G.J.Garreta?
06-08-1973	Parador	18:30	Caravana	Ajuntament
27-01-1974	Parador	12:45	Pral.Penedès	Ajuntament
14-04-1974	Parador	12:30	Comtal	Ajuntament
06-08-1974	Parador	19:15	Costa Brava	Ajuntament
20-10-1974	Ateneu	11:30	---- Discs	Ateneu
27-04-1975	carrer Ateneu		Sitgetana	Ateneu
06-08-1975	Parador	19:15	Pral.Penedès	Ajuntament
19-10-1975	Pl. Verdaguer	12:00	Barcelonina	Ateneu
23-11-1975	Pl. Verdaguer. Festa del cantaire	12:00		Ajuntament
06-08-1976	Parador	19:15	Sitgetana	Ajuntam./C.Penedès
08-08-1976	Inauguració plaça Monfalcone.	13:00	Catalònia	Ajuntament
24-10-1976	Pl.Campreciós			Ateneu
24-04-1977	Pl. Maragall	matí		Ateneu
01-05-1977	Festa veinal terrenys polígon S.J.Despí	12:30	Tibidabo	Ajuntaments+entitats
06-08-1977	Pl. Maragall	13:30	Tibidabo	Ajuntament
07-08-1977	Parador	19:00	Sitgetana	Ajuntament
16-10-1977	Pl.Campreciós		Catalònia	Ateneu
06-08-1978	Parador	19:30	Sitgetana	Ajuntament
15-10-1978	Pl.Campreciós		Rambles	
25-12-1978	Inauguració can Ginestar	12:00	Sitgetana	Ajuntament
22-04-1979	can Ginestar	12:00	Rambles	Ateneu

23-06-1979	Pl.Maragall	21:00	Popular	Ajuntament/Ateneu
05-08-1979	Parador	19:00	? Mediterráneo	Ajuntament
28-10-1979	Pl. Campreciós	12:00	Cotó Fluix	Ajuntament
27-04-1980	can Ginestar	12:00	Tibidabo	Ateneu
23-06-1980	Parc Roquetes	21:00	Popular	T.I.C.
06-08-1980	Pl. Maragall	19:30		Ajuntament
26-10-1980	Pl.Campreciós	12:00		Ateneu
26-04-1981	can Ginestar	12:00		Ateneu
23-06-1981	Pl. Maragall	21:00	Popular	Ateneu ?
05-08-1981	Parador	22:00	Tibidabo	Ajuntament
18-10-1981	Pl. Walden-7	12:30	Sabadell	Ateneu
25-04-1982	can Ginestar	11:00	Tibidabo	Ateneu
23-06-1982	Pl. Walden-7	21:00	Popular	TIC
05-08-1982	Parador	22:00		Ajuntament
17-10-1982	Pati Roure	12:00	Miralpeix	Ateneu
24-04-1983	can Ginestar	matí		Ateneu
23-06-1983	Parc Roquetes	tarda		Diversos
05-08-1983	Parador	19:00	Melodia	Ajuntament
25-09-1983	Inauguració Parc Torreblanca			Ajuntament
20-11-1983	Ateneu. Pati Roure		Miralpeix	
06-05-1984	can Ginestar	13:00	Ciutat Barcelona	Ateneu
06-08-1984	can Ginestar	13:00	Montjuic	Ajuntament
01-11-1984	Ateneu. Pati Roure	13:00	Miralpeix	Ateneu
28-04-1985	can Ginestar	12:00	Tibidabo	Ajuntament
23-06-1985	Solar Prebetong	21:00		Ajuntament
06-08-1985	can Ginestar	12:30		Ajuntament
27-04-1986	can Ginestar	11:15	Pral.Terrassa	Ajuntament
23-06-1986	Pl. Maragall	20:45	Pral.Terrassa	Ajuntament
06-08-1986	Pl. Maragall	19:30	Verneda	Ajuntament
10-09-1986	can Ginestar	19:00	Verneda	Ajuntament
19-10-1986	can Ginestar	12:30	Ciutat Terrassa	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1986	Parador	12:30	Ciutat Terrassa	Agrup.Sard.S.Just
15-02-1987	Parador	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
08-03-1987	Prebetong	12:00	Verneda	Agrup.Sard.S.Just
26-04-1987	Pl. Maragall	11:00	Pral.Terrassa	Agrup.Sard.S.Just
28-06-1987	Parc Mil·lenari	12:30	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1987	can Ginestar	12:30	Ciutat Terrassa	Agrup.Sard.S.Just
19-09-1987	Pl. Walden-7	18:30	Ciutat Comtal	Agrup.Sard.S.Just
11-10-1987	can Ginestar	12:30	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
15-11-1987	Basses Sant Pere	12:00	Sitgetana	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1987	Parador	12:30	Sant Jordi	Agrup.Sard.S.Just
24-01-1988	Pl.Maragall	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
21-02-1988	Ateneu	11:30	Badalona	Agrup.Sard.S.Just
06-03-1988	Pl.Maragall	12:15	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
24-04-1988	can Ginestar	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
29-05-1988	Llar M.D.Lourdes	11:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
19-06-1988	Parc Roquetes	19:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
16-07-1988	Parador	22:00	Badalona	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1988	can Ginestar	12:30	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-1988	Parc Milenari	12:30	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
08-10-1988	can Ginestar	18:00	Montgrins	Agrup.Sard.S.Just
13-11-1988	Pl. Walden-7	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1988	Parador	12:30	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
22-01-1989	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
19-02-1989	Ateneu	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
05-03-1989	Parc S.Espriu	12:00	Badalona	Agrup.Sard.S.Just
16-04-1989	Pl.Maragall	12:00	Pral.Vallès	Agrup.Sard.S.Just

23-04-1989	can Ginestar	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
21-05-1989	Pl.Monfalcone	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
18-06-1989	Parc Roquetes	19:00	Badalona	Agrup.Sard.S.Just
15-07-1989	Parador	22:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1989	can Ginestar	12:15	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
24-09-1989	Parc Mil·lenari	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
22-10-1989	can Ginestar	12:00	Pral.Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
12-11-1989	Parc Torreblanca. 1r.Aplec de la Sardana	10:00	Tres cobles	Agrups. tres pobles
19-11-1989	Pl. Walden-7	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1989	Parador	12:30	Sant Jordi	Agrup.Sard.S.Just
14-01-1990	Pl.Maragall	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-02-1990	Parador	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
04-03-1990	Basses Sant Pere	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
22-04-1990	can Ginestar	12:00	Sitgetana	Agrup.Sard.S.Just
20-05-1990	Pl.Maragall	12:00	Sitgetana	Agrup.Sard.S.Just
24-06-1990	Parc S.Espriu	18:15	Pral.Terrassa	Agrup.Sard.S.Just
21-07-1990	Parador	22:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1990	can Ginestar	12:30	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
16-09-1990	Parc Milenari	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
11-11-1990	Parc Torreblanca. 2n.Aplec de la Sardana	10:00	Tres cobles	Agrups. tres pobles
18-11-1990	Pl. Walden-7	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1990	Pl.Ajuntament	12:00	Sant Jordi	Agrup.Sard.S.Just
20-01-1991	Pl.Maragall	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
17-02-1991	Parador (celebrada Ateneu per pluja)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
03-03-1991	Av.Indústria	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
28-04-1991	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
19-05-1991	Pl.Maragall	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
16-06-1991	Parc S.Espriu	19:30	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
13-07-1991	Parador	22:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1991	can Ginestar	12:30	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
11-09-1991	Monument 11 setembre	11:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-10-1991	can Ginestar	12:00	Mediterrània	Agrup.Sard.S.Just
24-11-1991	Pl. Walden-7	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1991	Pl.Ajuntament	12:00	Sant Jordi	Agrup.Sard.S.Just
26-01-1992	Pl.Maragall	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
01-03-1992	Basses Sant Pere	12:00	Sant Jordi	Agrup.Sard.S.Just
26-04-1992	can Ginestar	11:30	Verneda	Agrup.Sard.S.Just
24-05-1992	Ateneu (celebrada sala-teatre per pluja)	18:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
21-06-1992	Parc S.Espriu	19:30	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
11-07-1992	Pl.Maragall	22:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1992	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
04-10-1992	can Ginestar	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
22-11-1992	Pl. Walden-7	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-12-1992	Monument 11 setembre	11:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1992	Parador	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
24-01-1993	Pl.Maragall	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
07-03-1993	Pl.Ajuntament	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
25-04-1993	can Ginestar	12:00	Nova Vallès	Agrup.Sard.S.Just
09-05-1993	Pl.Maragall	12:00	Pral.Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
23-05-1993	Parc Torreblanca. 1ª.Trobada sardanista	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
20-06-1993	Ateneu	20:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
17-07-1993	Parador	22:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1993	can Ginestar	12:00	Popular	Agrup.Sard.S.Just
11-09-1993	Monument 11 setembre	11:30	Ciutat Berga	Agrup.Sard.S.Just
24-10-1993	Pl.Campreciós	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
21-11-1993	Pl. Walden-7	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1993	Parador	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just

23-01-1994	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-03-1994	Major/Nord	12:00	Nova Vallès	Agrup.Sard.S.Just
24-04-1994	can Ginestar	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
29-05-1994	Ateneu	20:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
10-07-1994	Parc S.Espriu	20:00	Els Igualadins	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1994	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
10-09-1994	Parador	19:00	Vila Olesa	Agrup.Sard.S.Just
16-10-1994	can Ginestar	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
20-11-1994	Pl. Walden-7	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1994	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
22-01-1995	Parador	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
05-03-1995	Canigó	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
23-04-1995	can Ginestar	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
07-05-1995	Major/Nord	12:00	Vila Olesa	Agrup.Sard.S.Just
14-05-1995	Ateneu	20:00	Pral.Vallès	Agrup.Sard.S.Just
09-07-1995	Parc S.Espriu	20:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1995	can Ginestar	11:45	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
17-09-1995	Parador	18:00	Pral.Vallès	Agrup.Sard.S.Just
08-10-1995	can Ginestar	12:00	Mediterrània	Agrup.Sard.S.Just
19-11-1995	Pl. Walden-7	12:00	La Lira	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1995	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
04-02-1996	Parador	12:00	Ressò	Agrup.Sard.S.Just
10-03-1996	carrer S.Espriu	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
28-04-1996	can Ginestar	12:00	Vila Olesa	Agrup.Sard.S.Just
05-05-1996	Convent dominiques. Aplec Pasqual	12:00	Tibidabo	Parròquia Sant Just
12-05-1996	Ateneu	20:00	Popular	Agrup.Sard.S.Just
30-06-1996	Basses de Sant Pere	19:30	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1996	can Ginestar	12:15	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
15-09-1996	Pl.Maragall	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
27-10-1996	can Ginestar	12:00	Ciutat de Girona	Agrup.Sard.S.Just
27-10-1996	can Ginestar	17:00	Ciutat de Girona	Agrup.Sard.S.Just
24-11-1996	Pl. Walden-7	12:00	Vila Olesa	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1996	Parador	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
26-01-1997	Pl.Maragall	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
02-03-1997	carrer La Forja	12:00	Vila Olesa	Agrup.Sard.S.Just
27-04-1997	can Ginestar	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
25-05-1997	Ateneu	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
29-06-1997	Basses de Sant Pere	19:30	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1997	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
07-09-1997	Parc S.Espriu	12:00	Vila d'Olesa	Agrup.Sard.S.Just
12-10-1997	can Ginestar	12:00	Vila d'Olesa	Agrup.Sard.S.Just
16-11-1997	Pl. Walden-7	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1997	Parador	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
25-01-1998	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
01-03-1998	Baixada del Mas	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
26-04-1998	can Ginestar	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
24-05-1998	Ateneu	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
24-06-1998	Illa Walden	19:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1998	Rambla (entre Major i Creu)	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-1998	Monument 11 setembre	11:30	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
18-10-1998	can Ginestar	12:00	Pral.Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
22-11-1998	Pl. Walden-7. (interior edifici per neu)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1998	carrer Bonavista davant Mercat	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
24-01-1999	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
07-03-1999	Pl.de la Pau	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
25-04-1999	can Ginestar	12:00	Contemporània	Agrup.Sard.S.Just
16-05-1999	S.Espriu	11:45	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just

30-05-1999	Ateneu. Pati Roure	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
27-06-1999	carrer Bonavista davant Mercat	19:00	Costa Daurada	Agrup.Sard.S.Just
06-08-1999	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-1999	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
10-10-1999	can Ginestar	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
21-11-1999	Pl. Walden-7 (interior edifici per fred)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
26-12-1999	Parador	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
30-01-2000	Pl.Maragall	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
05-03-2000	Basses S.Pere	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
30-04-2000	can Ginestar	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
21-05-2000	Ateneu	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
25-06-2000	S.Espriu/Av.Indústria	19:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2000	can Ginestar	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2000	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
08-10-2000	can Ginestar	12:00	Pral.del Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
19-11-2000	Pl. Walden-7	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
26-12-2000	Pl.Maragall	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
11-02-2001	Parador	12:00	Vila d'Olesa	Agrup.Sard.S.Just
04-03-2001	Poliesportiu Bonaigua	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
22-04-2001	can Ginestar	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
20-05-2001	Ateneu. Pati Roure	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2001	Pl. Walden-7	19:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2001	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2001	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
28-10-2001	Pl.Campreciós	12:00	Ciutat de Girona	Agrup.Sard.S.Just
28-10-2001	can Ginestar. Concert de música per a cobla	16:30	Ciutat de Girona	Agrup.Sard.S.Just
18-11-2001	Llar M.D.Lourdes	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
26-12-2001	Parador	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
03-02-2002	Parador	12:00	Vila Olesa	Agrup.Sard.S.Just
03-03-2002	Pl.de la Pau	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
21-04-2002	can Ginestar	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
12-05-2002	Ateneu. Pati Roure	12:00	Ressò	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2002	Pl. Walden-7	19:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
20-07-2002	carrer S.Espriu	22:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2002	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2002	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
20-10-2002	can Ginestar	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
26-12-2002	Parador	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
02-02-2003	Parador	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
02-03-2003	Pl.Verdaguer	12:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
27-04-2003	can Ginestar	12:00	Catània	Agrup.Sard.S.Just
17-05-2003	Ateneu. Pati Roure	18:30	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2003	Pl. Walden-7	19:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
12-07-2003	Parador	22:00	Catània	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2003	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2003	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
19-10-2003	Can Ginestar (celeb.celler per pluja)	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
23-11-2003	Parc Torreblanca. 2a. Trobada sardanista	10:30	Contemp-Pr.Llobregat	Agrup. tres pobles
26-12-2003	Parador	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
01-02-2004	Parador	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
07-03-2004	Pl.Maragall	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
25-04-2004	can Ginestar	12:00	Ciutat Terrassa	Agrup.Sard.S.Just
16-05-2004	Ateneu. Pati Roure	18:30	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2004	Pl. Walden-7	19:00	Pral.Collblanc	Agrup.Sard.S.Just
10-07-2004	Parador	22:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2004	can Ginestar	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2004	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just

17-10-2004	can Ginestar	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
28-11-2004	Parc Torreblanca. 3a. Trobada sardanista	10:30	Rambles-Sabadell	Agrups.tres pobles
26-12-2004	Pl. Maragall. (celebra Ateneu per pluja)	12:00	Ciutat Cornellà	Agrup.Sard.S.Just
06-02-2005	Parador. (celebrada Ateneu per pluja)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
06-03-2005	Camí de can Biosca	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
24-04-2005	can Ginestar	12:00	Genisenca	Agrup.Sard.S.Just
22-05-2005	Ateneu. Pati Roure	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2005	Pl. Walden-7	19:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2005	Pl. Verdaguer	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2005	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
16-10-2005	Pl. Camoapa	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
27-11-2005	Parc Torreblanca. 4a. Trobada sardanista	10:30	C.Cornellà-Sabadell	Agrups.tres pobles
26-12-2005	Pl. Maragall	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
05-02-2006	Parador	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
05-03-2006	Parc de Camp Roig. (plou i s'acaba porxos)	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
23-04-2006	Pl.Campreciós	12:00	Thermalenca	Agrup.Sard.S.Just
21-05-2006	Ateneu	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2006	Pl. Walden-7	19:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2006	Pl.Campreciós	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2006	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
26-11-2006	Parc Torreblanca. 5na. Trobada sardanista	10:30	Sabadell-Mediterrània	Agrups.tres pobles
26-12-2006	Parador	12:00	Ciutat Mataró	Agrup.Sard.S.Just
04-02-2007	Parador	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
04-03-2007	Riera de Sant Just	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
22-04-2007	recinte Firadesvern	12:00	Ciutat Mataró	Agrup.Sard.S.Just
20-05-2007	Ateneu. Pati Roure	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2007	Parc del Mil·lenari	19:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2007	Pl.Verdaguer	12:00	Ciutat de Girona	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2007	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
21-10-2007	Pl. Camoapa	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
25-11-2007	Parc Torreblanca. 6na. Trobada sardanista	10:30	C.Cornellà-Mediterràni	Agrups.tres pobles
26-12-2007	Parador	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
03-02-2008	Parador (suspesa per pluja a la mitja part)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
02-03-2008	carrer Pont Reixat	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
27-04-2008	can Ginestar	12:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
25-05-2008	Ateneu (per pluja s'acaba a la sala gran)	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2008	Parc del Mil·lenari	19:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2008	Parador	19:00	Sabadell	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2008	Monument 11 setembre	12:00	Ciutat Igualada	Agrup.Sard.S.Just
19-10-2008	Parador	12:00	Lluïsos	Agrup.Sard.S.Just
23-11-2008	Parc Torreblanca. 7na. Trobada sardanista	10:30	C.Cornellà-C.Girona	Agrups.tres pobles
26-12-2008	Parador (es fa Ateneu per mal temps)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
01-02-2009	Parador (es fa Ateneu per pluja)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
01-03-2009	Parador (es fa Ateneu per pluja)	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
26-04-2009	Can Ginestar (es fa Ateneu per pluja)	12:00	Lluïsos	Agrup.Sard.S.Just
24-05-2009	Ateneu. Pati del Roure	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
24-06-2009	Parc del Mil·lenari	19:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2009	Parador	19:00	Lluïsos	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2009	Monument 11 setembre (cobla tres quartans)	12:00	So de la discòrdia	Agrup.Sard.S.Just
18-10-2009	Can Ginestar	12:00	Lluïsos	Agrup.Sard.S.Just
22-11-2009	Parc Torreblanca. 8na. Trobada sardanista	10:30	C.Cornellà-Reus Jove	Agrups.tres pobles
26-12-2009	Parador (es fa Ateneu per pluja)	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
07-02-2010	Parador	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
07-03-2010	Parador	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
25-04-2010	Can Ginestar	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
16-05-2010	Ateneu. Pati del Roure	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just

24-06-2010	Parc del Mil·lenari	12:00	Baix Llobregat	Agrup.Sard.S.Just
06-08-2010	Parador	19:00	Lluïsos	Agrup.Sard.S.Just
11-09-2010	Monument 11 setembre	12:00	Catània	Agrup.Sard.S.Just
24-10-2010	Plaça Campreciós	12:00	Rambles	Agrup.Sard.S.Just
21-11-2010	Parc Toreblanca. 9a. Trobada Sardanista	10:30	C.Cornellà-Mediterrani	Agrup.Sard.S.Just
19-12-2010	Parador	12:00	Discos	Agrup.Sard.S.Just

CURSETS D'ENSENYAMENT

Inici	Final	Motiu	Lloc	Horari	Organitza
4-1923	Desconegut	Desconegut	Possible Ateneu	Desconegut	Possible Ateneu
1925	Desconegut	Docència	Escola Ateneu	Lectiu	Escola Ateneu
1935	Desconegut	Docència	Escola Núria	Lectiu	Escola Núria
01-04-1952	Desconegut	Activitat ordinària	Ateneu	Dg matí	Grup J.Garreta
1955	Desconegut	Esplai	Parròquia	Dg tarda	Parròquia
17-11-1957	02-05-1958	Activitat ordinària	Ateneu	Festius matí	Grup J.Garreta
04-05-1969	03-08-1969	Iniciativa SEAS	Ateneu	Festius matí	SEAS
01-07-1969	31-07-1969	Curset intensiu	Ateneu	Dma-Dj tarda	SEAS
09-1976	06-1977	Curset	Escola Núria	Dissabte matí	Ass.Pares Alum.
07-05-1977	Desconegut	Congrés Cult.Catalana	Pista Sant Ferran	Dissabte matí	Trad. i Costums
01-07-1986	31-07-1986	Activitat d'estiu	Can Ginestar	Tardes	Ajuntament
10-01-1987	30-05-1987	Activitat ordinària	Can Ginestar	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
06-02-1988	30-04-1988	Activitat ordinària	Can Ginestar	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
14-01-1989	06-05-1989	Activitat ordinària	Can Ginestar	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
27-01-1990	28-04-1990	Activitat ordinària	Can Ginestar	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
26-01-1991	16-03-1991	Activitat ordinària	Can Ginestar	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
25-01-1992	14-03-1991	Activitat ordinària	Can Ginestar	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
16-01-1993	06-03-1993	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
15-01-1994	05-03-1994	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
14-01-1995	04-03-1995	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
13-01-1996	02-03-1996	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
11-01-1997	01-03-1997	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
10-01-1998	28-02-1998	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
16-01-1999	06-03-1999	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
15-01-2000	04-03-2000	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
13-01-2001	03-03-2001	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
12-01-2002	02-03-2002	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
18-01-2003	08-03-2003	Activitat ordinària	C.Cívic S.Espriu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
17-01-2004	06-03-2004	Activitat ordinària	Sala Munic. Ateneu	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
15-01-2005	05-03-2005	Activitat ordinària	C.Cívic J.Maragall	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
14-01-2006	04-03-2006	Activitat ordinària	C.Cívic J.Maragall	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
13-01-2007	10-03-2007	Activitat ordinària	C.Cívic J.Maragall	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
12-01-2008	01-03-2008	Activitat ordinària	C.Cívic J.Maragall	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
10-01-2009	28-02-2009	Activitat ordinària	C.Cívic J.Maragall	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just
16-01-2010	06-03-2010	Activitat ordinària	C.Cívic J.Maragall	Dissabte tarda	Agr.Sard.S.Just

ÍNDIX ONOMÀSTIC

Persona	Pàgines
Abarca i Mèdico, Lluís	94
Alarcón i Cabo, Pepita	62
Alavedra i Comas, Montserrat	102
Alavedra i Sugrañas, Joan	42
Alayrach i Heredero, Miquel	55, 93
Albareda	20
Albert i Rivas, Lluís	6, 116
Algarra i Reche, Joana	36
Amigó i Barbeta, Jordi	5
Amigó i Font, Maria Cinta	20, 36
Baños i Rodríguez, Fulgenci	37
Barba i Balasch, Casimir	31
Barranco i Garcia, Maria Rosari	63
Batlle i Idrach, Isabel	86
Blanes, Josep	86
Blasco, Lluís	13
Boldú	8
Bonet i Granell, Joaquim	90
Bosch i Sort, Jaume	94
Bou i Geli, Vicenç	19
Bou i Pradas, Dolors	36
Bretón y Hernández, Tomàs	7
Brull i Àngela, Pere	5, 21, 51, 92, 96, 97
Buixeda, Josep	39
Buisan, Antoni	49
Busquets, Maria Dolors	88
Calduch i Gimeno, Ramon	102
Campaña, Antoni	39, 49
Campreciós, Jordi	56
Campreciós, Vicenç	24
Cànovas i Méndez, Sílvia	73, 74
Carbó, Jaume	31
Carbonell i Calders, Joaquim	45
Cardona i Civit, Daniel	8, 17, 103, 110
Cardona i Gelabert, Jordi	8, 9, 10
Cardona i Pera, Daniel	5
Cardona i Pera, Dolors	62
Cardona i Vallès, Escolàstica	63
Carreras i Guiteras, Narcís de	34
Casellas i Navinés, Marcel	59, 105, 113
Cases i Ròdenas	8
Catasús i Bosch, Carolina	15
Climent i Toldrà, Enric	36
Coll i Cruells, Antoni	47, 48, 114
Corrales i Rovira, Manuel	34
Correa y Veglison, Antonio Federico	20, 25
Cortès i Panyella, Arcadi	20, 21, 30
Cots i Balasch, Jesús	31
Cots i Pau, Montserrat	61

Cots i Pau, Teresa	5, 63, 66, 83, 85
Crespo i Carvajal, Caterina	45
De Paz i Campreciós, Benet	50
Díaz i Calderón, Ismael	106
Domènech i Roig, Josep Maria	34, 41
Domènech i Sans, Herminia	31
Espert, Fèlix	47
Estañol i Martells, David	19
Fàbrega, Miquel	50
Fàbregas i Sànchez, Teresa	36
Fajardo i Company, Encarnació	36
Farràs i Cañadó, Sebastià	51
Farràs i Valls, Teresa	36
Farràs i Xarles, Jordi	51
Ferràndiz i Verdú, Júlia	50
Ferrer i Fitó, Rafael	42
Figueras i Piñol, Marina	63, 66, 82, 83
Flix i Margallo, Joan	39
Fosalva, família	27
Fuentes i Núñez, Antoni	63, 90, 116, 117
Fuentes i Prat, Elisabet	77
Fusté, Isabel	39
Gallart i Malaret, Maria Teresa	100
García, Valentín	100
Gassó i Carbonell, Lluís	93
Gavín i Barceló, Josep Maria	5
Gazulla i Bellés, Miquel	20
Gelabert i Amigó, Victòria	90
Gelabert i Navinés, Carme	13, 73, 75
Gelabert i Torné, Lídia	100
Gelabert-Castellví	10
Gich, Miquel " <i>Mascaró</i> "	6
Gil i Membrado, Tomàs	64, 67, 74, 86, 103, 105, 106, 112, 117
Giralt i Vidal, Marta	77
Gironès i Vilardebó, Jordi	51
Guilera, germans	10
Julià, família	10
López i Lozano, Ramon	74
Loren i Martí, Montserrat	81, 102
Llongueres i Badia, Joan	35
Mainar i Pons, Josep	42
Malaret i Amigó, Antoni	34, 37
Malaret i Amigó, Rafael	52, 91
Malaret i Julià, Immaculada	56
Mañé i Baleta, Pere	25, 34, 35, 97, 103, 110, 132
Marquès i Heid, Josep Maria	81
Martí i Aparici, Joan	34, 45, 81, 100, 101, 102, 116, 132
Martí i Galceran, Albert	22, 24, 25
Martí i Jené, Josep Maria	43, 48, 91
Martínez i Pi, Nativitat	62, 80
Matas i Llopart, Joan	20, 25, 31
Maymó i Puig, Florenci	61

Méndez i Babiloni, Josefa	94
Milà i Nuell, Josep	12
Mir i Gómez, Jaume	31
Miracle i Montserrat, Josep	42, 45
Modolell i Janer, Gaspar	24
Modolell i Lluch, Josep Maria	96
Modolell i Lluch, Xavier	24, 48, 91
Modolell-Modolell	10
Modolell i Ribalta, Josefina	36, 76
Modrego y Casaus, Gregorio	25
Moliner i Campins, Josep	62
Monfort i Pavia, Lluís	90
Montagut i Jaumà, Pere	31, 37
Moragas i Badia, Ramon	70
Moreno i Pallí, Lluís	46, 48
Morera i Viura, Enric	34, 35, 48, 64
Morera i Riera , Maria	34
Muntaner, Ramon	39
Muxart, Carolina	50
Navinés, Albert	39
Navinés, Salvador	105
Nicolàs Ros, Jordi	48
Nogués i Berdolet, Amèlia	62, 63, 65, 106
Padreny i Solivia, Joan	99, 111
Pagès i Aiguaviva, Ramona	100, 101, 112
Palet i Vidal, Josep Maria	68
Pardàs i Roure, Miquel	7
Pascual i Campreciós, Joan	105, 106, 108, 114, 117
Pastor, Pere	31
Pau i Sans, Maria	23, 31
Pérez i Andrés, Matilde	71
Pérez i Moya, Antoni	46
Pi i Torrent, Antoni	62, 63, 70, 73, 103, 116, 117
Pi i Rius, Jaume	24
Piquet i Gelabert, Josep	11, 12, 13, 17, 20, 23, 48
Piquet i Montmany, Mercè	31
Piquet i Montmany, Rosa	5, 3, 39, 47
Poll i Pérez, Josep	5, 17
Poll i Obiols, Gaspar	17
Prat i Pi, Montserrat	81, 90, 120
Primo de Rivera y Orbaneja, Miguel	12
Puig i Via, Eulàlia	105
Querol i Suñé, Magdalena	85, 86
Rajadell i Obiols, Josep	31
Ramban i Jordà, Lluís	5, 45, 83, 89, 106
Renom i Garcia, Gaietà	101
Riba i Estapé, Enric	90
Rigall i Casajuana, Joan	14
Rovira, Josep	22
Rubio i Armengou, Marina	5, 36, 56
Sagarra i Mut, Antoni	95
Sagarra i Robert, Josep	19, 22, 78, 80, 95, 96
Salvat i Papasseit, Joan	8
Sanchís i Palanca, Miquel	83, 85, 86

Sans i Casals, Xavier	41
Sans i Planas, Francisqueta	39
Santacana i Martí, Robert	52
Santiago i Roig, Carles	72
Santos, José	70
Sariol	8
Sèculi	10
Sèculi, Francesc	24
Segura i Romero, Lluís	103
Segura i Romero, Ricard	45
Sentís i Subirà, Maria	62
Serra i Corominas, Joaquim	42, 46
Serra, Mercè	100
Solé, Janio	31
Solé, Jaume	31
Solé i Boix, Marc	90
Suñé i Jornet, Agustí	31
Surroca i Pratdesaba, Josep Lluís	28, 29, 34, 48, 91
Tamarit i Pelejero, Rafael	100
Tarridas i Barri, Josep Maria	45, 81, 100, 101, 111
Tarridas i Gómez, Blanca	5, 81, 101
Tenas i Alibés, Antonino	9, 20
Torné i Cadena, Joaquima	17
Tort, Joan	39
Tudela i Benavent, Miquel	107, 114
Urpí, Magí	39
Valls i Surroca, Silvestre	Veure Salvador Vilalta
Ventura, J.	94
Ventura i Casas, Josep " <i>Pep Ventura</i> "	6, 7
Ventura i Casas, Vicenç	5, 31, 37
Ventura i Marí, germans	36
Ventura i Tort, Jaume	94
Vidal, Josep	31
Vilà i Figueras, Josep	99
Vilà i Mèlich, Jaume " <i>Javimel</i> "	50
Viladot i Presas, Enric	83
Vilalta i Surós, Salvador	31, 37
Vilarot-Asmarats	10
Villanova i Torreblanca, Jaume	25, 97, 110, 115
Vivés i Bofill, Crescència	13
Vivés, Josep	11
Weisel, Renata	100
Zapata i Puig, Maria Pilar	106

PROCEDÈNCIA DE LES IMATGES

Amigó Font, Maria Cinta	4.4, 6.11
Arxiu Ateneu de Sant Just	3.4, 4.2, 5.2, 6.1, 6.8, 6.9, 6.10, 7.6, 8.2, 8.5, 8.6, 9.9, 15.1, 15.5, 15.6, 15.7
Arxiu família Cardona Pera	2.1, 2.2, 2.3, 7.4
Arxiu Històric Municipal Sant Just	2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 2.5, 3.6, 3.7, 4.1, 4.5, 7.1, 7.5, 8.3, 9.6, 14.1
Boria Pérez, Juan	10.4, 11.1
Brull Àngela, Pere	4.6, 8.7, 8.8, 14.2, 15.2, 15.3
Cots Balasch, Jesús	4.11, 5.3, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7, 7.2, 9.1, 9.3, 9.5, 9.8, 9.10,
Cots Pau, Maria Teresa	Portada, 10.1, 10.2, 10.3, 10.5, 10.6, 10.7, 10.8, 11.3, 11.4, 11.5, 11.6, 12.9, 13.1, 13.2, 13.4, 15.8, 13.3, 14.3,
Figueras Piñol, Marina	5.1, 11.2, 11.7, 11.8, 12.1, 12.2, 12.3, 12.10, 12.11, 13.5, 13.6, 13.8, 14.4, 15.9, i tots els documents
Fuentes Núñez, Antoni	12.7
Martínez Pi, Nati	4.9
Pi Fort, Teresa	4.7, 4.8, 4.10, 7.3
Piquet Montmany, Rosa	3.8, 3.9
Poll Obiols, Gaspar	12.8, 13.9
Prat Pi, Montserrat	8.1, 13.7, 15.10,
Ramban Jordà, Lluís	12.4, 12.5, 12.6
Tarrés Girbau, Lluís	5.4
Torrent Vila, Carolina	